

SC PETRI

MOSELLANI PROTEGENSIS, VL
RI ERVDITISSIMI, IN M. FA
BII QVINTILIANI RHE
TORICAS INSTITV.
TIONES, ANNOTA
TIONES.

IOACHIMI CAMERARII IN DVOS
PRIORES EIVSDEM QVINTILI
ANI LIBROS, ANNOTA
TIONES.

Coloniæ apud Iohannem Sote-
rem, mense Maio, anno
M.D.XXXII.

13382 b

sci
cor
net

re.
nele
cat

di
Pan
ut
run
one

IN M. FA.

BII QVINTILIANI INSTITV.

tionēs rhetoricas, Annotationes per Petrū

Mosellanum Protegensē, uirum

eruditissimum.

M. FABIVS TRYPHO.
ni bibliopolæ salutem.

ibliopolæ. Si nominis rationem spectes, li-
brorum uēditorem significat; nimirum à βί-
βλιον, quod Græcis libellū significat, et πω-
λίσ quod uēdo. unde Græci nomen formant
βιβλιοπώλης, cuius uocatiuus, quoniā est no-
men uerbale, habetur βιβλιοπώλα, quem La-
tini pro suo nominatiuo usurpāt, iuxta Pri-

sciani traditionem, quæ est: Vocatiuū primæ declinationis Græ-
corum, sepius in nominatiuum Latinū transire. idq; fieri so-
let Macedonum ac Thessalorum consuetudine,

Efflagitasti. Differunt uehementer efflagiare & postula-
re. Siquidem postulare est quoquo modo exigere: Efflagiare autē,
uelut flagris extorquere, & uehementer postulare: id quod indi-
cat Cicero: Quanq̃, inquit, causa postulat, nō tamē efflagiat.

Quotidiano conuicio. Conuiciū obiurgatio est, qua au-
dientes uelut ad uinū uocamus. Vnde iuriscōsultus quispiam in
Pandectis, nisi me fallit memoria, quasi conuiciū dictū putat,
ut sit uelut exprobratio quædam multis audientibus.

De institutione oratoria. Institutiones & instituta disse-
runt, autore Cornelio Frontone. Institutiones siquidem præcepti-
ones sunt, siue introductiones quarumlibet artium. Instituta uero

4 ANNOT. PETRI MOSELLANI

decreta, & uelut edicta. Non tamen me fugit, Valerium Probum grammaticum probatissimum, observationibus suis indidisse inuolum, Instituta artium.

Nōdum putabam satis maturuisse. Id est, maturos factos. Sic enim legēdum cenſeo, cum ex ueteri exemplari quod sic habet, tum quod uetustior multo & Quintiliani facilitati accommodatior translatio sit sumpta à frugibus matureſcentibus, ut in genij fructus temporis progressu elimentur, & uelut ad maturitatem perueniant.

Nō tam stylo. Id est, lineamentis orationis, quibus hæc mea uestire uolebam. Est enim stylus proprie ferreus quidā stimulus, quo ueteres in ceratis tabulis scribebāt. Inde traductū est ad formam elocutionis, quam uariant sententiæ atq; uerba.

Vsus deinde Horatij cōsilio. Recētioreſ codices omnes, Vsus, habent in principio huius clausule. At in ueteri exemplari animaduerti deesse, idq; meo iudicio rectissime, tum quod primū locum in clausula ferē soleat deinde occupare, tum uero maxime, quod longe purior et rotundior est sermo, si Fabius dicat, consilio Horatij sese dedisse otium suis libris. Versus Horatij ij sunt:

— Nonumq; prematur in annum,
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris, nescit uox missa reuerti.

Ut refrigerato. Id est, extincto inuentionis amore, qui (ut Horatius inquit) cæcus est. Vnde Theocritus: Amori pulchra uidentur, quæ non sunt pulchra. Et Catullus cuiq; suum attributum errorem tradit, ita ut non uideamus manticā quæ à tergo est.

Permittamus uela uentis. Id est, ancipitem editionis euentum utcunq; cadet experiamur. Sic enī Erasmus exponit in Chiadibus, ex allegoria hoc prouerbiū faciens, quod anautis sumptum est, qui in dubiū uentorū flatū aliquoties uela expandunt.

Et oram soluentibus. Oram habent exemplaria magno consensu: tum Erasmus non aliter citat: & Sipontinus, oram exponit

funem: porro alij litus exponunt. Quæ omnia partim corrupta lectione, partim coacta expositione adferuntur. nusquā enim, quod equidem sciam, ora legitur pro fune nautico. neque Fabio dignus est sermo, soluere orā, pro litus soluere: alioqui dixisset dubio procul, ab ora soluere. Libet ergo subscribere castigationi Aldinæ, atq; legere, Auram bene precari, perinde integre ac si dicas, bonam auram precari, id est, prosperum uentum. Manet enim in allegoria Fabius ad clausulā usq; ut ipse faciendū præscribit lib. 5.

Diu sum reluctatus. Proprie luctari significat, brachij complexis, certis quibusdam nexibus contendere. unde reluctari, hoc palestræ genere aduersum aliquem pugnare significat. Fabius aptissime traduxit ad refutationem modestam, deflexione facta à corpore ad animum.

Mæ deprecationis. Id est, recusationis, nam ut auctor est Gellius lib. 5. cap. 15. præter uulgo notam significationem uerbi Deprecor, quæ est ualde precor, etiam declarat aliquoties abigo, amolior, uel precibus adhibitis, uel quo alio modo.

Alienis uestigijs inisterem. Quod Pythagoras uetare solebat hoc symbolo: Per publicam uiam ne ambules. id est, expositore Hieronymo, ne sequaris uulgi errorem. Nunquam enim tam bene actū est in humanis, ut quæ optima sunt, plurimis placuerint.

Summam in eloquentia manū imponerent. Translatio est prouerbialis, sumpta ab artificibus, q; primo rude aliquod futuri corporis simulacrum effingunt, quod primā appellant manum: deinde uero accuratius expoliendo ad perfectionem ducunt, quam uocant summam manum, quod uidelicet postea manum non apponant amplius: ad hunc modum Erasmus locum hūc exposuit. Mihi magis arridet eorum sententia, qui à pictoribus sumptā metaphorant putant, cum ob alia, tum quod & alterū quoddam prouerbium fertur, de pictoribus mutuo sumptum, quo iubemur manum de tabula iam satis elaborata amouere.

Contemnentes tanquam parua. Hieronymus in epistola

stola quadam in hanc sententiam sic loquitur: Non sunt continenda tanquam parua, sine quibus magna constare non possunt.

Ab infantia incipiam. Medici, atq; horum princeps Hipocrates apud Lulum Pollucem, libro de Rerum uocabulis secundo, septem hominis aetates supputant, quarum quaelibet septenario numero finitur. Harum primam, infantiam uocant: quæ ubi fit exacta, tempus esse aiunt, ut puer litterarum scholis adhibeatur. Cui sententiæ & Paulus Medicus subscribit in libro de præceptis salubribus.

Ad ingenij lumen. Id est, ad eloquentiæ facultatem. Sic enim M. Tullius in Bruto eloquentiam uocat: nimirum quod elegans & eruditus sermo, non nisi ab eleganter & culto ingenio proficiscatur, quod in oratione, uelut lumine quodam adhibito, ostenditur. Vere siquidē dixit Aristoteles, talia quæq; loqui, qualis ipse sit, quod oratio minime mendax sit animi speculum.

Colligit. Id est, concludit.

Sic officio quoq; copulata. Cicero libro de Oratore tertio, ferme in principio, his opinor uerbis: Nā cum omnis ex re atq; uerbis constet oratio, neq; uerba sedē possunt habere, si rem subtraxeris: neq; res lumē, si uerba semoueris. Est enim illa Platonis uera uox, quæ omnem doctrinam ingenuarum et humanarum artium, uno quodam societatis uinculo contineri dicat, quam sententiam ut probet apud Platonem Socrates in Gorgia, omnem mouet lapidē.

Soli sapientiæ studiosi uocarentur. Huc enim Fabius alludit, expressa Græci nominis ratione. Si quidem Græcis gloriæ amicum sonat, & σοφίας sapientiā. unde philosophi dicti, quasi sapientiæ amatores. Quod nomē omnium primus arrogauit sibi Pythagoras Samius. Nā tradit Socrates apud Laërtium libro octauo, cum interrogaretur quemnam se profiteretur, respondit philosophum se esse.

Pessimis moribus prætendebant. Sunt enim propter

ea illis ipsis temporibus, nempe Domitiano imperante, consulto senatus philosophi eiekti, atq; urbe & Italia interdicti. quemadmodum & prioribus seculis C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senatusconsultū scriptum de rhetoribus Latinis uel exigendis, uel coercendis, autore Cello libro decimoquinto, capite undecimo.

Qualis uere sapiens appellari possit. Sapiensem hunc his Stoici numeris perfici uoluerunt, ut esset quispiam improbitus, inuiolatus, nō impeditus, liber, diues, felix: quam formam, utpote commentitiam, Horatius eleganter uersibus illud in Epistolarum libro primo:

Ad summum, sapiens uno minor est loue, diues,

Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum,

Præcipue sanus, nisi cum pœuita molesta est.

CAPVT I

Vnde origo animi cœlestis creditur. Quod uidelicet animus noster è cœlo in corpora humana illapsus, in hoc mundo omnia sua instituta, curas omnes remittat. Vel quod creatus sit homo ad imaginem dei creatoris, ut scribit Moyses & Platonici philosophi assentiunt, cum diuinissimum et sanctissimum hominem esse ex uniuerso rerum naturalium coetu assunt.

Gracchorum eloquentiæ. Tiberij scilicet, de quo inclaris Oratoribus sic Cicero: Ac utinam in Tiberio Graccho talis mens ad rem publicam bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit: profecto nemo huic uiro gloria præstiuisset, sed per turbulentissimum tribunatum à republica interfectus est. Hic diligentia Corneliæ matris à puero doctus, & Græcis literis eruditus fuit. nā habuit semper exquisitos ex Græciæ magistros. Porro C. Gracchus, uir à pueris quo nemo plenior et uerior ad dicendum fuit, grandis est uerbis, sapiens sententijs, & toto genere grauis.

Et Lælij filia. C. Lælius imprimis eloquens fuit, ex cuius orationibus Cicero æstimari postulat de ingenijs oratorum, cui & dicendi laudem cæteris illustriorem tribuit in Bruto.

Et Q. Hortensius. Hortensius omnium oratorum suæ ætatis, nisi M. Tullio, clarior fuit iudicatus a Gellio lib. 1. Quem Cicero in Bruto socium & consortem gloriosi laboris appellat, non tamē in honorē sexus, uerū multo magis in honorē artis oratorie.

CAPVT II.

DEpædagogis. Id est, ductoribus: ἀπαγωγὴ, quod puerum significat, & ἄγω duco.

Interim sæuientes. Sæpius Interim apud Fabium pro aliquando ponitur.

Imperiosi. Id est, abutentes imperio sibi cōcesso in pueros.

A Babylonio Diogene. Diogenes hic Stoicus philosophus fuit, ex Seleucia Cilicie urbe oriundus. At Babylonius dictus est ob uiciniam: siquidem Babylon confinis est Cilicie. Autor est Laertius libro 6.

Non rationi defuerit, sed oneri. Id est, nihilominus tamen hæc erit ratio optima instituendi, etiamsi per nonnullos stet, quo minus seruetur.

Alūno. Id est, eo quē educandū & instituendum suscepit.

Id quod prius. Vt pædagogi sint docti, & nutrices recte loquantur.

A sermone Græco. Aduertendum tamen est, hanc rationem ad nostra tempora nō omnino quadrare, propterea quod Fabij ætate uernaculus Romæ Latinus sermo fuerit, nobis non uideatur, quamquam Erasmi Fabij præceptum etiā nostro seculo seruandum existimet.

Ante Grammaticum Aristophanem. Aristophanes Bizantius primus, Apellis ducis cuiusdā filius fuit: audiuit inter cæteros præcipue Eratosthenem, qui Cyrenensis primus Amrosium quendam patrem habuit, is in omni disciplinarū genere tam

fuit absolutus, ut secundum Plato diceretur. Suntq; adeo huius commentaria de Astronomicis sepe à Plinio citata, de Sectis philosophorum, de re Grammatica, ac alijs quibusdam. auctor Suidas.

(ἱστορίας.) Præcepta breuia, argumenta quædam, admonitiones, sic Suidas.

Qui minores septem annis essent. Cum sextum septimumue annum attigerint, tum et pueros & puellas litteratoribus tradere oportet, benignis quidem illis humanisq;, qui cum gratia & animi securitate doceant, quandoquidem animi relaxatio ad uerticem corporis educationem plurimum confert. Duodecimo iam exacto anno, ad grammaticos rhetoresq; mittendi, atq; ad corporis exercitationes cogendi sunt. A decimo quarto ad primum & secundum uicesimi anni, mathematicæ sapientiæq; studio incumbant, & ad fortiores exercitationes pro corporis robore ducantur. Paulus Medicus lib. 1. rei medicæ.

Præmijs etiam quæ capit illa ætas. Declarat hoc Horatius dum scribit:

—Pueris olim dant crustula blandi

Doctores, elementa uelint ut discere prima.

Et nunquam non se fecisse gaudeat. Id est, doleat se non fecisse.

An Philippus Macedonum rex. Extat super hoc exemplum Philippi regis ad Aristotelem, cum apud Plutarchum, tum et Gellium epistola, his uerbis: Philippus Aristoteli salutem. Filium mihi scito, quod equidem dijs habeo gratiam, non perinde quia natus est, quam pro eo quod eum nasci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat et nobis & rerum istarum successione. Vale. Lib. 9. cap. 3.

A teo magis. Scilicet non improbandus est qui minora præcipit. Obstat hoc. Numerus & nominaliter arum.

Ductus. Figuras.

Sed quod in literis obest. Ut ante scilicet doceamus ha

bitum & nomina literarum.

Non excludat. Scilicet à ratione optima instituendi pueros,

Eburneas. Id est, ex ebone factas uel factas.

Tabellæ. Lignæ uel offeæ insculpi.

Vbiq. Id est, in omni argumenti genere.

Ne hoc quidem. Scilicet rectè scribendi laborem.

Tardior stylus. Id est, consuetudo scribendi.

Syllabis nullum compendium. Id est, nulla breui ratio discendi est syllabarum.

Temere. Id est, frequenter.

Inoffensa. Non labascens, titubans.

Suppeditare. Id est, celeritatè et cōiunctione subministrare.

Hinc. Scilicet ex festinatione legendi.

Intermissio. Scilicet uerbi alicuius uel syllabe.

Coniuncta. Id est, continuata.

Emendata uelocitas. Scilicet à mendis & uitijis.

Per γλωσσας) Et interpretationem lingue secretioris familiarum intellige, & quotidianum sermonis usum, cuiusmodi esse debet, quo secretiores & sublimiores autores exponimus. rīsum enim mouent doctis, qui glossas eius generis scribunt, ut minori negotio autorem ipsum intelligere liceat, quàm quæ explicationis gratia sunt annotata.

Non otiosas. Id est, memoriâ dignas.

Proficiet. Id est, conferet.

Affectatæ difficultatis. Id est, deducta opera que sitos.

Confragosos. Cum fragore quodam sese collidentes.

χαλεποί.) Difficiles illi uersus uocantur, quorum exempla multa sunt in comœdijs ueterum Latinorum, ut Plauti: plura uero in Græcis comicis, qui choris suis maxime affectant sese quiperdalia uerba: hoc est, longissima & affectate nouitatis.

Nisi. Id est, si non.

Eximuntur. Id est, expurgantur, extorquentur.

CAPVT III.

A Quibus clarissimarum ciuitatum. Vt Lycurgo Lacedæmoniorum principi & legislatori, qui statum in republica Lacedæmoniorum, pueros erudiendos in coetu & frequentia omnium, ut est apud Xenophontem in De re publica Lacedæmoniorum.

Fugiendo turbam. Nam si grex totus in agris unius scabie cadit, quæadmodum inquit Iuuenalis, sic uniuersus adolescentiæ coetus unius uitiiosi pueri cōtactu inficitur ac deprauatur, quod illa etas quæcunq; uiderit aut audierit, gestiat imitari.

Qui in purpuris repit. Purpura, piscis genus est apud Plinium li. 9. capi. 36. florem illum tingendus expetitur uestibus, in medijs habens faucibus liquores. hic est minimi in candida uena, unde pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore subluces, reliquum corpus sterile.

Iam coccum intelligit. Codices Aldini cocom habet, ut uidelicet referatur ad lautitiam ciborum. Verum mihi magis aridet ex ueteribus libris coccum legere, ut ad colorem referatur uestium, propterea quod conchylium statim sequitur, et de palato in statuendo deinceps fit sermo. Porro coccum scribit Plinius rubens granum esse Galatiæ, aut etiam quod proueniat circa Americam Lusitanie oppidum, ubi in maxima est laude, anniculo grano languidus succus unde color colligitur, idem à quadrimo euaniidus: ita nec recenti, neque senescenti uires. Libro nono, capite quadragesimo primo.

Nam conchylium poscit. Conchylium piscis quoque est testa inclusus, cuius ferme salua colligitur, color non abstulit purpure, præterquam quod conchylium temperatum est et minus elucens.

Palatum. Id est, sensum gustus.

Verba ne Alexandrinis permittenda delicis. Aegyptum, atque huius caput Alexandria, semper studiosissima fu-

in deliciarum, idq; maxime absorbēdis gemmis preciosissimis præ-
stitū, adeo ut Alexandria in diuionem Romanam redacta, Romæ
quoq; promiscum ac frequens usus margarinarum sorbendarū coe-
perit. Porro memoratissimum exemplum luxuriæ, maxime regū
Aegypti, extat apud Plinium lib. 9. capi. 35.

Soluti. Fracti, delicijs fluentes, incoerciti.

Si iungi utrunq; non posset. Vt scilicet domesticum &
publicum præceptorem habeat.

Lumen. Celebritatem.

Tenebris. Umbraculis, domesticis institutionibus.

Maiore theatro se dignum putat. Id est, spectaculo, in
quo vires ingenij sui explicet.

Præstet alicui gratia. Dignatio.

Taceo de positionibus. Quæ Græcè themata uocantur,
quod scilicet discipulis olim uelut declamationū argumenta a præ-
ceptoribus proponerentur.

Declamationibus. Ficti argumenti orationibus.

Sit incommodum. Id est, demus enim esse id unum in-
commodum.

Affectū. Quo scilicet iungitur auditori familiariter amico.

Lāguescit. Id est, languore cōtrahit, id est, lentū morbum.

Situm ducit. Id est, mucum quendam seu uliginem.

Proderit. Anaphora est, quādo per plura membra unum se-
pius uerbum repetitur.

Excitabitur laude æmulatio. Studium æquandi seu su-
derandi aliquem.

Huius rei. Id est, profectus.

Ingens palmæ contentio. Apud Latinos scriptores, ut
etiorie præmiū palma significari metaphorice solet, cuius rei cau-
sam reddū Plutarchus apud Au. Gellium lib. 3. cap. 6. quod huius
arboris lignum, quantum uis pondus superponas, nō cedat, sed ad-
uersum nitatur, incuruescatq; unde placuerit i certaminibus ex-
hū.

huius ramis corona. Hinc palmam dare dicimus, pro uictoriā concedere, & palmā auferre, pro eo quod est, uictorem abire.

Non temere. Fabius in negatiua oratione temere dicere solet, pro frequenter, cum aliās significet inconsulto & inconsideratē, ut Erasmus annotauit.

CAPVT IIII.

PRæcox ingeniorum genus. Accius tragicus poeta apud Aulum Gellium hanc Fabij translationem confini similitudine exprimi aptissime his uerbis: Quod in pomis ē, iudem esse aiunt in ingenijs: quæ dura & acerba nascuntur, post sunt mitia atq; iucunda: sed quæ gignuntur statim uieta & mollia, atq; in principio sunt uiuida, non matura mox fiunt, sed putria. Relinquendum est ergo ingenijs, quod dies & ætas mitificet. Libro 13. cap. 2.

Stat profectus. Id est, consistit.

Extundit. Id ē, frāgit, cōsumū. uel potest per exuscitat accipi.

Retenduntur. Id est, reaugentur.

Est signum alacritatis. Id est, uiuacitatis ingenij.

In hoc impetu. Cupidine lusus.

Aemulantur. Id est, alter alterū conatur superare, uel saltem æquare.

Impotenter. Id est, imperiose. nam impotens non eū significat qui nihil possit, sed qui potētia sua in humiliorem abutatur. Sic tyranni sunt impotētes, & pueri nobiles maligna natura præditi, impotenter faciunt, dum probis uerberibusq; afficiunt pauperum & humilium liberos.

Quāuis receptum. Id est, in usum acceptū seu assumptū.

Vapulantibus. Id est, cum percutiuntur aut uerberantur.

Refringit animum. Id est, extinguit alacritatem animi.

Tædium dictat. Id est, suadet.

Obnoxiam. Id est, expositam.

CAPVT V.

Rece

Reste loquendi scientiam. Quam partē Diomedes libro secundo *opis* *indiv* Græco uocabulo appellat, quasi tu dicas finitiuam: nimirum quod definitiones et præcepta loquendi præscribat.

Poetarum enarrationem. Quam idē Diomedes *enarrat* *indiv* appellat: id est, expositiuam siue enarratiuam.

Recessu. Id est, in penetralibus.

Fronte. Id est, in uestibulo.

Emendata. Id est, uinis carens & mendis.

Mixtum his iudicium est. Id est, ratio prospiciendi, quid in quolibet scripti genere probandum uel refutandum sit, quid eruditum, quid uulgare, calleat, & reliqua id genus. Idcirco Marcus Varro grammatici officium his quatuor constare dicit, lectione & oratione, emendatione & iudicio. Hæc citat Diomedes ex Varrone.

Censoria uirgula. Id est, castigatori a quadam nota.

Notare. Id est, damnare.

In ordinem redegerint. Id est, gregarios & uulgares fecerint.

Exemerunt. Id est, eximios fecerunt, & extra ingenij aleam posuerunt. Sic apud Græcos Aristarchus Grammaticus Homeri uersus censoria uirgula iudicauit, ut alios maxime germanos Homero significauerit, appositis asteriscis, hoc est, stellulis: alios autem tanquam supposititios & Homero indignos, submouerit familia, id est, adscriptis obelis, id est ueribus, quæ hodie adhuc in quibusdā codicibus uideri licet. Hoc studium Origenes in re theologica non neglexit, nec eius emulator Hieronymus, uelut indicant multe eius præfationes in sacros libros.

Excutiendum. Id est, diligentissime euoluendum.

Ius. Auctoritatem.

Nec citra musicen. Musica cōstat ex consensu & dissensu sonorum & uocum.

Me.

Metris. Dimensionibus syllabarum. Sic uertit Fabius lib. 9.

Rhythmis. Numeris. modulis.

Ortu occafuq; signorū. Astrologiam ignorare nō debet.

Empedoclea in Græcis. Diogenes Laërtius quinque uer-
suum milibus philosophiam ab Empedocle tractatam esse scribit.
Vnde & Aristotel. in lib. de arte poetica hūc nō tā poetis q̄ philo-
sophis connumerat, dicēs uersus quidem esse poetæ, materiam au-
tem naturalis philosophiæ.

Ac Lucretium in Latinis. Extant huius Titi Cari Lu-
cretij sex libri de rerum natura, carmine heroico præscripti. At-
tamen quoniam Epicuri decreta exprimit, sæpe impurus deprehē-
ditur, ut qui animam mortalem dixit, & hoc in quinto libro.

Præcepta sapientiæ. Id est, rationes philosophiæ.

Proprie. id est, accommodatissime, rectis uocabulis.

Copiose. Vbertim.

Dulcis secretorum comes. Quod uidelicet secreta & ar-
cana nostra literis mandare queamus per grammaticam.

Plus operæ. Negotij.

CAPVT VI.

A Eolicum digamma. Id est, duplex gamma Aeolū,
qui populi sunt in Græcia.

Medius. Id est, utrinq; commixtus & cōfusus. Hoc
illud est, quod Priscianus libro primo scriptū reliquit, dicens: Et i
et u literæ mediæ, alternis inter se sonos uidentur confundere.

Præter illam aspirationem. Qua adscripta uocalibus, si-
gnificemus eas spirītu tenui pronuntiādas, quemadmodum inter
apices numerarūt suam. & iuv, id est, leuigationem, & ex aduerso
doloris, aspirationem.

Nota. Id est, signum.

Effectus. Scilicet species ipsius.

Species. Id est, forma.

Obliquatur. Id est, liquidius pronuntiatur, uel obliquius red-
dit.

diur scripta, cui respondet apud Latinos c. Itaq; perspicuum est, k & q, in nostro numero redundare.

Sinō quæsissem⁹. Id ē, curiose à Græcis assumpsissemus.

Nostrarū ultima x. Priscianus apud uetustissimos Græcos tradit & non fuisse in usu seu in numero literarum, sed postea inuentam à quibusdā, quæ ualeat quātum c & s, uel g & s. Hinc putat quod nec apud ueteres Latinos in numero fuerit literarū, sed postea à Gramaticis inuēta, sit adhibita cæteris literis.

Apice utebantur. Id est, nota longæ lineæ, quam Græci uocant *περίτροπον*: quæ superscripta uocalibus, indicat eas longas esse, quod nulla scilicet in seipsam coeat.

Litera sibi insidit. Id est, cō in sese, prior consonans sit, alioq; coire nō possent: quæ de re extat caput apud Gel. lib. 4. c. 17.

Et c. Diomedes de hoc studiosissimus Fabij lector inquit: Consonans, muta ex c & u literis constās superuacua, quæ utimur quando u & altera uocalis in una syllaba iungitur, ut: Quirinus. Nota prænominis Quintum significat, nem honoris Quæstorem indicans, nec minus populum, cum ea notamus Quirites.

Tantum. Solum pro tribus nostris figuris, k, s & q. Nam duas accepit pro consonantibus, ut: i & u, cum apud Græcos nulla uocalis consonantis uim habeat. Hinc est quod ipsi pronuntiant Iacobus, Ioānes, per quatuor syllabas, cum Latini eadem nomina trisyllaba iuxta rationem Hebræorum pronuntiare debeant, sunt enim origine Hebræa, quanquam poëtæ nostri uersus gratia aliquoties Græcorum rationem imitentur, ut:

Ne laceres uersus dux Iacobe meos.

Sic Claudianus.

Si uetustis operibus. Sic in auri numismatis ueteri inscriptione Angelus Politianus testatur sese spectasse felix, pro felix, cuiusmodi sculpturam & nos in ære uidimus. Tum addit Politianus, in æreo Galbæ principis monimēto uertus pro uirtus, mirum ut per e, ultima significetur longa.

Pla

Placuisse Ciceroni. Antiquitatis scilicet gratia, q̄ (ut autor est Priscianus) geminare solebat scriptura ij posita inter duas uocales, sic Maijus: quod ita accipiendum est, ut prius i cum precedente uocali pronuntietur quoquo modo, & sequens cum sequente, ita ut utraq; ij consonantis sit loco.

Nam ut Valesii. Per mutationem s in r, cuius antiquitatis meminit etiam Titus Liuius in tertio primæ decadis, contra hanc rationem Aeolum populum, qui (ut tradit Corinthus de lingua rum uarietate, atq; Priscianus noster) loco aspirationis digammæ Aeolicum ponebant, quos ueteres Latini in multis autores habet. Quomodo uero unaquæq; littera cum alia cognitione habeat, Cicerone in Oratore perfecto declarat, qui Burrhum & Bruges scribi ueteres dixisse, pro Pyrrhus et Phryges, nimirum quod Græcam litteram admittere nollent: ex quibus uerbis manifestum est, hoc loco Burrhus legendum esse & Bruges.

Literarum quædam cognatio. Cognatio literarum, est affinitas quædam, qua aliam in aliam transit & mutatur, uel deriuatione, uel etiam compositione, quarum exempla exhibet Fabius. Est quoq; autore Prisciano, inter m et b magna cognatio, adeo ut apud Græcos in præterito perfecto passiuo primæ coniugationis µ pro β usurpetur.

Et magister. Nimirum quod cognatio sit inter i & e uocales, adeo ut aliquoties sonos inter se confundant, quod supra admonuit Fabius.

Et Belena. Indicante Prisciano pro Helena aspirata, quam & Aeoles, quos, in multis autores habemus, Belena per digamma Aeolicum dicebant.

Vnde duellos. Ciceronis hæc sunt in Oratore perfecto, ubi sic ait: Quid uero licentius, quam quod hominū etiam nomina contraherent, quo essent aptiora: nam ut duellum bellum, & diuis bis, sic Duellū cum qui Poenos classe deuicit, Bellū nominarunt.

Slatu. Festus Pompeius fragment, 17. sic ait: Slatum nauis

est lata, parum altitudinis habens, sic dicta, quod ueteres locū stlocum, & lines stlines dicebant.

Sicut id Avarus) Corinthius autor delinguarum uarietate dicit, quod Aeoles in dictionibus multis, quae iuxta communem linguam per o paruum scribuntur, soleant & scribere & pronuntiare ou diphthongo.

Quid o atq; u permixta. V quoque multis Italiae populis in usu non erat, sed e contrario o: unde Romanorum quoque uetustissimi, in multis dictionibus loco eius o posuisse inueniuntur, ut publicum pro publicum, polchrum pro pulchrum, colpam pro culpam dicentes, & Hercoles pro Hercules, et maxime digamma antecedente, ut seruus pro seruus, clauos pro clauus.

Pro Dijoui & Veiovi. Inscriptiones dedicationum ioculorum proculdubio spectauit Fabius de Ioue Victore. Porro ueteres Dijouem appellarunt, quem Ennius Luceciū uocat, apud Gellium lib. 5. cap. 12. nimirum qui praestitit luci dieiq; & sit ad iuuantem propensior. Nam & Iouem nocendi studiosum colebant, appellatum Veiouem.

CAPVT VII.

Theodectes. Hic Platonis & Isocratis auditor primum fuit, ex oppido Pamphyliae, Pheseli à Stephano nominatum. extitit unus ex illis, qui ad Mausoleum dicendis epitaphijs & tragedijs certarunt, atq; autore Gellio, uictor abiit. Scripsit cum alijs multas comœdias, tum praecepta artis rhetoricae per uersus.

Hæc uidetur ex syndesmo. Nam Graeci hanc orationis partem à conuinciendo συνδεδωσιν appellarunt, siquidem *Alia* uerbum Graecis ligo significat & uincio. futurum eius est *Alia*, unde *Alia* uinculū dicitur. ou autem praepositio con significat.

A philosophis maxime Stoicis. Vt à Diogene & Chrysippo, qui apud Laërtiū quinque orationis partes numerat: Nomen, Appellationem, Verbum, Coniunctionem & Articulum.

Voca;

Vocabulum ab appellatione. Ad hanc sententiā Diogenes Babylonius in a finis nomen: Nomen est pars, inquit, orationis, significās propriam qualitatem, utputa Diogenes, Socrates. Appellatio uero pars orationis, significās communem qualitatem, ut homo, equus. Scaurus Grammaticus apud Diomedem uocabulum in a finis: Est, inquit, quo res nominales uocis significatiōe specie nominis enuntiamus, ut arbor, lapis, herba.

Asseuerationem. Astructionem.

Complexum esse. Id est, connexionem, complicationem.

A plerisque. Scilicet à Palemone, qui Fabij etate uixit.

Non desiderat. Sed in contextu orationis.

πρῶτον (Certe quod ad uocis originem atinet, πρῶτον πρῶτος appellatio est dicenda. Nam πρῶτον πρῶτος appello significat, unde deriuatur πρῶτον πρῶτος. Sed et nomen, quod Donatus noster appellatiuum uocat, Græcis dicitur πρῶτον πρῶτος.)

Fasceatim. Per fasces.

CAPVT VIII.

Iberum. Id est, iniudicatum.

Festinatione ambiciosa. Id est, arroganti.

Compendio. Id est, breuiore uia proficiscendo.

Vnde Syllæ Ludi Apollinares bello Punico primo ex libris Sibyllinis primum sunt instituti, suadente Cornelio Rufo decemurō, qui propterea Sibylla cognominatus est, et postea corrupto nomine primus Sylla cœpit uocari. Lib. 1. cap. 20. Macrobius.

Burrhi. Burrhū dicebant antiqui, quod modo dicimus rufum, unde rustici burrham appellant buculam, quæ rostrum habet rufum: quo modo rubens cibo ac potione ex prandio, burrhus appellatur, à Græco πύρρος, quod igneū colorē sonat. Festus Pöpeius.

Galbæ. Dicti sunt à colore auicularum, quæ iam galbæ, iam galbulæ appellantur.

Serani. A serendo dicti sunt.

Quod non minus. Id est, quæ uoluntas discendi.

b z Ru-

Rufus. A colore.

Longus. A proceritate corporis dicti sunt Longi.

Vbierit. Id est, in quibus originibus nominum.

Plauti. Qui a pedum planitie & latitudine dicti sunt, nimirum origine Græca, quia amplius & latus πλάτος appellatur. In-
dicat idem alibi Festus.

Pansæ. Qui diuaticatis atque dissepis sunt pedibus, proprie
sunt dicti Pansæ, quod ueteres Latini pansum dicerent pro eo,
quod est expassum & dilatatum.

Scauri. Traduntur dicti, qui eminentioribus fuerint talis.

Agrippæ. Sunt autore Plinio, qui præpostero partu in pe-
des nascuntur, ab ægro partu sic appellati, id est, difficili.

Opiter. Qui patre mortuo & auo uiuo nascitur.

Cordus. Qui sero & intempestiuo partu nascitur. Sic Plini-
us libro 15. scœnum illud autumnale & serotinum, cordum arusti-
cis dici admonet.

Posthumi. Qui post humationem patris in lucem nascitur,
de quo lege caput apud Au. Gellium lib. 2. capi. 16.

Vopiscus. Si Plinio credimus libr. 7. cap. decimo, is Vopiscus
dicebatur, qui recenti utero nasceretur, è geminis altero interem-
pto abortu.

Cottæ. Quanquam expressum certi nihil de origine Cottæ-
rum legere memini, tamen ex Suidæ uerbis rem ipsam conijcere
propemodum licet: Is ait Cottam tam uehementes ictus facere so-
litum tragula, ut non solum hostis pectus & latera traiceret, ue-
rumetiam terræ adfigeret: Græca nimirum origine appellatum
significans, qui ictus uehementiores, eodem Suidæ autore, uictros
nuncuparunt: nisi fortassis alicui uerisimilius uideatur, uocis rati-
one à malis Cotoneis trahere, quorū studiosus fuerit, qui primus
cognomentum hoc meruerit.

Scipiones. Cognominati sunt primū à quopiā, qui frequen-
ter in gradiendo scipioni, id est baculo, inniti consueuerit.

Le.

Lenates. A ueste, opinor, ampla & lata dicti sunt.

Serani. A serendo dicti sunt.

Casu. Scilicet aliquo mirando.

Hinc. Id est, ex hac etymologia & originatione nominum.

Marcipores. Id est, puer (hoc est, seruus) Marci.

Septimi casus. Nam in Græcorum genitiuo, autore Prisci-
ano ac Diomede, ut plurimū sexti sunt casus, id est, ablatiui. Quæ
enim Latini efferunt per ablatiuum, Græci ut plurimum per ge-
nitiuum. Tum autem est uis septimi casus apud nos, cum non ad-
ditur præpositio à uel ab, è uel ex, ac etiam de. Solent Græci in-
strumentalem constructionem facere per datiuum, quemadmodū
nos per septimum casum, uelut indicat Theodorus Gaza lib. 4.

CAPVT IX.

Est etiam. Quando uidelicet uerba aliqui propemodum
neutra, in tertia persona passiuæ usurpantur, tum in pri-
ma nō sunt in usu, neq; enim temere dicitur, curror, & na-
uigor, & habitor.

Pransus quoq;. Nam uocem passiuam indicant, & tamen
actiue accipiuntur.

CAPVT X.

De uirtutibus orationis. Virtus orationis ea est, quæ
oratio honestatur, attolliturq; supra uulgi sermonem.

Emendata. Id est, mendis carēs, & recta gram-
matices regula castigata.

Ornata. Picturata luminibus & figuris, tam uerborū quā
sententiarum.

Apte. Accommodatē & ad rem & ad tempus dicere.

Regula. Ratio & amussis.

Εὐφωνία Vocalior sonus, felix sonitus. Ab εὖ aduerbio, quod
in compositione semper bonitatem significat, et φωνή, quod sonum
significat. Priscianus bonā sonoritatem interpretatur. Gellius au-
tem iam simpliciter sonum, iam uocabiliore sonum uertit, de quo

apud eundem.

Quod melius sonet. Valerius Probus in hunc modum præcipit: Si inquit, aut uersum pangis, aut orationem solutam struis, & uerba dicenda sunt, non finitiones illas præarandas & fortitudinas grammaticorum spectaueris: sed aurem tuam interroga, quid quo loco conueniat dicere: quod suaserit, id profecto erit rectissimum. Lib. 13. cap. 20.

Prima barbarismi. Vitium in singulis dictionibus contingens, barbarismus uocatur. Solæcismus, inquit Asinius apud Gellium libro quinto, capite uicesimo, est impar & inconueniens compositura partium orationis, quam uetustiores Latini stridiliginē appellarunt. Asinius imparilitatem uocat. Gellius certe neque barbarismi, neque solæcismi nomen apud idoneos autores reperiri dicit & antiquos. Nam, inquit, ut Βαρβαρον antiqui, sic & σολαινον dixerunt.

Fromissor. Allusit, nisi fallor, ad hoc Horatii:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Vestibulum. Cæcilius Gallus apud Au. Gellium libro decimo sexto, capite 5. vestibulum esse locum uacuum ante iustum ædium ingressum dicit, sic dictum autore Sulpicio, quod olim qui domos ædium salutandos opperirentur, eo loco consistere magna multitudine solebant.

Perfius. Satyra quinta:

Vertentem sese frustra sectabere canthum.

Sicut Catullus. Quod expressit in epigrammate quodam de Aemilio hoc uersu:

Gingiuas uero Ploxeni habet ueteris.

Exponit partim incisionē capsarū, partim etiā capsam ipsam.

Illud prius. Scilicet uitiū barbarismi, quod scribendo fit.

Hoc secundum. Scilicet uitiū, quod loquendo fit.

Diuisione rerum. Quæ debent coniunctim efferri.

Sed ut parua. Putemus esse parua, sed quæ non sunt uulgata,

ta, illudens scilicet M. Antonio.

Mastruga. Quem purpura regalis non commutauit, eū Sardonum *mastruga* mutauit. Cicero pro Scauro.

Ruit omnia late. Pro erui. Vergilius.

Rectum. Id est, uerum; sic loquitur Cicero.

In iactationem. Id est, ad ostentationem.

Adijciat literam. Quoniam poëta aliquoties nolint uelint necessitate cogente id genus uita in uersibus ex industria cōmittunt, quod alias uerba forsan in exactam metri legem non coirent. Sic Vergilius Relligione dixit, appositā litera, necessitate ductus, aliqui quum Re præpositio breuem faciat syllabam, in uersum non quadrasset hæc dictio. Sic alibi Vergilius:

Testor chara deos & te germana, tuumq;

Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.

Sed qdā. Scilicet grāmatici, ut sunt Donatus & Diomedes.

Eruditionis. Id est, uariæ lectionis.

Tinca Placentinus. Meminit huius Tincae Placentini Cicerō in catalogo clarorum Oratorum, ubi facetissimum hominem dicit fuisse, ut qui cum præcone Granio dicacitate solius fuerit certare.

Pergula. Locus est columnis sustentatus ante ædes, uel omnibus, uel pluribus lateribus liberæ auræ expositus, in quo deambulare ueteres solebant, hoc est, pergere, unde & nomen factū, utitur eo Plinius 38. libro.

Metio Suffecio. Coniecturis assequi possum, apud ueteres Metius in prima syllaba scribi solitum per æ diphthongum, & Suffecius in idem per æ in secunda Itaq; hac ratione in datiuo dicendum fuisset Ennio, Metio Suffæcio Sed quoniā in uersum heroicum syllaba inter duas longas posita nō ingreditur, coactus est Ennius & mutationem literarum et transmutationem facere. nā æ mutauit, posuitq; e. Et e quod ex diphthongo reliquū erat, transfulit in penultimum locum.

Canopitarum. Canobos, autore Strabone libro 17. solebat scribi: at Stephanus una cum Plinio, Canopum uocat. Est autem ciuitas, centum uiginti stadijs ab Alexandria distans, sortita nomen à Canopo quodam, qui illic sit mortuus. Ciues Canopitæ dicti sunt.

Prælegunt. Ad enarrandum suscipiunt.

Venia. Ignoscentia, quo Gellius utitur.

Thrasimenum. Sic legendum opinor, ut sit & liere u mutatio in i, quomodo sepe scriptum deprehendimus, & ad sit quoque transmutatio, id est, lierarum transpositio, alioqui non esset, quod Fabius dicit, exemplum huic loco accommodandum. Porro loci est hoc nomen in Umbria Apulie regione, ubi Romani quondam infeliciter pugnarunt.

Sisenna. Lucius Sisenna doctus uir, & studijs optimis deditus, bene latine loquens, gnarus reipublice, non sine facetijs, neque laboris multi, nec satis uersatus in causis, interiectusque inter duas ætates Hortensii & Sulpitij, nec maiorem cõsequi poterat, & minori necessum erat cedere, huius omnis facultas ex historia eius perspicui potest. Hæc Cicero in Bruto. Porro hanc historiam cum alijs, tum maxime citant Gellius & Priscianus.

Assentio. Marcus Varro lib. de lingua Latina s. ita ait: Sentior nemo dici, & id per se nihil est, assentior tamẽ ferẽ omnes dicunt. Sisenna unus, assentio, in senatu dicebat, & eum postea multi secuti, neque tamẽ uincere consuetudinẽ potuerunt. Hæc Varro.

Analogiam. Analogia est similis similibus declinatio, quam quidam Latine proportionem uocant, quæ probatur ut quædam dum dicimus, sentio, dissentio, consensio, ita quoque simile compositum assentio dicamus. Gellius lib. 2. cap. 25.

Verum est. Marcus Cicero in Oratore perfecto illud uerũ appellare solet, quod regula & ratio artis præscribit: falsum aut, quod huic est contrarium.

Pexus. Id est, crassum.

Pinguis. Id est, impositum.

Illic. Id est, in assentio.

Hic. Id est, in assentior.

Diuersorum generum. Scilicet & immutatione et detractioe.

Per numeros. Quaecumque cadunt sub mensura & pondus, non habent multitudinis numerum. Varronis regula.

Messala. Marcus Messala minor natu quam nos, nullo modo inops, sed non nimis ornatus genere uerborum, prudens, acutus patronis, in causis cognoscendis comportandisque diligens, magni laboris, multae operae, multarum causarum. Cicero in Bruto.

Vendicauerunt. Id est, peculiarem sibi fecerunt.

Similiter alia. Scilicet multa sunt recepta.

Nam siue est falsum. Contra artis & analogiae rationem usurpatum.

Siue illud. Scilicet assentior.

Verum est. Cum ratione grammatica quadrat.

Hæc quoque pars. Scilicet quæ assentio dicit.

Consensu. Id est, consuetudine.

Europai. Pro Europe. quo modo Vergilius dixit:

Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Musta. Malo mulsæ legere. Octupla aqua elixa cum melle, mulsum conficit. Paulus Aegineta medicus.

Exciderunt. Id est, peccauerunt.

Diuisio. Scilicet eorum quæ debent esse coniuncta.

συλλαβῶν καὶ συνκαταφώνων Coagmentatione & collisionem.

Italiam. Nam in hoc uersu Vergilius primam syllabam Italiae extendit, cum alias sit breuis. Hoc unium, siue huc metaplasnum

Diomedes lib. 2. ἐκτασιν (id est, extensionem) uocat.

Præterea. Hoc secundum unium a grammaticis ueteribus οὐσολῆ, id est, correptio syllabæ natura longæ. ἀσυστάλλω, quod contraho significat.

Triumpi. Politianus Miscellaneorum cap. 19. narrat à se esse

Statum aureolum numisma, cui insculptum fuerit ad hunc modum, Triumpi, circa aspirationem. Inseiebant aspirationem ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmādis roborandisque, ut sonus earum esset uiuidior uegetiorque, quā de re nonnihil et Marcus Cicerō in oratore perstringit, ex quo loco Fabius ferme hæc trāscripsit.

Qua de re. De quo immodico usu aspirationis.

Inde. Hæc quoque ratione.

Declinato. Deriuato.

Accentus. Lex accentuum apud Latinos res est perfacilis, modo quantitates syllabarum sint perceptæ. Nam dictio monosyllaba si breuis est uel positione longa, acutum habet tenorem; sed si fuerit longa natura, circumflexum habebit: ut, res, spes, mas, os. Porro dissyllaba dictio sic moderabitur: Vtraque longa existente, uel ultima, solum est acutus accentus in penultima; ac si penultima longa natura fuerit, et ultima breuis natura, circumflectenda est penultima, quod si ambæ fuerint breues, aut altera positione longa, penultima acutum habebit. Postremo, in polysyllabis penultima semper erit spectanda: ea si est longa, et ultima breuis, omni modo accentus est in ipsa penultima acutus, at si eadem hæc penultima natura existens longa, sequentem breuem habuerit, circumflectetur, penultima uero breui existente, acuetur.

Tertia à fine. Id est, antepenultima,

Sonos. Scilicet corruptos uocum,

Apice. Id est, nota.

Tenores. Quasi tensiones, à Græco uerbo τένω, quod tendo significat.

Si acuitur. Scilicet tunc grauis pro acuto ponitur.

Quam. Mediam syllabam.

Cogentes. Coagmentantes, ut si quispiā in genitiuo autorū dicat, is enim penultimam, quæ debuit esse grauis, coagmentat ex duabus syllabis in unam, et iniuria flectit, quā contractio non conuenit circumflexum accentum, nisi altera syllabarum simplicium

ante habuerit acutū tonum, quo modo flexus tonus ex acuto et graui conflatur.

Atreus. Nomina apud Græcos in *eus* desinentia, tonum habent acutum in ultima, quemadmodū testatur Theodorus in tertio et Stephanus alicubi. Iam uero autor est Diomedes in secundo artis Grammaticæ libro, Græca nomina Græcis quoque accentibus pronuntianda, si eadem maneant literæ. Porro quæ Græci in *eus*, nos in *eus* finimus.

Dicere solebant. Quum ueritas Græcæ rationis iubeat circumflecti.

Acuto sono finiant. Cum tamē dissyllabum uerbum nullum finire possit acuto tono, cōcedentibus regulis, quādo illud constat, in dissyllabis semper tonum esse in priori syllaba.

Quantum & quale. Sensus est, quantum & quale si interrogamus per ea, erit ultima acuta: at si cōparamus, ultima graui tono est claudenda.

Quod. Discrimen in aduerbijs, ut in penē, fermē, ferē: ne si ultime graui enuntientur tono, putentur esse genitiui à fera feræ, & pœna poenæ.

Conditionem. Legitimum locum accentuum.

Quod idem. Ut scilicet uno accentu efferatur præpositio cum suo casuali.

Euenit. Id est, usu uenit.

Positione. Syllaba est longa positione, quando post uocalem breuem sequuntur immediate duæ consonantes; quod si hæ fuerint mutæ cum liquida, reddunt uocalem præpositam communem, ut uel corripì uel extendi possit.

Cuius difficilior. Scilicet legis accentuuncularum.

Διὰ τὸν ἑκτον) Διὰ τὸν & autore Corinthio de linguarum uarietate, est proprietas quædam, peculiarem alicuius lingue partem characterem seruans. Harum præcipuas quatuor recēset Plutarchus in Homerū scribēs, Atticam, Aëolicam, Doricā, Ionicam. Cæterum si quispiam omnes exactius querere uelit, deprehendat

hendet in una Græca lingua differētias ferme uigintiquatuor.
 Omnium uoce. Accentuuncula, quoniam etiam si flexa fuerit, acuta esse merito dicitur, quando flexus sonus componitur ex acuto & graui.

Neutra. Id est, neq; flexa neq; acuta syllaba.

Claudet. Dissyllabam scilicet, uel polysyllabam.

Per sonos. Scilicet corruptos pronuntiationis.

ἰωτακισμὸς) Autore Diomede, est quā pleniore sono proferatur. Addit Martianus Capella metacismum, cum uerborum coniunctio in liuere assiduitate colliditur: ut si dicas, Mammā ipsam amo. tum Martianus paulo diuersius à Diomede finit.

λαβδωκισμὸς) Cum scilicet plurimum dissonet, cuius sit exemplum: Sol, luna, lucent, alba, leui, lactea. Totacismū, ut si enunties: Iuno Ioui iure irascitur. Postremo polysigma uocat, ubi litera crebrius geminatur: ut, Sospia in: solarario soleas sarciebat suas. Quæ si uera sunt, non uideo quid non potuerit unij loco numerari, quod tamen Fabius negat.

ἰχνοβότας) Graciliores literarum enuntiationes, quibus usu uenit ut hæsitemus, nec queamus celeriter uerba cōtinuare, quemadmodum tradit ex Aristotele Ludouicus Cælius antiquarum lecticonū libro VII. Porro ἰχρὺς gracilis & tenuis dicitur, & ὅτις pro-mo, effero.

πλατυκισμὸς) Pinguiore & ampliores literarum pronuntiationes, quod usu uenit illis, qui præter naturā, uirilem uocem affectant. Nam πλατὺς latus & amplius.

κοιλοσφύλον) Α κοίλη, quod cauum sonat & uelut recessum, & σφύλον, quod os oris.

Recessu. Id est, in faucibus ipsis.

Nec ultima unquā. Scilicet in polysyllabis uel dissyllabis.

Prior. Scilicet syllaba est acuta, ut deus.

Neutra. Id est, neq; flexa neq; acuta.

Vocem. Scilicet dissyllabam uel polysyllabam.

Per

Per sonos. Scilicet corruptos literarum.

Nationes reprehendimus. Vt Erethrienses apud Græcos scriptores male audiunt, quod asperius crebriusq; r litera enūtiant. Sic hodie ab Italis ridentur Germani, in pronuntiatione u consonantis.

^{ὁρθότης} Id est, rectam enuntiationem, ab ^{ὁρθός} quod rectum significat, & ^{ἐν} & dictio, uerbum.

Amaræ corticis. Vergilius in Sileno:

Tum Phaëtoniades musto circumdat amaræ
Corticis.

Vbi Vergilius corticem amarum in fœminino genere dixit, & in II. Georgicon:

Nam qua se medio trudent de cortice gemmæ.

Vnde recentiores Grammatici dubij generis statuunt hoc uocabulū.

Calūniæ. Id est, malignæ accusationis uel interpretationis.

Ingestu. Palemon rhetor, cuius meminit Suidas, cum in spectaculo esset, & uideret tragœdiam à quodam insulso agi, qui in clamans coelum, oculos & manus in terram declinauit, rursus ad uocaturus terram, oculos & manus porrexit. hoc inquam, Palemon intolerabiliter spectauit. Succlamauit ergo: Hic etiam manus solœcismum facit, dissentiebat enim sermo à gestu corporis.

Nutu. Capitis inclinatione.

Qui plenissime. De hac re tradunt.

Cauillationem. Id est, argutiam obijcientium.

Nunquam in solo uerbo. Scilicet quod non referatur ad aliquid aliud.

Nam id. Scilicet unum solœcismi.

Adiectione scilicet. Scilicet alicuius uerbi.

In eo. Scilicet uerbo.

Per genera. Vt si actiuum pro passiuo ponitur.

Detractione. Vt ambulo uiam.

Aegypto uenio. Intelligitur de uel ex.

Ne

Ne hoc fecit. Ut intelligatur deesse particulam Quidem, ut sit, Ne hoc quidem fecit.

Autem non habui. Pro, non autem habui.

Ex quo genere. Scilicet solœcismi.

Igitur. Scilicet hæc particula.

Apud alios sit. Quod Igitur ponat in principio orationis.

Diducunt. Id est, secernunt.

πλεονασμῶν) Id est, abundantiam.

ἑκλάσις) Defectum.

Inuersionis. Id est, transmutationis.

ἀνὰ σπῆρα) A σπῆρα uerto, & ἀνὰ per; ut,

Transstra per & remos.

ὑπερβαίνον) Id est, ordinis transgressionem.

Sive controuersia est. Scilicet quæ facit solœcismi.

Plurima huic. Plura habet accidentia.

Modos. Quos Diomedes inclinationes animi appellat.

Formæ. Species.

Eorum. Scilicet acutorum.

Alexandriam. Nam adiectæ sunt hic præpositiones De & In, præter rationem, quando autor est Diomedes, nominibus proprijs locorum minorum, ut urbium & uicorum, ex super suo apponi præpositiones. Rursum propria locorum maiorum, ut regnum, præpositionem ipsam desiderat. Hæc Diomedes libro primo de Aduerbys.

ὑπερβαίνον) Cuius exemplum est apud Vergiliū in 1. Aeneidos:

Tres notus abreptas in saxa latentia torquet,

Saxa uocant Itali. —

Sic enim Donatus ordinat: Tres abreptas naues notus torquet in saxa, quæ uocant Itali aras. Hæc species & à Donato & à Diomedes tropis connumerat, q̄ longissime absunt à solœcismi suspitione.

Sex. Scilicet Indicatiuus, Imperatiuus, Hortatiuus, Optatiuus, Coniunctiuus & Infinitiuus. Adijciunt enim illi, uelut indi-

cat Diomedes. promissuum & Subiunctiuum. Deducunt enim à conuictione subiunctiuum. qua de re uide Diomedem lib. I.

In uerbi tota ratione. Ferè dicit ratione totam dualis numeri, in uerbo seruari apud Græcos non omnino uerum. Nā prima persona dualis numeri in omnibus penè actiuis desideratur.

Rarissimus eius usus. Nam ut autor est Diomedes libro primo, apud uetustissimos Græcos omnino non in usu fuit numeri ratio, sed postea à curiosis quibusdam inuēta est, ita tamen, ut frequentius ferè usurparint antiquissimi & probatissimi scriptores pluralem numerum pro duobus, quam dualem, id quod testatur uersus Homerici à Diomede citati.

Præterea. Scilicet fit solecismus, quod scilicet legere scripsere.

Asperitatis. Quæ scilicet est in scripserunt.

Scripsere. Paulo diuersus hodie apud Ciceronem legitur ad hunc modum: Nec uero reprehenderim Scripsere, Scripserunt esse uerius sentio. Ex quibus constat, Fabiū non tam uerba quam sententias Ciceronis citasse, legendumq; in Fabio pro etiam, esse.

Mollitum. Mollius factum.

Tota ferè ratione. Id est, coniugatione fit.

Usus apud Græcos. Scilicet obseruatio dualis numeri in præterito perfecto actiuo.

E contrario. Scilicet de pluribus dicitur.

Dixere. Scilicet causas suas, id est, dixerunt patronis oratoribus.

Verius. Id est, magis rationi consonum.

Comparationes. Id est, comparatiua et superlatiua.

Patrium. Scilicet nomen, ut Romanus, Thebanus.

An id improprium. Scilicet genus loquendi.

Significatione. Scilicet apta ad propositum.

Deerat. Scilicet ad perfectionem sermonis. Quanquam mihi haud displicet legere hoc loco Aberrat, ut uidelicet magnū pecus.

peculiolum qui dicat, non compositione peccet, sed à propria uerborum significatione aberret.

In sensu. Id est, significatione impropria.

Peculiolum. Est autem peculium, autore iuriscōsulto, proprie, quod serui aut filij familias habēt in solo aut supellectile, aut etiam quod per militiam lucrifecerunt, cuius usufructum uel patres uel domini habeant.

Vt in uocabulo. Id est, quemadmodum in nomine.

In utroq. In nomine & uerbo.

Tradere. Ad perfectam doctrinam.

Externa. Peregrina uel Græca.

Eiusdem generis. Id est, eiusdem orationis partes.

Hic aut. Pro an.

Quia aliud. Id est, non.

Alterum. Id est, ne.

Vetandi. Prohibendi.

Hoc amplius. Scilicet quod maius est.

Loci. Scilicet sunt ambo.

Eo tamen intus. Scilicet si dicatur.

Comprehensionis. Compositionis.

Vnius. Scilicet particule.

Faciem. Speciem & formam.

Tragoedia Thyestes. Per disconuenientiam generis.

Ludi Floralia. Id est, ludi instituti in honorem deæ Floræ, quam ueterum superstitione segetum florulentie præfecerat. In his ludis iuuenes ac puellæ nudi choreas ducebant, uelut indicat aliqui Macrobius in Saturnalibus.

Ac Megalesia. Ludi uero Megalesia erāt, quos postea Megalenses uocabant, celebratos in honorem magnorum deorum, Iouis, lunonis et magnæ matris Cybeles, deriuato uocabulo à μεγάλαις, quod magnum Græcis significat.

Interciderunt. Id est, exoleuerunt & ab usu remota sunt.

Schemata. Id est, figura.

Fere. Id est, ferme.

Aliquam.

Aliquam. Propter quam scilicet sic dicatur.

Per imprudentiam. Ex insperato, improuiso.

In eadem specie. Facie solœcis mi.

Quibus mares. Vt Murena, Cotta.

Et neutralia. Vt Glycerium.

In ordinem. Scilicet in præceptiones incideret.

Inhonoratam. Non illustratâ nostris præceptionibus, &c.

Hoc amplius. Id est, propter hoc.

Peregrina. Alterius linguae.

Venerunt. Scilicet in usum Latine linguae.

Thuscis. Populis Italiae, ubi modo Florentia est.

Vetium Oratorem. Cuius etiam meminit Marcus Ciceron in Bruto.

Pollio Asinius Patauinitatem. Id est, urium quoddam patris sermonis. Patauium uocat hodie Padua, sub Venetorum diuisione.

Pollionem. Fuit hic Pollio æmulus Lulij & Sallustij in historijs scribendis, cuius æmulationis uita multa sunt in Noctibus Gellij, cui plerique adscribunt immodicas illas uerborum periodos & circumlocutiones.

Petoriturum. Genus est uehiculari apud Gellium lib. 15. capi. 10. ubi plura de hoc uocabulo perstringuntur.

Circo. Maximo Romæ, ubi Circenses ludi agebantur. demittebatur enim cretata mappa ei qui uicerat curru. Indicat hoc Martialis, inquiens:

Cretatam prætor cum uellet mittere mappam,

Prætori mappam surripuit Hermogenes.

Hæc diuiso. Scilicet uerborum.

In alia. Latina.

Alia. Peregrina.

Et confessis. Manifestis, ubi nostra desunt, maxime in exemplis primendi magistratibus & dignitatibus Romanorum.

Mutuantur. Id est, mutuo assumunt.

Externa. Id est, peregrina uel Græca.

Amatorem. Affectatorem.

Ex Latina ratione. Ex forma dispositionis Latine.

Parę conueniat. Id est, deceat maiestatem lingue Romane.

Potentio^{re}m, Vberio^{re}m quàm antè fuisset.

Alienis egere, Id est, aliena forma declinandi.

Pronuntiârunt. Vetustissimi Latini.

Quia. Scilicet media syllaba producta pronuntiari.

Prima positio. Id est, nominatiuus.

Palemo. Pro Palemon.

Nec in a quidem atq; in s. Id est, in as, in qua terminatio
ne apud Græcos declinationis sunt primæ.

Temere. Facile.

Coelum. M. Oratorem.

Pelia. Pro Felias.

Euthia. Pro Euthias.

Ciceronem. In libro de inuentione.

Olympo. Non hoc mirum est, quando nec Græcus quidem
 sermo patitur antepenultimā acui, ultima saltem longa. Propter
 ea nisi faller codex deprauatus, Fabius noster hoc loco memoria
 Græcæ rationis lapsus est, quia olympo & tyranno plane eodē ac-
 centu efferuntur, nisi forte quispiam malit a Fabio spectari Atti-
 cam accētus rationem, qua tertiā a fine acui potest, etiam ultima
 longa. Quod si reum est, affexit Fabius ad nomina hæc Atticæ
 scripta hoc est, per ω in fine nominatiui, quemadmodum dicitur
 eadē proprietate *μυλων*, et in datiuo *μυλωνι*; sic genitiui Achil-
 lis & Vlyssis, pro Achilleos & Vlysseos. Græci enī *ἀχιλλεύς*, *Ὀδυσσεύς*
 declinant, & *ἀχιλλεύς*, & et inde ueteres Latini (ut uidetur in
 nuere Fabius) nominatiuium Achillus, Vlyssus formariū Latina
 terminatione, unde fiunt Latini genitiui Vlyssi & Achilli, usur-
 pati a Vergilio. Quāquam grammatici Latini apud Vergilium
 in his genitiuis annotant apocopen, id est, abscisionem ultime lit-
 re, sūt pro Achillis, Achilli dicamus,

Graz

Græcas declinationes. Sic Diomedes post Latinas ponit
quatuor Græcas.

Latinam rationem. Scilicet inter declinationes.

Decor. Id est, maiestas Latini sermonis.

Calypsonem. Latina scilicet ratione, in accusativo.

Cæsar utitur. Scilicet in libro de Analogia.

Sed auctoritatem. Scilicet Cæsar's.

In cæteris. Scilicet nominibus Græcis.

Vtrog modo. Id est, utraq; ratione declinandi.

Græcam figuram. Scilicet declinandi.

Repugnantibus. Scilicet præpositionibus.

Alioqui. Cum scilicet non repugnant.

Vt in compositis. Ex in & con.

Subabsurdum. Id est, aliquantulum absurdum, uel absurdum.

Maleficus. A male & facio.

Ex tribus. Scilicet partibus orationis diuersis.

Non concesserim. Facere compositum.

Cicero. Scilicet in Oratore perfecto.

Quasi luere. Id est, placamus deum per caprum mactatum. Luere, luere sacrificare ex sue scilicet, oue & tauro, quod Homerus cum alibi tum Odyssei, *ἱεροθύειν* appellat. Quanquam enim *ἱεροθύειν* sacrum primum dictum sit a centum bubus immolatis, usus tamen accipitur temporis progressu pro solis aurilibus.

Incompositus. Nam in diminutivum significatum eius uocis cui præponitur. Per autem contraria ratione augetur: quæ componendi forma Fabio, ut uidetur, non placet, quanquam apud autores una aut altera uox hoc modo composita deprehenditur.

Repandrostrum. Recuruum rostrum.

Incuruiceruicum pecus. Scilicet quod habeat ceruicem incuruam.

Biclinium. Locus est habens duos lectos, ex his Latino, quod duo sonat: & *κλινὴν* Græco, quod lectum significat.

Con.

Contra. Id est, ex peregrino & nostro.

Epitogium. Amictus quo supra togam utimur.

Anticato. Ex ævri præpositione Græca, & Cato uoce Latina. Porro Iulius Cæsar libros duos aduersus Catonem Viicemem conscriptos, Anticatones prætiulauit, quemadmodum autor est Suetonius.

Epithedium. Vehiculi genus est in modum rhedæ, aut superior pars ipsius rhedæ: ab ἐπι qd̄ supra significat, & ῥηδᾶ Gallico uocabulo.

Aufugit. Pro abfugit.

E republica. Pro, ex republica.

Tota. Scilicet compositionis.

Succedit. Minus feliciter cadit id, quod minus succedit.

Mirati. Ad stuporem usq; laudamus.

κνρτᾶύχενᾶ) Incuruiceruicum. a κνρτᾶς quod curuum significat, & ἐύχην quod ceruicem significat, unde κνρτᾶύχενᾶ, id est, incuruiceruicum.

Natura. Impositione.

Loco. Vsurpatione.

Audendum tamen aliquid. In nouandis uocibus, & maxime illis permittit tum Cicero, tum Fabius, qui Græcos autores transferendos suscipiunt, cum uocabula iuxta Horatium Græco fonte cadant.

ὀνομαστονοία) Nominum nouorum affectio, ad imitationem soni quem significare debet, ut est clangor tubarum.

αίγξ (βίος) Id est, insonuit neruus. a αίγξ quod sono significat. Uliados libro 4. uterq; est locus.

Sua. Propria.

Scribentibus. Scribere est ad ingenij gloriā stylū exercere.

Ratione. Regula.

Analogia. Id est, proportio, similis similitū noīm declinatio.

Erymologia. Ratio uocis.

Reli-

Religio. Id est, timor quidā q̄ antiquis debet, siue reuerētia.
Modulatione. Mensura.

Vtroq̄. Vocabulo.

Quorum alterum. Rationem habet, alterum non.

Imo de stirpe. Pro de ima stirpe.

Aëriæ quò congefserē. Pro aëri palumbes. Vergilius un
 decimo Aeneidos.

Forma. Scilicet in sculpta.

Analogia præcipue. Scilicet exigit acre iudicium.

Rationem. Regulam.

Modo faciendi. Id est, iudicandi.

Repeto. Memoria recolo.

Naturam. Originationem, etymologiam.

Simili positione. Terminatione.

Ennium, Pictoremq̄ Fabium. Vtrunq̄ antiquissimum
 annalium scriptorem.

Illud. Caput.

Positum. Id est, absolutum, & per se impositum.

Hoc. Id est, pater.

Cogat Ceres dici Cereris. Id est, tam uarij sunt genitiui
 nominum desinētiū in es, Ceres quod Cereris facit, reliqua no-
 mina in es finia coget terminari in ris syllabā in genitiuo.

Positionis. Id est, thematis eiusdem.

Flexus. In diuersas declinationes.

Quid quo modo. Id est, quo unumquodq̄ nomē caderet &
 inflecteretur.

Inhærent. Pertinaces sunt.

Audiuisse. Pro audisse & scisse.

Frugi. Id est, commodus.

Nesciebamus. Scilicet, est enim ironia.

Odiosum. Durum, molestum, inconuetum.

νεπεροῦ. Curiosum dicit, quicquid nō pertinet ad rē & opus.

ῥητορικῶν) Rectam rationem loquendi.

Inhærendum ei. Id est, analogiæ.

Multum literatus. Ironia est his uocabulis iam abrogatis.

Adficiat. *Via tria* scilicet, *duc, dic, fac*.

Obliquis. Id est, terminatione obliquorum.

Vt cum ebur. Sensus est, insânre mihi uidentur, qui in nominatio ebor & robor dicere uolunt, propterea quod hæc nomina in obliquorum penultima o litteram habeant.

Et guttur. Propterea scilicet, quod nominatiui in ur, an p o, an per u declinandus esset: consuetudo certe obtinuit, ut iecur & coris, femur femoris dicatur.

Quod. Scilicet præcipere. Licetiosum. Licentia plenum.

Antonius Gnifo. Nobilis grāmaticus ætate Ciceronis, cuius ludii literariū (ut testatur Macrobius) etiam M. Tullius post forenses labores frequentare consueuerat, nimirum quo puerilium studiorum memoriam uelut refricaret.

Marmor. Per u scilicet, et si consuetudo marmor obtinuit.

Fieri. Id est, inclinari. Affinitatem. Cognationem.

Attigi. Perstrinxi de literis, scilicet capite &.

Positiones. Nominatiui.

Diuerfas figuras. Alienas & distantes inter sese.

Quod. Id est, primis positionibus statim mutari.

Ulterius. Reliqua tempora à præterito formata.

Nec præteritum refert. Sensus est, posset quispiam nobis obijcere, quod hæc uel nomina uel uerba, inclinari queant in ea, quibus dicuntur carere, & si forte inusitata sint, huic obiectioni Fabius tacite respondet, nihil interesse, habeat ne uerbum nulla omnino inclinatum, aut prædura, id est, admodum inusitata. Neg: uero tantillum ad rem pertinet, quod Raphaël hoc loco argutatur de munda lectione.

Genitiuo singulari. Cum scilicet sit inusitatus prædurus.

Quomodo. Id est, qua ratione analogiæ uel proportionis.

se.

Senatus senati. Sic & Terentius, nihil ornati, nihil tumul-
ti, pro ornatus &c.

Latine. Quemadmodū latinissimi scripsere & locuti sunt.

Grāmāticē loqui. Iuxta regulas pręscriptas ab ipsis gram-
maticis.

Nimium. Id est, plus satis.

Etymologia. ἔτυμ & enim Gręcis uerus dicitur, & λόγ &
sermo uel locutio inde ἔτυμολογία dicta est.

Necessarium. Id est, admodum ad rem pertinentem.

Marcus Cœlius orator. Cuius meminit Cicero in Bruto.

Interpretatione. Id est, alteratione mentis, quoniam credidit
ei non fuisset.

Sedes. Est unde ad propositā quęstionem argumenta trahun-
tur, quibus propositū nostrū probemus, & alterius refutemus. Vi-
detur autē locus a definitione generalior esse, & sub se continere
locum etymologię, uelut speciem et partem quandam.

Triquetram. Id est, triangulārē. huiusmodi enim figura Sici-
liam circumscribi cosmographi sunt autores, & in primis Plinius
libro 3. Triquetram, quod consuetudo obtinuit: triquedram, quod
ratio & originatio suadet, ut sit a Gręco ἑδραῖον, quod sedē et
locum significat, nonnunquam & finem.

Bruti Scilicet appellantur. Titus Liuius Iunium primum con-
sulem Romanū, Brutum appellatum scribit, quod metu Tarqui-
nij Superbi ex stultitię simulatione insidias & suspiciones cauerit,
nimirū a brutis & ratione carentibus aialibus sumpto uocabulo.

Publicolę. Dicti sunt a Valerio cōsule, q(ut autor est idē Li-
uius) primus populo Ro. fasces submisit, unde dictus est Publico-
la, quod populū ueluti coleret, & eius uoluntati inseruiret.

Pythici. Vnde dicti sint, equidem non memini legere me apud
idoneos scriptores, opinor tamen a persuadendi facultate nomen
ductū, siquidem persuasionis dea, quam Latini ueteres Suada uo-
carunt, a Gręcis πύθω nūcupatur. Alij legunt Pici.

Latium. Dicta est pars quædam Italiae, quod Saturnus cum tyrannidem filij Iouis fugisset, illic latuerit, cuius rei meminuit & Lactantius.

Italia. Si credimus M. Varroni, ab armentorum & bouum copia, quæ in ea est, nominata sunt, nam ueteres boues *itotæus* uocabant. At Vergilius Maro uersibus indicat dictâ ab Italo duce quopiam eius regionis. Prior etymologia est apud Gellium.

Beneuentum. Oppidum est Samnium, quod autore Plinio libro 3. ante Maleuentum dicebatur: sed postquam à Romanis captum esset, auspiciatione uocabulo Beneuentum dictum fuit.

Capitolium. Dictum est, quod illic à fundamenti fossoribus caput humanum sit effossum, autor est Liuius lib. 1. ab Vrbe.

Argiletum. Appellatum scribit Festus Pompeius post Varonem, quod istic à Mercurio occisus sit Argus, Alij ab argillateræ genere originationem sumunt. Est autem locus sub Palatina monte.

Eius rei. Etymologia.

Fatigantur. Id est, exercentur.

Ad ueritatem. Id est, ad fontem.

Inde. Id est, studio istius rei.

Prauis ingenij. Si sint ingenio prauo præditi.

Nam & hoc. Id est, iudicare.

Indubitata. Scilicet sunt quam habeant etymologiam.

Iam sit. Id est, uera etymologia.

Lepus. Marcus Varro apud Gellium libro primo Noctium Atticarum, refutat hanc leporis rationem à præceptore suo Leilio traditam, asserit enim uocabulum esse prisum Græcum, quod recentiori Græcorum lingua *λεπιδος*, id est lepus, dicatur.

Lusus. Id est, schola.

Etiâ ne hominem. Quasi dicas huminem, quam etymologiam Lactantius in lib. de Opificio comprobât, et quamquam rideatur à Fabio, habuit tamen suum fundamentum etiam in Hebræo

orum lingua. Siquidem Hebrei duplici uocabulo hominem appellant: **אדם** dicunt hominē ea ratione, quia ex pulcherrima huius mundi structura non cessat deum conditorem admirari, laudare et amare, id quod ueri hominis proprium est. Alterum est **אדם**, quod autore diuo Hieronymo, hominem sonat ē terra surgentem.

Inhumanum. Inciuile scilicet.

ἄνθρωπος Coelibes iuuenes dici, nimirum a deorum uina sumpto uocabulo, nā bēis Græcis deum significat, & ἄν semper, quod horum castimonia perpetua sit, quanquam gentilium supersticio etiam cœlum adulterijs oppleuit, ut tradit Plinius lib. 2.

In inuentione. Subtilium etymologiarum.

Agrum. Græce enim dicitur ἀγρός.

Ex uocibus. Scilicet manifestum sit duci.

Vertere. Transmutare.

Tanti fuit. Intantum placuit.

Habitu. Id est, proceritate.

Etiā deriuata. Scilicet subiecerunt etymologiæ.

Arte. Etymologica.

CAPVT XI.

ASSERTORES. AUTORES. UENDICATORES.

Intermissa. Scilicet aliquot temporibus.

Manifesta. Apparentia, nimium & immodicum studium antiquitatis præseferentia.

Affectatione. Immodico studio alicuius rei.

Vltimis. Antiquissimis.

Toper. Cito.

Antigerio. Valde.

Exantlare. Exhaurire, perferre. a Græcis ἐξαντλῶν, quod exhaurio significat.

Prosapia. Generis series.

Saliorum. Sacerdotum duodecim, quos Numa Pompilius secundus rex Romanorum, Marti Gradiuo legi, qui sacra quædam carmina, picta tunica induti, per urbem salientes canerent:

unde nomen habent. Liuius libro. 1.

Consecratis. Iam dicatis in usum sacrum.

Perpicuitas. Id est, facilitas intelligendi.

Quam sit uitiosa. Id est, ualde, per admirationem.

Vt nouorum. Ex nouis uocabulis maxime uetera, iam usurpatoria à doctissimis.

Noua. Vsu nostri seculi approbatoria.

Quid persuaserint. Quae uocabula reliquerint nobis imitanda.

Lurchabundum. Eū qui raptim & impetu uorat. lurchone enim uocamus gulosum.

Hos lodices. Cum sit foeminini generis.

Pollioni. Oratori, cuius meminisse Cicero in Bruto, qui Sallustium infectatus est, autore Gellio.

Atqui. Id est, licet.

Coelio. Oratore, cuius meminisse Cicero in Bruto.

Colos. Pro color. Alij habent collos, ut sit accusatiuus pluralis à collum.

Caluus persuaserit. Caluus poeta elegigraphus, uel potius orator.

CAPVT XII.

Consuetudo. Scilicet sequendorum usu uocabulorum. Iudicium. Virtus quaedam ingenij, qua decernimus quid sequendum, quid refellendum.

Vnde enim. Scilicet sperandum.

Velli. Scilicet pilos sub alis & pudendis.

In gradus. Gradatim scindere.

Perpotare. Quod totum est mollietiei.

Reprehensione. Scilicet luxus & mollietiei.

Infederit. Persuasum sit.

Transeam. Taceam.

Theatra. Omnes spectatores. continens pro contento.

Circi. Id est, ludorum Circensium spectatores.

Oñes

Omnes barbare. Corrupte, uixioſe.

CAPVT XIII.

Inſra grammatici. Id eſt, minus eſt quàm quod grammatici tradere debeat.

Malus. Nam cum prior ſyllaba longam lineam ſupraſcriptam habet, arborem ſignificat: cum autem breuē apicem & curuum ut ſurſum ſpectet, continet, ſignificat nō bonum.

Obtinuit. Inter b & p poſſitas literas uocalibus & conſonantibus, maxime mutis præpoſitas, nihil ferme diſcriminis ſeruari poteſt, propterea quod eſſi diuerſæ ſcilicet ſint mutæ, genere tamen eiſdē fere poteſtatis, unde fit ut altera in alterā tranſeat.

Immunis. Cōpoſitum enim eſt immunis, ab in quod priuat, & munus, ſignificatq; eum qui ab aliquo uacationem habet.

Nam k quidem. Vt Karthago & Kalendæ. Hæc enim atque alia quædam per ſolam k in ueteribus Romanorum monimētis tradit ſcribi Valerius Probus de literarū ſignificatione.

Nam illa uetuiſſima. Haud dubiū eſt, quin hic locus miſeris modis ſit deprauatus. Attamē quum ſenſum Fabij adhuc uelut è ruinis colligere licet, nō eſt animus quicquam immutare. Porro ſenſus hic habet, quod apud Græcos quoque priſcis temporibus pauciores literæ fuerint, quando ut apud nos una & eadem litera o iam longa, iam breuiſ eſt, ita quoque apud ueteres Græcos fuerit unum tantum o, quod iam extenderetur et contraheretur, quod id quoque in e uſu ueniſſe apud Græcos teſtatur Theodorus Gaza lib. 3. adiectionem ſcilicet ſignificans.

Prout. Id eſt, iuxta quod.

Palus. Priore ſyllaba corripitur. nam perticam & uallum ſignificat: palus paludis, locum paluſtre.

Et cum. Etiam neceſſarium eſt.

Nota. Id eſt, apice longo uel breui.

Pluris ne quis. Scilicet putet genitiuum ſingularem eſſe.

Adiectione i literæ. Datiui omnium declinationum Græ-

carum ultimam uocalem iota habet, uel simpliciter expressam sua syllaba, uelut usu in quinta inflexione, ut *Εἰς*, *Εἰς*, uel adscriptam ultimæ syllabæ, minori tamen nota, quemadmodum continetur in quatuor declinationibus prioribus, quamquam hodie non adscribitur ultimæ iota, sed subscribitur punctuli in modum ita, *αἰῖ*, *οῖ*. Nam deriuatur a *αἰῖ* (*οῖ*), quod prædor significat Latine.

αἰῖ (*οῖ*) Id est, latroni.

Coniunctio. Scilicet aduersatiua.

Comitem. Id est, comitatum, societatem.

Si uero cum per q. Si esset coniunctio continuatiua uel conditionalis.

Et quotidie. Scilicet censuerunt scribendum.

Verum hæc. Scilicet discrimina.

Inter ipsas. Id est, relata sunt hæc inter ineptias.

Ratio. Veritas loquendi.

Temeti. Prisca Latina lingua temetū uinum dictum est.

Pauciores literæ. Nam tatum sexdecim fuerunt literæ, qua de re uide Plinium lib. 7. & Priscianum lib. 1.

Oliteræ. Scilicet uis est diuersa.

Rostrata. Quæ rostra habebat.

Interim. Aliquando.

G quoq. Scilicet adiecta, significat ultimas syllabas.

Vesperus. Stella quæ uespero primum apparet. Sic Marcius Varro exponit.

Ad Accium. Poëtam tragicum, cuius meminit Cellius libro 17. capite ultimo.

Græci. Vsurpant hoc contractione facta ex breuibus syllabis in longam *u*, id quod usu uenit in datiuis nominum cōtratorum primæ rationis.

Lucilius. Scilicet in uersibus grammaticarum rerum.

Quod quidem. Scilicet discrimen seruare in scripto.

Pictai. Diues pictai uestis & auri. Vergilius IX.

In ist.

In iisdem. Nominibus.

Primæ. Scilicet declinationis.

In hac parte. Scilicet usus diphthongi æ.

Infra. Id est, post.

Atqui. Sed.

Inscriptione. Cuiusmodi sunt figuræ numismatum.

Quia subiecta sibi uocal. Ratio plane nihil ualet, quādo prius illud u non est uocalis, sed consonantis loco ponitur, quoties seipsam præcedit. unde coniectura est in seruus & ceruus, eā uocem a Fabio sentiri, quam redderent scripta per f, quod ad sonum u consonantis nonnihil flatus adijcit.

Nam &c. Pronuntiamus Caius per g, quia g sonat & per c scribitur: cuius rei rationem reddit Diomedes libr. 2. quod apud uetustissimos Latinos non fuerit usus g lueræ, sed c tantum, quæ tertium locum in serie literarum nā occupet, quemadmodū apud Græcos quoq; γ.

Etiotamus. Id est, scribimus ad discrimen aliorum.

In nota. Signo.

Generis. Id est, rationis, quæ mutata sunt consuetudine.

His. Scilicet probandis aut improbandis.

Quod. Quantum.

Depositum. Sibi commissum.

Hæc enim. Scilicet analogia, etymologia, orthographia.

Nec iple. Scilicet puto.

CAPVT XIII.

Lectio. Cognitio recte loquendi.
Suspendere. Spiritum interquiescere.

Flexu. Id est, temperata uoce.

Lentius. Id est, tardius.

Intelligat. Id est, intelligere oportet.

Pœtæ canere se testantur. Diuus Seuerinus Boëthius lib. de Musica 7. capit. 12. sic ait: Omnis uox aut οὐνιξις, id est continua: aut διακοσμητικὴ, quæ dicitur cum intervallo suspensa.

Conti

Continua ea dicitur, qua loquentes uel prosam orationem legentes, uerba percurrimus: festinaui enim tunc uox, cum non herere in acutis & grauibz sonis potest, sed quam uelocissime uerba percurrere expediendis sensibus, exprimendisq; sermonibus. *Διασπασμένη* autem est ea, quam canendo suspendimus, in qua non sermonibus, sed modulis inseruimus, estq; uox ipsa tardior, & per modulandas uarietates quoddam faciens interuallum, non taciturnitatis, sed suspensæ ac tardæ potius cantilenæ. His, ut quidam autumant, additur tertia differentia, quæ medias uoces possit includere, quam *Victruuius* libro de Arch. 5. capi. 4. medianam nuncupat, cum scilicet heroum poemata legimus, neq; continuo cursu ut prosam, neq; suspensam segniori q; modo uocis, ut canticum.

Ψαλμαρε. *Πόλλω*, autore *Suida*, proprie summis digitis chorodas muscorum instrumentorum attingo, quo gracilior & tenuior & magis tinnula reddatur uox: iam uero foeminarum uox natura est acuta, & gracilius tinnit uirorum grauitate. Itaq; factitium illud gracilioris lectionis genus, hoc loco à *Fabio* damnari uidetur. Quaquam non displicet quod *Raphael* *plasmate* legendū mauult, quod sit medicamentū efficax ad uocem emolliendam, id quod *Persius* indicare uidetur, ubi dicit:

— Liquido cum *plasmate* guttur

Mobile colluerit.—

Prætextatum. Cum nondum uirilem togā sumpsisset.

Prosopopœias. Affictiones, aut fictas personarū inductiones.

Flexum. Mutationem quandam uocis.

Tracturæ. *Hausuræ*, sumpturæ.

Insederit. *Insueuerit*.

Huic rei. Scilicet uirtutibus horum poetarum intelligendis.

Interim. Id est, dum nondū uirtutes eorum potest intelligere.

Spiritum. Id est, audaciam, magnam fiduciam.

Rerū. Scilicet quæ narrant ibi apud *Horatiū* & *Vergiliū*.

Tragœdi. Ut *Sophocles*, *Euripides*.

Lyri

Lyrici. Vt Pindarus, & apud nos Horatius in Odis,

Licenter. Per licetiam & lasciuiam.

Elegia. Quæ à deploratione mortuorum nomen habet.

Comata. Cæsurae, sectiones, incisiones.

Cõtata Sotadeorũ. A prælectione, sunt autem Trochaica crebris cæsuris distincta, eo ingenio, ut eodem metro seruato, retro legi queât, quorum autor Sotades fuit, id quod Martialis indicat his uerbis:

Nec legis retro Sotaden cynædum.

Amoueantur. Ab usu puerorum.

In primis. Scilicet cõferent Latini prisçi scriptores.

Plus ingenio quàm arte. Horatius quoq; in Latinis uersibus artem desiderat & castigandi laborem, his uersibus:

Aut ignoratæ premii artis crimine turpi,

Et data Romanis uenia est indigna poetis.

Circa glossemata. Aristoteles in Poeticis libris sic inq̃t: Ois uox aut propria est, qua uidelicet singuli utuntur: aut est glossa, qua ceteri, hoc est, ut postea ipse exponit, heroicorum uersuum scriptores, ex quibus Aristotelis uerbis, atque etiam ex his quæ ex Eustathio citat Etymologicus, colligere licet, glossemata et glossas apud Fabiũ priscas & poeticas uoces recte intelligi, quas idẽ Fabius iam ante, linguã secretiorẽ interpretatus est, & hic uoces minus usitatas appellat. Sic apud Diomedem intelligendum est glossematicũ dicendi genus. Qui itaq; apud ueteres has uoces interpretabantur, in Græcorũ commentarijs glossographi dicuntur.

Atticismus. Id est, gratissima Attici sermonis puritas, quæ quemadmodum et Cellius testatur, cæteris Græcorum linguis et puritate & breuitate succulentã præstít.

Oeconomia. Id est, dispensatio & distributio argumenti proprii.

Aures. Scilicet iudicum & auditorum.

Respirant. Spiritum sumunt,

Poë

Poeticis uoluptatibus. Id est, amcenis poetarū uersibus.

Reddi. Exhiberi, expromi.

Metaplasmos. Trāsformationes, ut dixi, de barbarismo
& solecismo.

Necessitati. Qua scilicet cogitur sic loqui poetæ.

Artificialium. Artificij poetici.

Modis. Rationibus.

Tropos. Mutationes sermonis uulgaris p̄ aliū uenustiorē.

Schemata. Id est, habitus. Instigat. Instillat.

Certe. Id est, saltem. sepius sic accipitur apud autores.

Didymo. Græco scriptore grāmatico, cuius meminit Suidas, qui & πονύποπος dictus est.

Vnde. Ex qua rei causa.

Deprehenduntur. Id est, opprimuntur.

Nescire. Scilicet quæ non est opus scire.

CAPVT XV.

Methodicen. Id est, compendiosam præceptionem. Si-
quidem ὁδὸς Græcis uiam significat, & μεθὸς uia
breuiusculam & magis compendiosam, quæ a publica
qua incedere uetuit Pythagoras, per agrū declinat. unde abbrevi-
ationes artium præceptiones hoc uocabulo ab Aristotele intelligūt.

Succedunt. Affines & cognate sunt.

Modum. Scilicet argumenti.

Stylo. Id est, scripture.

Sententiæ quoq; Sententia est oratio generalem pronū-
tiationem habens, hortans ad aliquam rem, uel deterrens, ut in il-
lo Homérico: Non oportet per totam noctem dormire principē ui-
rum. Hortans uero, ut in illo Theognidis Græci antiquissimi po-
etæ: Oportet eum qui pauperiem fugere statuerit, uel latissimum
pontum penetrare, & scopulos non horrere præcipies. Sic Pri-
scianus transtulit, scribens de exercitatione laborum.

Et christi. Vfus, quem Græci χριστὴν uocant, est commemor-

ratio alicuius orationis, uel facti, uel utriusq; simul, celere habes demonstrationē, quæ utilitatis alicuius causa plerumq; profertur, unde & nomen habet.

ἑρμολογία) Quæ Hermogenes autore Prisciano ὑποπόσιον uocat, dicitur imitatio sermonis ad mores & suppositas personas accommodata. Priscianus allocutionem interpretatur, non admodum significatē, nā ἥθος & mos & consuetudo dicitur, et λόγος & oratio.

Paraphrasi. Vberiore expositione circa eandem sententiā uerbis uenustioribus.

Tractauerit. Exercuerit.

Cuicunque discendo. Cuiuscunque exercitationis genere.

Ratio. Modus.

Forma. Habitus.

Voce. Id est, pronuntiatione, ut Demosthenes quo pacto orator factus esset maximus, interrogatus, respondit, se plus olei quam uini consumpsisse.

Crates. Philosophus Thebanus, qui auri grande pondus mari immerfit, ne ipse ab eo submergeretur.

χρησμός) Id est, usuales.

Ratio. Causa subiunctiua aliquoties.

Narratiunculas. Id est, poetarum fabulas, quæ fictæ uero simili dispositione imaginem ueritatis exhibeant.

Cætera. Scilicet præexercitantia.

Maiores operis. Cure, ut operationem, laudem, refutationem, locum communem, comparisonem, descriptionem, positionem et legislationem, quæ omnia apud Græcos ante rhetorices in gressum tractantur.

Spiritus. Audaciæ & fidiæ.

Grammaticis. Id est, grammaticorum præceptionibus.

CAPVT

XVI.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ) Id est, eruditionē circularem, id est, omnibus, numeris perfectissimam, siquidem constat ex Geome-

d

tra

rarum disputatione, omnium figurarum circulum esse perfectissimum, utpote omnibus alijs magis capax, & neq; initium neq; finem aliquem ostendens. unde & apud Aegyptios, ueluti testatur Horus in lib. de sacris Aegyptiorum notis, aeternitatis est symbolum: tum etiam geometrae omnium figurarum rationem in circuli natura inclusam docet. Propterea ne xii illū capacissimum omnium disciplinarum, cuius uel exitum uel ingressum uix deprehendas, ueteres Graeci ἐγκύκλιον αἰσίων, id est, circularem eruditionem uocant. κύκλος enim circulus, & ἐγκύκλιος circularis: αἰσίων, eruditio.

Isdem annis. Vbi grammaticam curamus.

Inquiunt. Dicunt quidam rhetores delicati.

Inducta linea. Id est, per lineam inductam scilicet rectā.

Alij tamen legunt, data.

Inducta. Scilicet duobus circulis.

Triangula. Carolus Bouillus libro Commentariorum geometricorū V. hoc Euclidis ἀσκήματα latius his uerbis exponit: Sic, inquit, date lineae longitudinem super puncta ipsius extrema duobus circulis descriptis, eorum utraq; sectionis puncta date lineae terminis per rectas complentur, fient super datam lineam trigoni ἰσοπλευροί, id est, trianguli equilateri.

Spatijs. Intelligit proportionales illas sonorū, αὐτὰς τῶν ἀκροῦ, αὐτὰς τῶν μέσων, αὐτὰς αὐτὰς τῶν ὀξείων, atq; alias, de quibus ē apud Boetium Seuerinum & Vitruuium lib. 4.

Consilia. Scilicet sententia sua dicenda.

Spatijs. Interuallis.

Quamlibet. Quantumuis.

Imaginem. Ideam.

Cessantis. Deficientis.

Ceratinæ. Intelligit argutias illas dialecticas, quas uulgo syllogismos cornutos uocant, nimirum a captione, quam Epistolarum libro quinto Seneca ad Luciliū iocans scribit: Quod nō
per.

perdidisti, habes: cornua nō perdidisti, cornua ergo habes. Mem-
 nū & Gellius in Noctibus. *apes* autem Græcis cornu significat:
 unde *νεκτις* & cornutus. Porro crocodilitas nō dissimiles capti-
 ones accipiemus, quæ ex fabula huiusmodi nomen habent. Mulier
 quædam Aegyptia, in Nili ripis ludibundum puerum à crocodi-
 lo ablatum sensit: rogat ea crocodilum ut reddere filiolum digne-
 tur. Crocodilus respondit, se redditurum si uerum diceret. Illa au-
 tem dixit, Non mihi reddes. Quæ cōditio sanè inexplicabilis erat,
 propterea quod huius orationis ueritas ex uolūtate crocodili pen-
 deret. Indicat hoc Lucianus cum alibi, tum in Vmbrarum uenditi-
 one, tribuitq; argutas has nugæ Chrysippo Stoico uelut parenti.
 Sed et Politianus in Miscellaneis, capite 54. copiose & docte hūc
 locum exposuit.

Antidotum. Quasi contra datum. Antidotus enim Græ-
 cis sonat medicamentum ex uarijs miscellis confectum, quod po-
 tissimum contra uenena datur. Siquidem ἀντί Græca præpositio
 contra significat, & ἄνους, do.

Morbis. Scilicet qui sunt sine uulnere.

Vulneribus. Quæ scilicet sunt cum carnis læsione.

Effectibus. Potentijs herbarum aut gemmarum.

Quorum. Medicamentorum & effectuum.

Earum. Herbarum scilicet aut gemmarum.

Muta animalia. Vt apes oratione carentes.

Inimitabilem. Quem nemo arte possit imitari.

Vim. Id est, facultatem recte loquendi.

Addunt. Scilicet illæ artes.

Disert⁹. Nā disertus & eloquens apud Ciceronē & Fabiū
 nostrū differūt, ut disertus sit mediocriter eloquēs, eloquēs autē ab-
 solutus orator. Sic Antonius apud Ciceronē de Oratore primo in-
 quit, sese disertos uidisse multos, at eloquentem neminem.

Conueniet. Quadrabit, aut consensus erit doctissimorum.

Arduo. Id est, sublimi & in magna difficultate posita.

d a Ani

Animus. Fidutia perficiendi. Oportet iniquū petere ut equū feratur. Vide Erasmus in Chiliadibus.

CAPVT . XVII.

ATque. Transitionē facit per Atq; quemadmodū Marcus Tullius Cicero per At, utrunq; elegantissime. Vel iudicio uetere. Qui uidelicet sic statuerunt nexum esse disciplinarum, neque aliam sine alia rite haberi posse, id quod ex Platone testatur M. Tullius lib. 3 de Oratore.

Timagenes. Cuius meminit & uitam perscribit Suidas. Errantem. Id est, cursum suum peragentem. Labores. Itinera.

Sic Orpheus, sic Linus. Qui carmina sua ad hyram canebant, ab Aristotele non modo inter illos laudatos σοφῶν referuntur, uerum etiam theologi appellantur. Et Terentius artem poeticam alioqui musicam uocat in prologo Hecyræ, nam Orpheus, ut Suidas scribit, Aeagri et Calliopes musæ filius, fuit Lini huius discipulus, qui creationem mūdi uersibus amœne prosequutus, dicit primum Aethera à deo p̄disse, deinde Chaos, tertio loco Noctē, in quibus trinitatis mysteriū inesse non solum Suidas tradidit, uerum etiam nostro seculo latissime comprobauit Reuchlinus, de uerbo mirifico tertio, tū & in Cabalistica disputatione, id quod etiā Picus indicat.

LINUS. Iuxta alios Mercurij & Vranie filius fuit, iuxta alios Amphimari et Vranie proles traditur. Postremo quidā Apollinis filium scribunt, quia de re uersus poetæ est:

— Lino formosus Apollo.

His motibus dederunt. Illi octo cursus, in quibus eadē uis est modorum, septem efficiunt distinctos interuallis sonos, qui numerus rerum omnium fere nodus est, quod docti homines neruis imitati atque cantibus, aperuerunt sibi rediū in hunc locum, sicut alij, qui præstantibus ingenijs in uita humana, diuina studia coluerunt. Hoc sonū oppletæ aures hominū obsurduerunt, nec est ut

lus sensus hebetior in uobis. sicut ubi Nilus ad illa quæ uocantur *Sonna* nominantur, præcipitatur ex altissimis montibus, ea gens quæ illum locum accolit, propter magnitudinem sonitus sensu audiendi caret. Hic uero tantus est totius mundi incruentissima conuersione sonitus, ut eum aures hominum capere non possint, sicut intueri solem aduersum neptis, eiusq; radijs acies uestra sensuq; uincitur. Hæc *Africanus* ad *Scipionē* iuniore loquit in somnio *Scipionis*. Quid de philosophis. Hinc *Plato* ipse in *Academie* suæ uestibulo præscripsit: Nemo huc introeat *moedum* *moedum* *moedum*, ut testatur *Gellius* libr. 1. cap. 9.

Nostri operis. Id est, rhetorici opificij.

Mundum. Octo sphaeras, orbis coelestes.

Ratione eius. Id est, musices proportionibus.

Quā. Scilicet rationē musices expressam orbibus coelestibus.

Lyra. Septem suis chordis.

Concordia. Id est, consensu.

Disimilium. Sonorum coelestium orbium.

ἐκμονίαν Id est, concentum quadrantem.

His motibus. Scilicet coelestibus.

Imparibus. Inequalibus. *Plato* autem singulis orbibus tribu
it singulas Syrenes.

In Timæo. Quem scripsit de anima.

Duces maximos. Sic *Achilles* à *Chirone* institutus fidibus.

Frustra. Id est, sine causa.

Ciuili. Id est, sociali.

πολιτικόν Ciuitate dignum.

Sectæ. Stoicæ disciplinae.

Principes. Vt sunt *Zeno*, *Chrysippus*, *Cleanthes*.

Conspirant. Consentiunt, coniunguntur.

Transamus. Omittamus.

Aristoxenus. Musicus nobilissimus, quæ *Boethius* *Seuerinus* sapim in suis scriptis de Musica citat.

Sophron. Fabularum mimicarum scriptor, ut traditur à Laertio.

Eupolis. Comicus Græcus, in suppositio pueri.

Impendiorum. Sumptuum.

Maricas. Persona comica.

Psaltis. Præceptoribus Musices.

In prouerbium. Nam qui inciuiles & indocti sunt, prouerbialiter apud Græcos iam ἀνοήτοι, iam ἀχόρτοι dicuntur, id est, procul à Musarum sacris & Gratiarū. Indicaui hoc in prouerbio Erasmus.

Numeros. Nonnulli corpus hoc loco, atq; eius numeros intelligunt, modulatos & uelut comprehensos motus, & gestus futuri oratoris. Hoc ut non negamus quadrare, ita uidetur commodius ad instrumenta musica referendo, maxime cum Fabius postea peculiarem disputationem de motu corporis introducat, & Musici non sic soleant suam disciplinam diuidere.

Diuidit. Gellius libro 16. cap. 18. canonicæ disciplinæ rationem ex Varrone diuidi in tres partes: Rhythmō scilicet, quæ sit longior mensura uocis: & μέτρον, quod altitudinem & canorē uocis examinet: & ῥυθμός, per quod syllabarum longarum, breuiū & mediocrium iunctura & modus concinens cū geometriæ principijs aurium mensura examinatur.

Vtriusq; genim rei. Et corporis & uocis.

Rationem. Essentiam.

Rhythmō. Numerum.

Canore. Altitudine uocis.

Ac sonis. Id est, distinctis.

Gestum. Id est, decentem corporis.

Collocatione uerborum. Suae sonantium & sublimium suo loco.

Flexus. Voculationis mutationem.

Corticis. Id est, Lyricis carminibus, ut sunt Pindari.

Inob.

Inoffensa. Decens, non collisa.

Aut non. Scilicet necessario.

Sonus. Voculatio.

Modo. Ratione.

Rerum. Variarum.

Sicut in musice. Adhibetur uarie.

Atqui. Etiam.

Flexus. Mediocris mutatio uocis.

in pueris Id est, felix gesticulatio & modulatio corporis.

Nec aliunde. Quam a Musices cognitione.

Sepositus. Peculiariter seu iunctus.

Quid tam proprium musices? Scilicet quam habere curam uocis.

Præsumenda. Scilicet oratori.

Hæc pars. Cura uocis.

Musicus. Seruus, sicut enim à Cicerone appellatur.

Tonarion. A tenore uel tono, quem uoci Gracchi adhiberet. abunde hoc est scriptum in Cicerone de Oratore, & Gellio.

Intendi. Vel etiam remitti crassiore uoce.

Huius utilitatis. Scilicet musices.

Sine musico. Possunt percipi.

Illos certe. Non putabit sine musica esse.

Ad lyram. Vt est Pindarus.

Hæc. Argumenta de laude musices.

Antiquitus. Ex antiquitate.

Legitimam. Iustam.

A Chirone. Qui Achilles nutritus fuit.

Committendum. Errandum, designandum, semper in malam partem.

Dubia. Ambiguae laudis.

Scenis. Theatris.

Effeminata. Emollita, fracta, disiecta, enervata.

d

4

Im

Impudicis modis. Lasciuus modulis.

Minima. Imo maxima.

Excidit. Exculpit, extirpauit, extinxit.

psal.
Psalteria. Psalterium, quemadmodum testatur diuus Hieronymus multis locis, instrumentū fuit, fidibus decem instructū, unde & regius Propheta psalterium decachordum celebrat. Solebat autem qui pulsabat hoc instrumentum, una quoque incinere, id quod Græcis Ψαλτήριū dicitur. à quo psalter & psalteria scemina, quæ hoc instrumenti genere exercitāta est. Hebræi nablon uocant.

Sambucas. Spadicæ recte legi hoc loco cum uetusti codices, tum uero maxime Iulius Pollux persuadet. Is enim lib. 10. capite 4. spadicæ inter instrumenta ὑποψαύου, id est, quæ manu pulsantur, connumerat.

Nam Pythagoram. Qui primus omnium Musicam apud Græcos reperit.

In Spondeum. Qui uocis longitudine, grauitatem quandā præ se fert. siquidem spondeus modulus, ex more longis sonis conficitur, quemadmodum & apud poetas pes habens longas duas syllabas, spondeus dicitur.

Tibicina. Ea quæ canebat tibia.

Composuisse. Sedasse.

Et Chrysippus. In lib. de Educatione.

Allectationibus. Oblectationibus.

Ficta materia. Argumentum.

Ponitur. Loco thematis.

ps.
Phrygium melos. Genus enim est melodiæ, quod ut auctor est Lucianus, uehementiam quandam & furorem in animis audientium cōcitāt. Vocatur enim ab ipso Φρύγιος & Βρύγιος, hoc est, intensum & uiolentum.

Præcipitia. Id est, præruptas rupes.

Quæ. Argumenta.

INde. Ex geometria.

Cum sit diuisa. Hinc est, quod huius professionis princeps Euclides, equali cura etiam numerorum ratione libro geometriæ tractat, quando antiquas, ut Fabius hoc capite manifestissime indicat, geometriæ appellatione et arithmetice & astronomiam sit complexa.

Noticia. Quam hodie uocant arithmeticen.

In causis. Agendis.

Circa summas. Circa supputationes.

Sed si digitorum. Rationem digitorum inuenies in commentarijs Hieronymi ex Beda theologo transcriptam.

Saltem. Solum.

Trepidat. Hæstat, dubitat.

A computatione. Numero.

Linearis ratio. Id est, cognitio linearis magnitudinum, quam pollicetur geometria.

Terminis. Scilicet agrorum.

Lites. Scilicet apud iudices. Mensuris. Spatijs.

Ordo. Scilicet probationum, definitionum.

Propositarum. Scilicet ab oratore.

Conclusio. Comparatio.

Syllogismis. Ratiocinationibus, collectionibus.

Ratione. Scilicet certa.

Fit hoc. Scilicet ut falsa sint uerisimilia.

Pseudographias. Descriptiones.

Maiora. Quam scilicet quæ in numero concurrunt.

Extremæ lineæ. Circumferentiæ.

Reprehenfi. Dammati.

Planis. Scilicet figuris.

Paribus oris. Id est, equalibus lateribus.

Quadrata. Plus spatij continebunt.

Rursus quadrata triangulis. Nā in quadratis equila-

d s teri

teribus dimetiendis, latus in sese auctendum erit, siue latus per latus multiplicandum. In hoc autē quadrato, decem pedes latus constituant: eos si multiplicaueris per decem, deprehendes aream inclusam centum esse pedum. nam decies decem, centum reddunt.

Patere. Extendi.

Expeditum. Promptum.

Circuitus. Circumferentia.

Campi. Spatii.

Colligere. Supputatione assequi.

In quaque partem. Id est, unumquodque latus supputatum.

Extremitatis. Circumferentia.

Areæ. Spatia inclusa.

Lineis. Scilicet æqualibus.

Amplius. Spatium comprehendunt.

Per oram. Circumferentiam.

Intra. In ipsa area.

Fronte. Id est, lateribus duobus longitudinis.

Ex illo. Scilicet spatio.

Amplectuntur. Linea circumduci.

Deducunt. Detrahunt partem spatij.

Eodem circum. Aequali circumferentia.

Utrinque. Ex utraque parte longitudinis.

Singulis. Pedibus, id est, uno tantum pede.

Quadratos. Scilicet pedes.

Ducetur. Per supputationem.

Longitudo. Scilicet eius.

Centum. In quadrato æqualiter.

Quadrati. Aequilateri.

Amplitudini. In cluse lineis.

Amplitudo. Mensura.

Planis. Scilicet locis usu uenit.

Soli. Id est, loci.

Loci. Spatii.

Ratio

Rationem. Machinam.

Nicias. Princeps Atheniensis, cuius meminisse Thucydides i 7.

Linearibus illis. Id est, linearibus supputationibus.

De pronuntiatione. Actione.

Gestus. Decentis. motus.

CAPVT XIX.

A Liquid. Scilicet opera.

Comcedo. Histrioni.

Latenus. Scilicet fiat.

In hoc. Id est, spe futuri oratoris.

Frangi. Emolliri.

Vocis. Id est, representande.

Vernilitate. Licentia. scurrilitate. lasciuia.

Affectum. Dispositionem animi.

Vtrumq. Scilicet gestum & motum.

Modum. Id est, mensuram, praescriptionem.

Nimius. Id est, immodicus.

Excursionibus. Statione, immutatione.

In his. Scilicet rebus praestandis, ut non sit minus uultus uel manus immutatio.

Prima. Id est, optima.

Ne ars. Scilicet affectata.

Oris. Enuntiationis.

Frequens mutatio. Nam monet id Suetonius, se adolescentulo, principem quendam grammaticum alternis diebus declamare solitum, alternis disputare: tum & sese audisse memoria patrum suorum, quosdam e grammaticis statim ludo transiisse in forum, atq; in numerum praestantissimorum patronorum receptos.

Qua. Id est, cuius pronuntiatione.

Demosthenes laborauit. Adeo etiam, ut altera pro altera aliquoties scribatur, ut $\alpha\lambda\lambda\omicron\upsilon\varsigma$ & uel $\kappa\pi\lambda\omicron\upsilon\varsigma$ & . utrumq. clibanum uel furnum significat.

Labo-

Laboramus. In eo quod agere præstamus.

In faucibus. Recessu oris.

Puro. Simplici. id est, in affectato.

καταπεπαισμένον Id est, fictitium.

Saltationis. Id est, tripudij.

Intercidant. Id est, pronuntiatione pereant.

Ut par sibi sermo sit. Id est, ubiq; sui similis.

Gestus. Modulatio corporis.

Expressa sint uerba. Quod fiet, si accuratius primam puerorum balbutiem emendauerimus, quam inolitam uidemus pertinnacissime durare in omnem uitam.

Oris inanitate. Hiatus.

Recta facies. Erecta statura.

Distendat. Diducat.

Rictus. Rima oris, scilicet subducendis aut diducendis supercilijs.

Utrolibet. In utraq; partem.

Pluribus generibus. Id est, multis modis uocis intendendis.

In his rebus. Scilicet diducendis aut subducendis supercilijs.

Momentum. Ingens pondus.

Flexus. Immutatio uocis & concentus.

Debet etiam docere comoedus. Cuius rei exempla sunt copiosa apud Terentium in Andria. Narrationis, in scena omnia prima: suasionis, scena tertia actus tertij, & secunda quinti actus: commiserationis, scena ultima primi actus.

Palæstricis uacauerint. Lucra diuersionibus.

In oleo. Quo scilicet se ungebant decertaturi.

Ad hoc. Scilicet propositum.

Pars in uino. Nam non nisi ebrijs luctabantur.

Mentem. Id est, subtilitatem mentis.

Non indignandum. Id est, non dedignentur discere.

Chironomia. Id est, lex manuum. Nam vox & Græci legem significat, & χερ. & manum.

una uox uoluit significare hanc. saluam He.
significat hanc. hanc & hanc hanc
dicamus. hanc hanc hanc hanc
hanc hanc hanc hanc

Heroicis. Priscis, accepimus à Xenophonte in libro de legibus Lacedæmoniorum. Porro saltationem hanc opinor esse, quam Iulius Pollux lib. 4. cap. 14. Ἀστροδία uocat, addūq; Laconicam esse, nimirum sic appellatam, decenti & apta glomerādorū pedū duplicatione.

Craffi. Scilicet argumento sunt.

Armis. Exercitatione militari.

Retinebitur. Scilicet usus palestricus.

Saltationis. Id est, tripudij.

Exercitatione puerili. Scilicet saltādi, luctādi, digladiādi.

Id agentes. Quærentes.

Persequatur. Comitetur.

CAPVT XX.

Negant, Scilicet omnia posse tradi & percipi.
Dies. Quo scilicet hec omnia possent tradi & distribui, qui dies inquam sit partius in horas.

Hoc. Id est, tot labores.

Agilis. Sequax.

Citharædi. Qui canunt ad citharam.

Flexibus. Permutationibus.

Probant. Aestimant.

Temporum. Scilicet gradienda.

Deprehensi. Oppressi rerum dicendarum numero.

Electio uerborum. Enuntiationem notat.

Stylus. Exercitatio scribendi.

Recentes. Instructi.

Obtundi. Enecari, hebetari frequenti iteratione.

Et ut semel finiam. Scilicet ea absurda quæ sequantur.

Colant. Curent.

Rationibus domesticis. Curis familiaribus.

Diu. Scilicet idem.

Nouitijs seruis. Barbaris, recens emptis.

Obdu

Obduruerunt. Callum obdixerunt.
παίδευσις) A pueris eruditus, à παις, & quod puerum si
 gnificat, & *μαθήω* disco, erudior.

Tempus. Infantie.

Continui. Assidui.

Gravant. Scilicet proprio pondere.

Sed Id est, quia.

Metiuntur. Id est, aestimant pueri per meditationem.

Fatigatio. Quæ ab alio scilicet inducitur.

Sensus. Scilicet addiscentis.

Cogitatio. Quæ nos ipsi urgemur ad disciplinas suscipiendas,
 cum scilicet aduultor factus.

Succifiua. Id est, extraordinaria.

Consumi. Consensescere.

His artibus. Mathematicis disciplinis.

Moduletur. Modulos muscos componet.

Notis. Signis musicorum.

Opera. Opificia.

Nec saltatorē. Quæ de re uide Gellium lib. 1. cap. 5.

Suppeditabit. Id est, suppetet.

Emicuit. Excelluit.

Athenæ. Excultrices omnium disciplinarum.

Præteximus. Obtenimus.

Pythagoreorum. Disciplinarum, quæ numeris consistit.

Operis. Rhetorici opificij.

Vlum. Aduocandi & patrociniandi.

Sordidum. Sordidis hominibus dignum.

His disciplinis. Liberalibus.

Acquirant. Lucra.

Sordide. Inhoneste.

Quid studia referant. Id est, quantum opum.

Aduocationum. Patrociniarum.

Specta.

Spectaculis. Inanibus rebus spectandis.

Ineruditis. Incivilibus.

Voluptatibus. Id est, eas potissimum, quas ex gustu & ta-
tu concipit, de quibus uide Gellium lib. 19. cap. 2.

PETRI

MOSELLANI PROTEGENSIS, IN
SEGvNDVM LIBRVM MAR-

ci Fabij Quintiliani, Annotationes.

CAPVT I.

Atio. Rectus modus instituendi.

Eius rei. Eius institutionis.

Alienas. Rhetorum partes.

Declamare. Fictas causas exercēdi gra-
tia agere.

Idq;. Scilicet facere, dicūt sui officij esse.

Materias. Causas.

Iudiciales. In quibus iudicis sententia expetitur.

Cætera. Id est, materias laudatitias et unuperatiuas.

Satis. Scilicet sibi esse.

Derelicta. Posthabita.

Nomine. Causa.

Gratia quoq; his. Quod scilicet rem desertam non dedigna-
ti sunt excipere.

Protopopœias. Personarū fictiones.

Irumpunt. Id est, insiliunt.

Opera. Officia suadendi & dissuadendi.

Debita. Destinata.

Subsidat. Subhereat.

Rheto-

Rhetoricen. Narrando, suadendo, dissuadendo, pronuntiando &c.

Prouecta. Progressa.

Literaturam uocauerunt. Vnde etiam grammaticos ueteres, literatos uulgo appellarunt, ut ex Cornelio Nepote citat Suetonius. Trāquillus in libro De claris grammaticis, quo loco & haec addit: Veteres, inquit, grammatici & rhetoricā docebant, ac multorum de utraq; re commentarij feruntur: secundum quam consuetudinem posteriores quoq; existimo, quanquam iam discretis professionibus, nihilominus uel retinuisse, uel instituisse & ipsos quaedam genera institutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne scilicet seci omnino atque aridi pueri rhetoribus traderentur, quæ quidem omni iam uideo desidia quorundam & infantia, non enim fastidio putem. Suetonius.

Paupertate. Quæ scilicet literis debet contineri.

Constitere. Permanere.

Primi illi. Vt sunt Crates Mallotes &c.

Vis eloquendi. Nam Græcis ῥητορικός, eloquor dicitur.

Detrectet. Non abneget.

Opere. Officio.

Effecerit. Profecerit, promouerit.

Rudimenta. Præexercitamenta.

Vt theses diceret. Thesis est deliberatio aliqua, rationis usu probata, de negotio aliquo quod in consilium uenerit: ut, num ducenda sit uxor. an bellum suscipiendum. an muri renouandi. atq; id genus alia, de quibus solebant contendere.

Cætera præexercitamenta. Quod scilicet idem testatur Suetonius in De claris rhetoribus.

Alia genera. Causarum.

Qua in parte. Narratione.

Plurimum. Artificij rhetorici.

Cætera.

Certaminibus. Forensibus contentionibus.

Non communes loci. Communis locus est oratio, qua bona uel mala, quæ alicui insunt amplificantur, ut contra tyrannum locus communis est: Quisquis reip. leges uiolauerit, capite plectendus esto. Hac enim oratione omnes qui legibus non obtemperant, commode uti licet, unde et nomen habet loci communis, quod ex æquo multis quadret. Hæc Aphthonius.

Directi. Comparati.

Compositos. Fuisse.

Quæstiones. Scilicet propositæ.

Generaliter. Generalibus argumentis.

Medijs. In intimis penetralibus.

Hæc arma. Id est, loci communes.

Res poscat. Vsur.

Quæ. Præexercitantia.

Fundentur. Artificiose.

Aliqui. Malo iudicio præditi.

Festinationem. Quæ unio datur.

Labor. Scilicet puero.

Quod. Quam rationem docendi.

Labor. Præexercitando discipulos.

CAPVT II.

Vires. Profectus.

Consequi. Assequi intelligentia.

Conspici. Dignosci.

Mores. Rationem uiuendi.

Quod. Officium præceptoris.

Eius rei. Officij.

Adulti. Matura ætate prouecti.

Ab iniuria. Vniorum scilicet.

Ferociiores. Intractabiliiores. Grauitas. Seueritas morum.

Licentia. Immodica libertate.

Præstare abstinenciam. Vniorum scilicet.

Astrinxerit. Adiunxerit. Similes fecerit.

Habeat. Scilicet in se.

Comitas. Affabilitas.

So

Soluta, Licentiosa. Inde, Ex austeritate tristi,
 Hinc, Ex comitate dissoluta. Castigabit, Verbis seueris.
 Minime iracundus, Immodicus ira.
 Nec dissimulanter, Nō tacebūt ea scilicet quæ sunt emen-
 danda.

Simplex, Facilis, apertus, minime inuidus.

Affiduus, Continuus.

Immodicus, Non decet tam festinare prælegēdo, quā
 commeare.

In laudandis dictionibus, Declamationibus.

Malignus, Inuidus.

Res altera, Malignitas laudandi.

Altera, Id est, immodica laudatio, negligentia.

Minime contumeliosus, Fastidiosus.

Referant, Imitatione exprimant.

Suppediet, Subministretur.

Tamen uiua illa uox, Sic Plinius lib. 2. in quadam epi-
 stola ad Nepotem suum scribit: Dices, habeo hic quos legam, non
 minus disertos etiam. Legendi semper erit occasio, audiendi non
 semper. multo magis, ut uulgo dicitur, uiua uox afficit. nam licet
 acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent, quæ pronun-
 tiatio, uultus, habitus, gestus etiā dicentis affigit. Et diuus Hiero-
 nymus in epistola ad Paulinum: Habet, inquit, nescio quid latētis
 energie uiua uox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa,
 fortius sonant.

Imitemur, Effingamus eos.

In laudando, Discipulos & præceptorem.

Pendeat, Hereat, dubius sit.

Humanitatis uocatur, Scilicet immerito.

Theatralis, Theatro digna.

Seuere, Grauius.

Hostis, Pestis.

Effuderint, Quicquid quoquo modo ediderint.

Dicit, Declamat,

Diceret

Discernent, Discipuli iudicio præceptoris.

Facultas, Facilitas. Succincti, Parati.

Clausulam, Periodum.

Excurrunt, De sedibus suis.

Exultatione, Gefculatione.

Id mutuum est, Muli mutuo scabunt.

Hinc, Ex hac consuetudine.

Tumor, Fastus. Illo tumultu, Applausu.

In hoc, Hanc curam.

Dicit, Præceptor uel discipulus.

Moribus, Formandis. Vltimis, Extremis, maximis.

Schola, Coetus scholasticus.

In hac parte, Qua optimi quique præceptores eligendi sunt.

Persuasio, Fides, opinio.

CAPVT III.

I Doneos, Maturos. Tanquam, Quasi.

Mediocritas, Simplicitas.

Ad suscipiendas, Sustinendas.

Superba, Fastidiens.

Qua in re, Id est, quæstione.

Imbui, Statim infici, impleri.

Eluendis, Exuendis, eximendis.

Onus, Scilicet docendi.

Prius, Scilicet tempore.

Error, Falsa opinio.

Existimant, Scilicet parentes.

Stomacho, Id est, utcumque ualente mediocri iudicio eruditionis. Quod in corpore stomachus, hoc in animo ingenium est.

Securitas, Ignauia.

Præceptores, Mediocres.

Prius, Cûra iudicium.

Frequentior, Quàm scilicet prior.

Descendere. Sese demittere.

Idq. Quod scilicet non descendū ad minora.

Interim. Partim. Inferioribus. Rudimentis.

Neq. possunt. Non possunt sese demittere ad inferiora.

Nolint. Sese demittere.

Non habeo. Censeo, refero.

Posse autem. Scilicet inferiora præstare.

Contendo. Rationibus certis comprobare conor.

Ratio. Certus modus instituendi &c.

Planissima. Manifestissima.

Eminet. Præluet nisi absurda quæ sequantur.

Phidias. Statuarius nobilissimus, cuius meminisse Plinius libr.

36. capite quinto.

Iouem. Statuam Iouis Olympij.

Accedunt. Adiuncta sunt, ut multæ deorum statuæ.

Loqui. Quod est grammatici.

Prudentem. Accuratum, rerum usu doctum.

Mensurā. Mediocritatem. Minuat. Contrahat.

Facinora. Nugis exposita.

Perspicuitas. Facilitas intelligendi.

Eriguntur. Surrigūt sese.

Tumidos. Præceptores inflatos.

Corruptos. Infelici iudicio præditos, uel malum dicendi genus habentes.

Genere peccantes. Vtentes.

Tinnulos. Plus satis tenues & acutos in dicendo.

Cacozeliæ. Infelicis inuentionis genere dicendi.

Viriū. Ingenij. Diuertunt. Diuerticula quærunť.

Teneros. Imbelles. Quod. Scilicet dictū a me.

Tueor. Ratione defendo.

Id. Scilicet, ut uerba meæ sententiæ sint contraria.

Corrigentur. A præceptore.

Vitio.

Vitiosa. Scilicet dicta uel scripta.

Ad Phœnicis Hœmerici. Nam hic Phœnix apud Hœmerũ
sic ad Achille uerba facit: Propterea, inquit, tuus pater me tibi ad-
hibuit præceptorem, ut te docerem hæc omnia, uidelicet ut & ser-
mone eloquens, & rebus agendis ciuilibus euaderes.

Dicere. Eloquentem esse.

Facere. Rectos mores præstare.

CAPVT

III.

H Inc. Posthac. Dilata. Prolata.
Parumper. Aliquandiu. Ingressus. Inniũ.
Excepta. Scilicet ea narratione.

Fabulam. Argumentum.

Robustior. Firmior, efficacior.

Arida. Sicca, tenuis.

Ieiuna. Plus satis breuius.

Inornatas. Non uestitas uerborum copia.

Lasciuat. Immodice uagetur.

Sinuosa. Implicata.

Descriptionibus. Locorum & temporum, & personæ quæ
fecerit, & cui personæ sit facta.

Accersitis. Nimum affectatis.

Vtrunq; Indicare scilicet atq; lasciuire.

Indoles. Indicium & specimen futuræ rei.

Læta. Fœcunda.

Plura iusto. Plus quàm satis est.

Iucundioris. Mollioris, lasciuioris.

Corpus. Scilicet pueri.

Astringat. Gracilius reddat.

Hinc. Ex hac ubertate.

Macie. Macilentum habiuit.

Expressus. Declinatus.

Sicca. Breuia.

Ingenium. Ingenij ubertas.

Iudicio. Id est, per.

Præsumitur. Antefumitur et paratur, ut sese ultra hominẽ
non audeat exundare.

Materiam. Scilicet orationis, alludit ad materiam lignorũ,
qua fabri domos ædificant,

Fusam. Amplam.

Decoquent, Absument. Translatio à rusticis, defruta & sapam coquentibus sumpta.

Ratio, Quæ indies magis ac magis excrescit in pueris.

Limabit, Translatio à fabris ferrarijs sumpta.

Deteretur, Consumetur.

Sit, Scilicet materia. Cælatura, Insculptura.

Rumpat, Frangat.

Apud Ciceronem, Libro secundo de Oratore.

Terram spectantes, Nihil egregium conantes, propter pusillanimitatem.

Macies, Immodica tenuitas, & macor ille iudicio carentis.

Vitio, Immodicæ ubertatis.

Virtutibus, Rerum & uerborum copia.

Lacu, Torculari.

Austera, Acrioris saporis.

Ferent, Scilicet musta. Proficient, Meliora fient.

Oderunt, Scilicet studia.

Cicatricem, Vulneris obductum.

Iucundus, Comis, affabilis.

Leuantur, Mitigantur.

Sunt aspera, Translatio à Chirurgis sumpta.

Quædam, Scilicet uitia.

Interponendo aliquid, Vbi deficiunt.

Dictare, Prælegere. Materias, Argumenta.

Imitetur, Scilicet uerbis suis.

Expertus sum, Scilicet in meis discipulis.

Deintegro, Denuo.

Enim, Scilicet expertus sum.

Quatinus, Id est, quanto gaudent discipuli.

Alia ætas, Adulta scilicet.

Lætiùs, Pinguius.

Ingenio, Ingenij inuentione.

Retro,

Retro, Retrogrado ordine narrare.

Expositionem, Narrationem.

Discurrere, Narrationem.

Cogantur, Scilicet pueri.

**Ad gremium, Id est, in conspectum et ad iudicium non pos-
sunt aliquid perfectum perficere.**

Memoriam, Ratiocinando.

Extemporalis, Quæ ex improviso & ex tempore.

Expectata, Matura aliquantulum.

**Iactatione, Id est, pertinet ad arrogantiam & iactantiam
circulatorum & circumforaneorum.**

Locus, De paranda scilicet facilitate sermonis.

Transibitur, Præterbitur.

Naturam, Quasi sibi iam à natura esset.

Quærimus perfectum, Scilicet oratorem.

Cito, Prompte, expeditè, facile.

ἀναστροφή) Id est, destructio propositæ alicuius rei in narrati-
one. Hac autem ratione evertendæ sunt, quæ neque admodum ma-
nifesta, neque omnino (ut nunc loquuntur) impossibilia uidean-
tur, scilicet quæ mediam quandam conditionem habeant. Conue-
nit autem hoc exercitationis genere primum autorem rei narra-
tæ criminari, ac per hoc ei fidem abrogare: deinde rei ipsius expo-
sitionem adiungere, quam particulatim infirmare decet, primum
quod sit obscura, unde conficta uideri queat, quod non uerisimilis
initio sit, fieri non potuerit neque decuerit: si, ut aduersarius uolu-
it, contigisset, multa absurda inde sequi contendimus. Quod exer-
citationis genus omnè rhetoricæ artis uim in sese continere tradit
Aphthonius, unde hæc transtulimus. Iam uero narratæ rei confir-
matio κατὰ λόγον dicitur, quæ cōtrarijs rationibus est tractanda.

Aegeria, Nympha.

**Græcis historicis, Vnde & nugator homo dictus est Hero-
dotus, & fabulator Diodorus. Vide Plinium.**

Inde. Post hæc genera exercitationis.

Formatur. Instituitur.

Inde. Ex hoc opere.

Modum. Mensuram quandam.

Laudare claros viros. Tertia pars rhetorices continetur genere demonstratiuo.

Hi. Loci communes.

Generali tractatu. In quo non nominantur persone.

Adulter cæcus etc. In quos declamamus.

Pro luxuria. Id est, in defensionem insanæ prodigalitatis.

Defenditur. Scilicet in scholis.

Theses. Positiones.

Comparatione. Collatione.

Militaris uiri. Equitis.

Posterior. scilicet locus, iuris pui an militaris uiri laus maior.

In causa. Quam Cicero dixit pro Murena contra Seruium Sulpitium iurisconsultum.

Illæ. Theses.

Deliberatiuum genus. Quod potissimum locum habet in senatu &c.

Genus. Scilicet causarum.

Coniecturam. Iurisperiti hodie præsumptionem appellant.

Armata Venus. Lactantius libro institutionum 1. capi. 20. de Venere calua ac armata sic loquitur: Vrbe à Gallis occupata, obsessi in Capitolio Romani, cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, eadē Veneri caluæ consecrarūt. à Lacedæmonijs fortasse didicerant, deos sibi ex euentis fingere: qui cū Messenios obsederent, et illi furtim deceptis obsessores egressi, ad diripiendam Lacedæmoniā cucurrissent, à Spartanis mulieribus fugati sunt. Cognitis autem hostium insidijs, Lacedæmonij sequebatur. his armatæ mulieres obuiam longius exiuerunt, quæ cum viros suos ceruerent parare se ad pugnam, quos qui putarent Messenios esse, corpora sua nudarunt. At illi uxoribus cognitis, & aspectu in libidinem concitati, sicut erant armati, permisti sunt utiq; promiscue.

nec enim uacabat discernere. Propter huius facti memoriam ædē Veneri armatæ ac simulacrum posuerunt. In hanc Venerem Politianus epigramma Græcum reliquit lōge uenustissimum, quod extat in epistolarum uolumine, ni fallor, quarto.

Cupido puer. Reddit Propertius harum omnium rationem his uersibus:

Quicumq; ille fuit, puerum qui pinxit amorem,

Quorum hoc ultimum est:

Nec quisquam ex illo uulnere sanus abit.

Emblemata. Proprie ea dicuntur, quæ uarij coloris in sternendis pauimentis interseruntur, ueluti tessulæ, etiam colores diuersi uestibus intertexti, emblemata dicuntur Græca origine, quasi tu dicas iniectionem, à præpositione *ἐν*, quod in significat, & *βολή*, quod iacio.

Quærere. Scilicet omnino. **Exequi.** Præstare ratione.

Voluntatem. Scilicet eorū, qui sibi hæc finxerunt,

Genus. Scilicet exercitationis.

In officijs. Ciuilibus.

Actis. Actionibus forensibus.

Promptu. Ad manum semper.

Extemporales. Non præmeditatæ, non ante præmissæ.

Quo, Facto.

Facies, Natura.

Quomodo, Scilicet possint.

Altercationibus, Partis aduersæ.

Rogare, Examinare.

Tractantur, Vsu ueniunt.

Tanto ante, Multo.

Prosequi, Exprimere.

His oratoribus, Pauperioribus.

Fastidium, Tædium.

Repositi, Bis costi.

Supellex, Parata rerum copia.

Deprehensa, Oppressa.

Audientium, Iudicium.

Pudorem, Scilicet moueant.

Ambitiosos, Honoris cupidos.

e

g

Pro.

Proprie, Versantis in ipsa causa.

Eum locum, Communem.

Insertum, Ipsi cause.

Applicatum, Quoquo modo, uel ui adductum.

Vel, Scilicet mouet pudorem.

Arcessunt, Attrahunt. Nasci, Sua sponte oriri.

Desideratur, Id est, uehementer queritur ad causam.

Quidam, Oratores. Quamlibet, Quantum licet.

Legum laus, Lex autem est, inquit Aphthonius, inuentum quoddam & donum deorum, aut decretum ciuitatis. Hanc commendabis tot fere rationibus, quod sit legiue lata, quod sit iusta, utilis, quod possit obtineri recte: totidem modis contrarijs uituperanda est lex eadem.

Iure ciuitatum, Ius est, inquit Vlpianus ex Celso iurisco facto, ars boni et equi. Huius studij duæ sunt positiones, publicum & priuatum. Publicum est, quod ad statum rei Romanæ pertinet. Priuatum est, quod ad singulorum utilitatem. Sūt enim quedam publice utilia, quedam priuatum. Et publicū ius in sacris sacerdotibus consistit. Quod hic sacrum uocat Fabius ius, non habebat legum rogandarum morem.

Vel hæc, Loca ex quibus argumēta trahunt cause nostræ.

Euagari, A proposito, quod erat de exercitamentis primis apud rhetorem.

Operibus, Officijs rhetorices.

Suffecturas uires, Id est, pares.

Suasorijs, Actionibus.

Controuersijs, Iudicialibus litibus.

Exercitatio, Legi uituperande & laudande.

Consuetudinem, Propter scilicet longam.

Iure, Scilicet municipali.

Decretis, Proprijs.

Apud Græcos, Maxime Athenienses.

Iudicē, A quo examinaretur de legitima latione legis.

Utrogq., Et Græco & Romano.

Certa, Certis finibus circumscripta.

Laudem, Scilicet iuris.

Genera, Species triginta sex.

Eam, Legem.

Quæri, Dubitari in legum latione.

Omnibus, Scilicet iuribus.

Clodij, Scilicet iure dubinabatur, aut dubitari potest.

Rogationes, Scilicet iure.

Quod, Scilicet ius rogationis.

Varium, Varijs modis tractatur.

Trino nundino, Triduo quo nundinae celebrantur. Erat mos Romanis nundinis leges ferre, ut rusticae tribus per occasione nundinarum & ipse ad rogationem adessent.

Idoneo, Quo legem ferre non licebat.

Intercessiones, Contra impedimenta & contradictione aliorum tribunorum & magistratum.

Legitimis, Id est, requisitis ad legem, uel legum ceremonijs.

Manentium, Consuetudine approbatarum.

Sed hæc, Reprehendere leges.

Vitium, Scilicet legis. In rebus, Scilicet queritur.

Partes, Scilicet reprehendendi.

Vtilitas, Legis. Natura, Naturali ratione.

Tempore, Ratione temporis.

Obtineri, Recipi à consuetudine.

Reprehendi in hoc, Scilicet exercitationis genere.

Vtriusq., Totas aliquando, nunc partem legis solere reprehendi.

Fallit, Me latet.

Perpetuum, Ut perpetuo durent.

Honoribus, Alicui scilicet deferendis.

Qualis Manilia fuit, Hæc à Manilio rogata, qua decernitur imperium ipsi Cn. Pompeio Magno.

Im-

Imperijs, Decernendis.

Ciceronis oratio, Pro lege Manilia.

Constāt, Leges Honorariæ. Qualitate, Aestimatione.

His, Exercendi rationibus. Facultatem, Copiam.

Assumpta, Scilicet mutuo. Ratione, Modo.

Argumentatione, Comprobationibus argumentorum.

Materias, Conficta causarum argumenta.

Dicere, Tractare in scholis.

Phalcreum, Tempore Demetrii Phalerei, ex cuius oratione Cicero dixit Athenas redoluisse.

Alio libro, Forte in eo libro, qui ē De causis corruptæ eloquentiæ, qui non extat.

Hoc, qđ uidelicet declamādi ratio sit instituta a Demetrio.

Nituntur, Firmantur.

Cicero, In epistola quadam ad Ticinium.

Plotius fuit, De hoc Plotio Gallo, Cicero apud Suetonium de claris rhetoribus sic dicit: Equidē memoria teneo, pueris nobis, primum Latine docere coepisse P. Plotium quēdam: ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisq; apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere: continebar autem doctissimorum hominum autoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.

CAPUT V.

Interim, Dum eo peruenimus. Quantū, Scilicet cōmodi.

Susceptos, In disciplinam, ad scholas.

Quod, Genus rudimentū.

Sentientibus, Iudicantibus nobis.

Longa, Inueterata. Robusti, Eruditiores.

Laborem, Tedium prælegendi.

Nostrū, Maiorū suorū, qui nō fueramus usi prælectione.

In posterum, Posteris meis.

Legentibus, Orationes Demosthenis uel Ciceronis.

Præ-

Præire, Iter ostendere. Prælectio, A præceptore.
Pueri, Auscultantes. Vim, Naturam.

Officium, Dignitatem.

Virtutes, Elegantiorum rerum & uerborum.

Eius, Rhetoris. Valdius, Magis. alij ualidius legūt.

Laborē, Tedium. Gremium, Instar nutricum.

Deseruiant, Indulgeant.

Libri, Eius.

Quadrata, Quadratum Latini scriptores illud dicere solent, quod habilissimum atq; proxime ad perfectionem tendit, quē admodum corpus quadratum apud geometras, secundam perfectionē habet ab orbiculari. Sic apud Græcos Simonides Lyricus poeta, ut citat Plato, uirum bonum τετραγωνον, id est, quadrangulum uocat. Et Cornelius libro Medicinæ secundo, corpus quadratum in homine dicit esse habilissimum, quod uidelicet neq; nimis obesum turgeat, neq; ualde gracile uiribus & robore deficiat: sed quod medio sese modo habeat, sitq; pectorosum et neruosum, et hoc quoq; modo canes quadrati apud Columellam dicuntur.

Cuiusquisq; etc. Græcismus est.

Lectorem, Orationis. Pronuntiationi, Actioni.

Tum, Scilicet sic lectore constituto.

Causa, Vel iudiciali, deliberatiua, uel demonstratiua.

Otiosum, Quod non peculiarē rationem & usum habeat.

Pati. Ferre scilicet in oratione quæ sic prælegitur.

Inuentione, Argumentorum.

Elocutione, In uerbis lectis uel non lectis.

Fides, Verisimilitas in hoc narrando.

Deinceps, Scilicet admonere debet præceptor.

Crebra, Densa.

Argumentatio, Explicatio argumentorum.

Inspiret, Intonet, penetret in animos audientium.

Asperitas, Acerbitas.

Maledictis, Tortis in aduersarium.

locis

Iocis, Interpersis. Affectibus, Mouendis.
 Loquendi, Aceruo uerborum.
 Vbi, In qua orationis parte.
 Virtus, Immutatio, quæ Græcis dicitur *metastasis*.
 Speciose, Cum decoro. Figura, Forma loquendi.
 Lenis, Mediocris. Quadrata, In quadrum redacta.
 Prauitate iudicandi, Infirmitate.
 Humilia, Inefficacia. Rectus, Purus.
 Deflexa, Detorta. Partium, Honor.
 Leuatisq; Crispis. Capiuntur, Delectantur.
 Acu, Calamistro. Securitas, Negligentia.
 Perfluent, Peruenient usq; ad aures.
 Displicebit, Scilicet omnibus quæ dixerim.

CAPVT VI.

Historiæ maioris est autor, Dubiū non est, quin hoc ad Sallustium referendum sit, cuius autoritas & in historia grauius, longe plus Liuiο celebratur, et ab Augustino & à diuo Hieronymo: tum & distichon quoddam circumfertur, quod Romæ etiam ante Martialis secula in laudem eius decantatum est:

Hic erat, ut perhibent doctorum corda uirorum,

Romana Crispus primus in historia.

Obrineri, Scilicet à præcipientibus & discipulis.

Autor maior, Sublimior.

incipientibus, Scilicet artem rhetoricam tractare.

Maiores, Infirmiore. Videbatur, Scilicet pueris.

Floridius, Picturatus.

Genus autorum, Vt est Plinius Iunior.

Primariū ætatum, Quæ per naturam florent, & succo quodam naturali turgent.

Optimos, Scriptores, Ciceronem, Demosthenē, Herodotum.

Candidissimum, Vt Herodotum, id est, nūdissimum, expositum,

litum, uenustatum.

Expositum, Intellectui peruium.

Perfectus, Aliquantum eruditione.

Apertus, Expositus.

Tum, Deinde.

Quemadmodum Liuius præcipit, Plinius legendū erit
dubio procul, quando constat ex Iunior Plinio libro Episto. 3. ma-
iorem Plinium sex uolumina conscripisse, in quibus inquit Plini-
us iunior, Oratorem ab incunabulis & institui & perficit. Vide
Fabium lib. 10. capit. 1. qui Liuium legis.

Simillimus, Ita quoq; debet sequi lectionem.

Horridi, Ob antiquitatem.

Vim, Vehementiam. Elocutione, Verborum delectu.

Tum, Eorum seculo.

Huic, Priori uitio.

Lasciuia, Nimia ubertatis & quasi licentia.

Lasciuia flosculis, Notat dicendi genus nimio translationū
& allegoriarum, tum & incisionum usu fractum, & plane uari-
egatione quadam picturatum atq; effoeminatum.

Deliniantur, Demulceantur.

Firmis iudicijs, Robustis ingenijs.

Periculum, Aleam corruptionis.

Solida, Constans.

Deterfo, Amoto.

Cultus, Immodicus uerborum ornatus.

Assumatur, Decerpatur.

Et nouos, Suiserim legendos.

Virtus, Eloquendi.

Genus, Rationem.

Eligere, Scilicet ex recentioribus etiam uetustioribus.

Tutius, Sine periculo.

Erratur, Tutius cum prisci.

CAPVT

VII.

Materias, Argumenta.

Dicendum, Declamandum.

Diuisione, In capita declamationis consuecienda di-
scipulo,

Dirige.

Dirigere, Ordinare. Implebāt, Materias propositas.
 Lineas, Primam quandam effigiem declamationis diuisioni-
 bus ostendissent: translatione à pictoribus sumpta, qui docturi di-
 scipulos, solent ducere rudēs lineas, quibus discipuli tandem se ex-
 erceant.

Declamationes, Discipulorum. Tractabāt, Examinabāt.
 Locos, Declamationis, qui difficiliore esse uidebantur.
 Excolebant, Exornabant. Vtrunq; Institutum.

Tantum, Id est, solum.
 Lapfos, Digressos à recto iustoq; itinere.
 Emendationem, Quæ sequeretur declamationes.

Auribus, Non etiam stylo, scriptura.

Diuisionem, Ordinationem materiæ in sua capita, quam ma-
 gister præscribit.

Stylum, Scripturam. Perferunt, Trajiciūt.

Reprehendentem, Scilicet ea quæ sunt omiſſa.

Viuiaciores, Generosiores. Moribꝰ, Corruptis.

Repugnant, Obiurgationi.

Recta, Scilicet in declamatione discipuli.

Vtraq; ratio, Vtrunq; propositum.

Præformata, Primæ exposita.

Vires, Facultatem ingenij, exercitationis.

Exemplum, Præeuntis præceptoris.

Vestigia, Rationes.

Viribus, Propria ingenij facultate.

Adminiculo, Porrigentis manum.

Permitti, Credi.

Sibi, Id est, suis ipsorum uiribus.

Ne mala, Scilicet inducti.

Alienum laborem, Præceptoris.

Præcedentes, Præſilientes.

Expertas, Comprobatas.

CAPVT

VIII.

Mutan.

Mvtandum, Delendum.
Aetatibus, Primis, quas omnes septem Hippocrates in septem singulos distribuit annos.

Studere, Perficere. Profectus, Scilicet studiorum.

In hoc opere, Scribendi. Ea cura, Ediscendi.

Complectendo, Cum complectuntur.

Huius generis, Ediscendi scilicet.

Intra se, In animo.

Sentientes, Aliud agentes.

Compositione, Structura.

Figuris, Scilicet sententiarum & uerborum.

Quæsitis, Affectatis.

Sermone, Confabulatione.

Causis, Agendis.

Conciliant, Parant.

Fructum, Dulcedinem.

Elimauerint, Emendauerint, & ad formam quandam perduxerint.

CAPVT IX.

Immerito, Sine ratione. Notare, Obseruare.

Quò, Ad quam artem, professionem.

Quod, Scilicet tantam uarietatem esse ingeniorum.

Composuerint, Adornauerint.

Deinde, Post hanc rationem. Doctrina, Ratione instituedi.

Propria, Inita ingenij bona.

In idem, Disciplinarum genus.

Palæstre, Luctandi artis.

Gymnasiū, Exercitium.

Pueris, Studiosis palæstricæ.

Certamini, Genери certationis.

Sagaciter, Accurate.

Limato, Exacto.

Ita, Scilicet tradunt illum.

Singulis, Disciplinis.

Prouehatur, Inuetur.

Eminet, In quo quisque per naturam polleat.

Adiuta, Promota.

In diuersa, In naturæ suæ contraria.

f Aptus

Aptus. Scilicet per naturam.

Quod. Scilicet iam à me dictum.

Libera. Absq; periculo.

In parte. Id est, ex.

Receptas. Vsu comprobatas.

His. Scilicet ingeniorum proprietatibus.

Historiæ. Scilicet olim scribende. **Compositus.** Aptus.

Hæc discrimina. Ingeniorum.

Palæstricus. Doctor palæstræ.

Quod. Genus.

Sacrorum. Rerum comprobatarum.

Destinabitur. Dicabitur.

Foro. Contentionibus forensibus.

Partē. Scilicet discipline. **Operis.** Rhetorici opificij.

Natura. Scilicet felix per se.

Corrupt. Infelici ingenio. **Tumidus.** Turgidus fastu.

Inciderit. In scholam nostram.

Detrahere. Fœcūdinatē.

Timore. Ingenij.

Adijcere. Scilicet aliquid ad bona naturæ.

Naturam pugno. Immutandam censeo.

Sed. Scilicet opinor.

Cessat. Abest, tardū est.

Præcipiti. Festinabundo.

Natura. Ingenio.

Sanē sit. Scilicet me permittente.

Ducantur. Scilicet præceptione.

Melius. Felicius. **Contigerit.** Discipulo.

Liberalior. Felicior & dignior.

Libero. Homini generoso.

Necesse est. Euenire in tanta ingeniorū uarietate.

Ea. Scilicet diuersa.

Cura. Diligentia & præceptoris & discipuli.

Eminebit. Per naturā. **Exēplo.** Scilicet palæstræ.

Pancratiasten. Luctatorem atq; pugilem. ut est πανκράτιον.

id est, percutiendi ars, ex qua hodie nata est ars gladiatoria. Tūc
& disci iactandi exercitatio in usu erat. Et qui his omnibus cer
ta

ratim generibus ualebat, πύρραδλ & dicebatur: qui autem pugil-
latoria uicisset, pancratiastes nominabatur, id quod colligi potest
ex libro primo Rhetoricorum Aristotelis.

Calce. Scilicet protendere.

Nexus. Brachiorum et crurum implicationes.

Certaminis. Pancratijs. Erit. Scilicet discipulus.

Possit. Scilicet efficere.

Maxime. Scilicet per naturam.

Alterum. Cauendum est. Trans. Scilicet aliquem.

Docebitur. In palestra. Ab eo. Disciplinae genere.

Vtetur. Palestrae præceptor.

Partibus. Certaminum. Illum. Discipulum.

Quorum. Luctæ & pugnae.

Quanto. Quasi dicat, maxime, in finis partibus.

Satis. Felicissimo oratori.

Presse. Acute & breuiter. Subtiliter, Tenuiter.

Aspere. Inæqualiter.

Phonasco. Exercitatori uoculationis, id est, suauioris pro-
nuntiationis. Sic enim Suidas exponit φωνασκῶν, feliciorē &
suauiorē pronuntiationem exercendo reddere, origine sumpta
a φωνή uox, & ἀκούω exerceo.

Acutis. Eleuatis.

Medijs. Temperatis.

Gravibus. Depressis.

Imo. Principio.

Ad summum. Finem.

Neruis. Omnibus eius partibus.

CAPVT X.

Non minus. Tardius, segnius.
Coetus. Confessus.
Charissimi. Præceptoris & discipulo.

Studio. Accurato.

Dociles. Faciles ad docendum.

Neutrū, neq; doctrina præceptoris, nec docilitas discipuli.

f 2 Con.

Confertur, Conficiuntur.

Sulcus, Ductus aratri.

Præmolitus, Aratro præscissus & imbre cōpersus.

Fouerit, Contexerit.

CAPVT XI.

Sponsiones, Quæ frequentissima sunt in causis, et sunt certi quidam contractus de re aliqua, quæ fieri debeat uel non fieri, firmanurq; sponsa ex promissa aliqua poena, si uel fiat, uel non fiat. Sic apud Plinium libr. 33. Cleopatra Aegypti regina sponsonem fecit cum Antonio, si non centies sestertium, hoc est, centies mille sestertiorum unica coena absumeret.

Operibus, Exercitationibus primis.

Declamandi, In ficta causa orandi.

περὶ τοῦ πρῶτου) Collectio populi, conuentus. Panegyrici, dicuntur orationes, quæ hominibus in hoc aduocatis, in laudem uel principis, uel reipublicæ, uel etiam alterius rei, magna olei iactura primum scribuntur, deinde ad populum recitantur. In quo genere extat panegyricus Helenes titulo Gorgiæ rhetoris, et Traiani principis, à Plinio iuniore habitus. Verum omnium maxime in hoc argumenti genere excellit Isocrates, uelut testatur Cicero in Bruto.

Veritati, Id est, imitatur omnino formam ueri officij oratoris.

Plerisque, Græcis scriptoribus.

Virtus, Gratiæ.

Iucunditas, Exornatio perpetuæ prose.

Meditatione, Exercitatione. Eo, Propterea.

Docentium, Scilicet peruerse. id est, uniata est culpa docentium male.

Licentia, Immodica lasciuiæ.

Materiæ, Argumenta quæ tractabantur in declamatione.

Veritati, Vni, quæ nomine ueritatis hic accipit.

Magos, Incantationes magicas.

Tragicis, Scilicet personis & noueris.

Sponsiones, Interpecta.

Hæc, Argumenta.
The

Themata, Fabulosas positiones.

Expatietur, In amoeniores locos fabularum.

Materia, Scilicet lasciuia. In corpus, Pinguescant.

Erit optimum, Vt scilicet sic in corpus eant.

Stulta, Plus satis ridicula.

Cedendum, Huic opinioni, quod scilicet pertractare permittimus pueros.

Adipes, Pinguedinem, saginā orationis.

Deprehendetur, Obseruabitur. Operis, Opificij.

A forensibus causis, Quæ serè in foro tractantur.

Exercitatio, Ratio declamandi.

Præparare, Scilicet exordio.

Nullus, Scilicet unquam in foro.

Pronuntiaturus, Sententiam laturus.

Oriosa, In nullum usum comparata.

Ad consuetudinem, Declamandi.

Nominibus, Scilicet adiectiuis, ut iudicis, testis.

Perplexæ, Inuolutæ, dubiæ.

Actus, Ductus, in quibus plus sudoris sit exhauriendū.

Quæ, Scilicet ignorata sic à nobis.

Per alia, Genera exercitationum primarum.

Ostentationem, Lactationem ingenij.

Inclinari, Scilicet eam à ueris causis forensibus.

Quales, Cuius generis.

Panegyricos, Vt Gorgiæ, Isocratis atq; aliorum.

In hoc, Vt ostenderemus nostram artem.

ἐπιδαιτυνῶν Ostentatiuū. Nitore, Cultus immodici.

Sine arte, Scilicet pronuntiatio ipsorum, si sic dicerent ut nos fabulamur.

Imitatio, Naturæ.

Decore, Persona quadam histrionica.

Finxerimus, Propter usum forensem omnino.

Sumimus, Tanquam certa ad precationem.
 Requirant, Tanquam omisſum a nobis.
 In tranſitu, Obiter.

CAPVT XII.

H Inc, Poſt hæc, deinceps.
 Pars artis, Quæ ſcilicet uerſatur in præceptis.
 Priora, Scilicet arte a nobis præſcripta.

Quoſdam, Malo iudicio prædictos.

Limine, In ipſo operis ingreſſu & ueſtibulo.

Sed, Scilicet qui. Natura ſua, Ingenij ſui felicitate.

Exemplo, Imitatione. Noëma, Sententia.

Theodoreus, Id eſt, imitator in dicendo Theodori Gada-
 rei, qui inſignis eloquætiæ doctor fuit, quemadmodum indicat Fa-
 bius lib. 3. cap. 1. inter ſcriptores artis rhetoricæ.

Apollodoreus, Imitator diſciplinæ Apollodori Byzætij, de
 quo & ipſo eſt eodem loco apud Fabium.

Parmularius, Id eſt, profiteor artem faciendarum palmula-
 rum. Sunt autem parmulæ breuiores ſcuta, quibus iſtus aduerſa-
 rij excipimus.

Porro hi, Scilicet artem contempſerunt.

Exclamauerunt, Declamationibus extulerunt.

Igitur, Scilicet illi negligentie patroni.

Nec, Scilicet dicunt.

Probatione, Argumentis ordine poſitis.

Rebus fictis, Quæ ſcilicet cadunt in declamationem.

Cuius rei, Id eſt, quarum ſententiarum.

Periculo, Quæſi ex tẽpore, cũ iam dicẽdo uires ingenij peri-
 cluemur, & oſtentemus non ſine periculo, ſi res infeliciter cadat.

Cogitando, Excogitando quæ dicere uelit.

Magnum, Scilicet declamationis decorum.

Vltro, Non ex arte. Nonnulli, Contemptores artium.

Deſtinant, Concipiunt.

Nota, Vulgatiore quàm fuerant priora.

Rationis, Instituti sui.

Causas, Totas.

Locos, Aliquos.

Corpori, Toti causæ.

Vnde, Ex quo exercitationis vitio fit.

Commentarijs, Collectaneis. Congerunt, Conuerunt.

Elidunt, Eiaculantur. Nam et, Scilicet ita elidunt.

Barbari, Sæpe etiam stultus fuit opportune locutus.

CAPVT XIII.

SEqui, Ex priore opinione.

Ineruditi, Artibus non instructi.

Opinionem, Quod ineruditi sint ingeniosiores.

Rixam, Cum duo, tres uel manum unam conserunt.

Indocti, Nulla eloquentiæ arte insigniti.

Luctator, Qui luctandi prouinciam sumit.

Incumbit, Inclinat sese.

Inuasit, Apprehendit.

Ab his, Vulgaribus.

Hic, Luctator imperitus.

Illum, Gladiatorem existentem.

Mollis, Delicatus.

Diuisio, Distributio rerum, uerborum & argumentorum.

Rudia, Nondum artificis manu tractata.

Politis, Arte elaboratis.

Compositis, Ordinatis.

Maledicus, Homo gaudens conuicijs.

Libero, Magna cum libertate animi dicente.

Effusus, Immodicus in uerborum & rerum copia, ut Apuleius in Asino aureo.

Litigatoris, Clientis.

Libentissime audiunt, χαλροποῖς, artifex risus.

Elocutione, Id est, delectu uerborum.

Perdite, Supra modum res uerbis attollere conatur, adeo ut dum nimium intendit, aliquoties causam ipsam rüpat & perdat.

Nimium, Immodicum.

Raro, Euenit ut grãde aliquid inueniat.

Et, Scilicet dum grande aliquid inuenit.

Vitia, Scilicet quæ inde sequuntur.
 Pensat, Rependit, æquat.
 Copiam, Rerum scilicet & uerborum.
 Omnia, Quæcunq; in mentem ueniunt.
 Electio, Rerū & uerborum. Accedit, Adiungendum.
 Docendi, Plane exponendi. Recedunt, Imperui.
 Argumentorum, Probationum.
 Frigus, Segnitie, tarduatis.
 Corrupta iudicia, Vt iudices corrupte iudicantes cēsent.
 Quærun, Petunt, spectant.
 Eminent, Effulgent in oratione ineruditorum.
 Vt libet, Hominibus.
 Detrahere, Copia uerborum & rerum.
 Limam, Artificium. Detrahit, Doctrina.
 Minus, In homine inerudito.
 Hi, Ineruditi. Emugiant, Eboant.
 Anhelici, Frequenti. Collidere, Cōplodere.
 Circulum, Id est, concionem populi & uulgi.
 Pullatum, Pullis uestibus utentem.
 Actum, Gestum quendam proprium.
 Colori, Habui.
 Observatione, Continuo in eodē tenore consistente.
 Ratione, Arte. Tulit, Instigauit.
 Tumultuētur, Dicendo. Quando, Id est, quia.
 Deprecati sumus, Precibus amouimus.
 Finem, Dictis nostris. Desinere, Ab orando.
 Talia, Præcepta artis.
 Otium, Scilicet quod sumus affecti à foro & scholis.

CAPVT XIII.

IN arte, Scilicet tractanda, tradenda uel discenda.
 Præceptorum, Regularū. Vt quasi, Tanquam.
 Conscriptas, Constitutas.

Qua-

Quale. Eſſe debet præcipitur.

Deinde. Scilicet præcipitur.

Propoſitio. Argumentorum.

Excursio. Digreſſio, quæ ἔκκλις Græce dicitur.

Tum. Præcipitur in hac arte.

Cæteraꝫ, Vt ſunt argumentatio, confirmatio, concluſio, refutatio.

Quæ. Scilicet ſic ex ordine tradita.

Quidam. Qui ſcilicet nullius ſunt cōſilij, hoc eſt, iudicij.

Iuſſis. Tanquā legiſlatione.

Præſcripta. Artis ſcilicet.

Cauſis. Scilicet nouis, quotidie emergentibus.

Conſiliū. Iudicium rectū, ut aduertat quid quo loco quadret.

Rerum. Agendarum.

Dirigat. Ordinet in hoſtem.

Frontem. Principium aciei.

Promoueat. Vt promineant aduerſus hoſtes.

Pro cornibus. Ante cornua pedum.

Ratio. Ars, modus.

Licebit. Scilicet per occaſionem.

Mutabitur. Hæc ratio.

Asperitate. Denſitate.

Mutabit. Hanc rationem, fortasſe rectiſſimam.

Hoſtium genus. Ab armatura diuerſum.

Cuneis. Oblique ordinatis milibus.

Auxilijs. Subſidijs.

Legione. Leſtiſſimo militum numero. inde enim legionem diſtam eſſe, primum trium militum milium numero, autor eſt Varro, libro de viſta populi Romani 3.

Vtqꝫ procemium. Scilicet ſic præcipitur.

Breue an longius. Scilicet ſit commodius.

Figurā. Vt per apoſtrophē, proſopopœiam &c.

Continua. Perpetua.

Recta. Suo ordine facta.

Cauſæ. Quotidie emergentes nouæ.

Itēꝫ. Docebūt nos cauſæ.

Sancta. Decreta ſunt.

f

s

Ple-

Plebiscita, Plebiscita apud Au. Gellium ex Capione lib. 10. cap. 20. *leges sunt quas plebes, non etiam populus accipit, rogante tribuno plebis. Rogatio autem, omnis iuris omniumq; legum quasi fons & origo est, quod uidelicet nihil proferatur, nisi per rogationem, id est, interrogationem.*

Quis modus, Scilicet sit. **Excogitauit**, Per obseruationes. **Vtile est**, Ut scilicet artes prescribantur.

Autoritatibus, Preceptionibus.

Actum, Actionem. **Deceat**, Sese & causam.

Statuis, Expressis ere. **Habitus**, Faciei lineamenta.

Discobolos Mironis, Disci iactor, expressit enim statuarius hominem in disci iactu miro artificio intentum, etiam supra uires: de qua re est apud Plinium lib. 34. cap. 8 Porro exercitui genus erat apud ueteres, maxime Græcos, disci iactus: inde erat discus lapis grauis & rotundus, sed paulo planior. nam δίσκος, iacio significat, inde Διουσκοῦ &c. Memini huius Iulius Pollux, & Lucianus in quodam dialogo.

Status, Incessus.

Corporis, Ita formati, ut est à natura institutum.

Sit, Scilicet in picturis.

Et, Scilicet sint.

Rigens, Non flexum.

Flexus, Membrorum corporis.

Motus, Qui expressus pictura & statuaria.

Vultu, Exprimendo.

Species, Varietates.

Cursu, Expressa sunt ut currere uideantur.

Incumbunt, Inclinant sese.

Distortum, A naturali membrorum ordine alienum.

Artis, Cuius est exprimere etiam nixus, ut Plinius habet.

Difficultas, Exprimendi illud quod uolumus.

Delectationem, In oratione.

A recto, Naturali institutione. **Speciem**, Habitu corporis.

Antigoni, Regis Lacedæmoniorum. **Operienda**, Tegenda.

Cithnius, Nam oriundus erat ex oppido Cithnio, quod in Arcadia Plinius collocat & Stephanus.

Coloten Teium, Ex Teio inſula oriundum, nobilem pictorem, cuius Plinius meminit libr. 35. capit. 8.

Iphigeniæ, Puella, filie Agamemnonis.

Chalcantem, Sacerdotem.

Conſumptis, Omnibus expreſſis.

Vultum, Plane tristem.

Parum, Non pro dignitate.

Quicque, Vnumquodq.

Interim, Dum eo perueniamus.

Technicorum, Eorum qui omnino artem ſequuntur. ἀτέχων, quod Græci artem ſonat: unde τέχνης, artiſcioſus, quo uocabulo etiam Cicero in Bruto uſus eſt.

His, Præceptionibus.

Per funes ingredientium, Funambulorum.

Stratum, Factum, paratum.

Torrentibus, Impetuoſis fluminibus.

Compendio, Commoditate.

Opus, Rhetoricæ.

Tradita, Apud rhetores.

CAPVT XV.

Sed non omnia, Non poſſumus omnia Latina facere.

Ne illos, Græcos omnia ſequuntur.

Noſtra, Latina, Romana, ut eſt dictator, conſul.

Hæc interpretatio, Oratoria, oratrix.

Effentia, Quæ uidelicet reddidit oſoſæ Græcam, cuius interpretationis mentionem & Fabius faciet libro tertio, ubi de cæſumma genera rerum ab Ariſtotele tradita pertractantur. Porro Boetius Seuerinus fugiēs duritiā Plautinæ interpretationis, ſubſtantiam dicere maluit, quod hodie philoſophorum ſcholæ potiſſimum ſequuntur, etiamſi Capiton libro De uerbo mirifico tertio, eius hanc interpretationem ut impropriam reiſcit & reſutat. Propria eſt translatio rhetorices in oratoriam.

Sic

Sic. Eadem ratione uocis.

Talis est. Tam generaliter significat oēs bene dicēdi partes.
Intellectum. Acceptionem.

Appositum. Nomen adiectiuum, epitheton.

Piratica. Qua utitur pirata, id est, prædones maris, ab eo sci
licet qui hanc latrocinandi artem inuenerit, pirata dicti.

Rei substantiā. Rem quæ significatur nomine substantiæ.

Rhetoricæ. Vt scilicet possimus commodè uertere, quæ admo-
dum grammaticen in literaturam.

Indecora. Inepta, dura.

Cum M. Tullius. Intelligit hoc loco Fabius libros Ciceronis
de inuentione, quos dubio procul ipse autor Rhetoricorum inscri-
psit, aut De arte rhetorica, quemadmodum in emendationibus co-
dicibus & hodie legitur. Ridiculum autem est, quod quidā ex hoc
loco conati sunt astruere, libros rhetoricorum ad Herennium scri-
ptos, Ciceronis esse, quū multis argumentis constet, etiā ex præsa-
tione operis sumptis, alterius mediocris cuiuspiā fuisse.

Cauillationis. Falsæ reprehensionis.

Disciplinam. In ratione quandā discipline præscribi.

Summa Summum officium.

Sequentia. De artifice & opere.

CAPVT

XVI.

Valitate. id ē, bona'ne sit an mala, ars'ne an exercitatio

Q

Verborū. Scilicet quibus definiatur.

Dici. Putat, ut est Gorgias apud Platonem.

Volunt. Vt est Marcus Cicero, & Socrates apud

Platonem.

Laude. Ab honestate.

Vsum. Exercitium.

Scientia. Quæ semper est certissima.

Virtute. Quæ semper est honesta.

Artam. Præceptis cōclusam.

Apposite. Accōmodate.

Frequentissimus finis. Definitio ferè ab omnibus posita.

πῶς δὲ λέγει. A' *ἀνὰ πῶς* possum.

Opinio. Ratio hæc definiendi.

Isocrate. Cuius domus officina dicendi in uniuerſa Græcia dicebatur.

πείθομαι) Persuasionis. *πείθω* apud Græcos pſuasio dicitur.

ἀνὰ πῶς) Artificem, opificem.

Declaratione. Expositione huius Græcæ definitionis.

M. Cethegum. Antiquissimum apud Romanos oratorem, ut Gellius libro 2. Cicero in Bruto & Cato maior auctores sunt.

In libro. Nam inscriptus est Gorgias, siue de rhetorica.

Id fere. Quod scilicet Isocrates dixit.

Illius. Gorgiæ. Sic autem apud Platonem Gorgias loquitur: Opus rhetorices est persuadere posse dictione, & in foro iudices & senatu consultores, & concione auditores, & in alio cœtu quisquis fuerit civilis. Quibus Socrates sic respondet: Nunc mihi (inquam) uideris proxime, cuiusmodi ars sit rhetorice, declarasse. nam quātum ipse intelligo, persuasionis opificem eam dicis.

Suadæ. Deæ persuasionis.

Medullam. Florem, in his uersibus:

— Dictus ollis popularibus olim,

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agnabant,

Flos delibutus populis, & Suademedulla.

Hos enim uersus Ennianos de M. Cethego citat Cicero in Bruto, et Gellius lib. 12. cap. 2.

Pluribus locis scripsit. Porro declarationis huius ubiorem rationem tractauit Angelus Politianus doctissime capite quodam Miscellaneorum.

Rhetoricis. De inuentione. nam in præfatione uoluminū De oratore, puero sibi eos libros rudes & impolitos excidisse ingenue fatetur. Verum in his ipsis libris uerba Ciceronis de rhetorice sic se habent: Officium eius facultatis uidetur, dicere apposite ad persuadendum; finis, persuadere dictione.

Auto-

Autoritas, De quo Cicero in De oratore.
 Dictat, Scilicet nobis persuasionem in animo.
 Cicatrices, Vestigia vulnerum. Populi, Aspectat.
 Elapsum, Ausugisse. Phrynen, Scortum nobile.
 Hyperidis, Discipuli Isocratis, nobilissimi oratoris, cuius Ci-
 cero in Bruto meminit.
 Periculo, Imminentis damnationis. Finis, Definitio.
 Idem, Quod scilicet esset uis persuadendi.
 Dicendo, Dictione.
 Coactus, Disputationis tenore & progressu.
 Theodectes, Discipulus Isocratis, rhetor nobilis, de quo plu-
 ra Gellius, & qui quoque certauit ad Mausoleum.
 Est creditum, Traditur. Interim, Partim.
 Corruptores, Scilicet boni, uel uitiatores, stupratores.
 Absunt, Ut meretrix, adulator, corruptor.
 Apollodorus, Byzantius, scriptor artis rhetorice.
 Oratorem, Oratoris artem. Fortunæ, Euentui incerto.
 Dicit, Libro 1. ad Theodecten. Inueniendi, Perspicui.
 Persuasibilia, Quæ morem persuadere possunt.
 Supra diximus, Quod uidelicet alijs conuenit quæ oratoribus.
 Quæ, Inuentio rerum persuasibilem.
 Hermogene, Quem penè M. Tullius Cicero expressit in li-
 bro de Inuentione.
 Addita his, Suprà dictis.
 Circa res omnes, Quorum opinionem Crassus apud Cice-
 ronem in De oratore imitatur.
 Ciuiles, Vt est Platonem Gorgias.
 Subiecisse, Subiecta esse.
 Persuasibile, Ad persuasionem aptum.
 Idem, Rhetoricen uersari circa res omnes.
 Non orator ut adulator, Infinitum est nomen, ut nō homo
 apud dialecticos.

Pulcherrimæ. Rhetorum, oratorum.

Persuadendi, Idem faciendi. Docendi, Scientiam faciendi.

Solicitijs, Curiosus.

Videndi, Perspiciendi.

Contumeliosus, Quæ cadunt in deliberatiuum & iudicia
le genera causarum.

Demum, Solum.

Excludi, Omitti.

Certe, Sine controuersia dictum sit.

Laudatiuâ totam, Totum demonstratiuū genus causarum.

Cautius definiuit, Rhetoricen. Hoc, Definitionem eius.

Iudicatrix, Collatrix.

Secundum, Iuxta.

Itemq; Scilicet cautius definiuit.

Quibus, Definitionibus.

Ille, Finis.

Videndi, Perspiciendi, iudicandi.

Sibi, Rhetoricæ.

Persuasione, Assensu.

Habitu, Gestu.

Mille alia, Dicta sunt de rhetoricâ.

Eisdem, Superiorum definitionum uerbis.

Materia, Subiectio.

Scientiam, Certis demonstrationibus constantem.

Artē, Coacervationē præceptionum & regularū quarūdam.

Vsum, Experientiam, practicam.

7p6u) Quasi attritio, contritio &c.

Athenus, Nobilis scriptor Græcus, cuius opera adhuc extāt,
ad cuius imitationem Gellius & Macrobius scripserūt, sed is lon-
ge felicius. Non multū ab hoc sine Athenæi abest T. Castruij sen-
tentia, qui apud Gelliū Noct. Att. lib. 1. ca. 6. de rhetore sic uerba
facit: Alius, inquit, censor loqui debet, aliter rhetor. Rhetori con-
cessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si mo-
do uerisimiles sint, et possint ad mouēdos animos hominum quali-
cunq; astu irrepere. propterea turpe esse aut rhetori, si quid in ma-
la causa destitutum, atq; impugnatum relinquat. sed hunc unā cū
alijs satis refutat Fabius noster.

HOC

Hoc totum. Volumen Platonis.

Volumina. Vt Phædrum, atq. De legibus, in quibus etiam de arte rhetorica differū.

Euoluunt. Perlegunt.

Peritiam. Experientiam. ἐμπειρία Græce dicitur.

Alio loco. In eodem paulopost libro.

In hoc libro. Cuiusmodi est liber, de quo Fabius hic agit, quanquam hodie iuxta Trafilli Platonici ordinatione, inscriptionis uerbum aliud est, etiam si à Fabiano titulo non admodum diuersum, nam ἀναρτητικός præscribitur, id est, euersum nimirū quod in eo libro falsa rhetorum sententia inuitabilibus argumentis euertatur, reijciatur, refutetur &c.

Cauillatricem iustitig. nam quemadmodum partim ex Gellio, partim ex Basilij Magni epistolis ad Libanium rhetorem constat, pleriq. erāt eo seculo rhetores, ut Protagoras nominatim à Gellio cūatus, qui profitebatur eiusmodi artem, quæ causam inferiorem re ipsa, uerborum lenocinijs redderet superiorem: & uicissim superiorem, uerbis adeo deprimeret, ut inferiorem faceret. Quatuor partes ciuilitatis ponit Plato in Gorgia, duæ corpus, reliquæ animum spectant: iustitia scilicet, scientia, medicina & exercitatio, quæ in omni rep. bene morata esse debent, autore eodē.

Simulacrū. Imaginē falsam. Ciuilitatis. Ciuili facie.

Corporis. Scilicet probe curandi.

Medicinam. Rationem medendi.

Duas. Partes ciuilitatis.

Animo. Curando assignat Plato.

Mangonum. Artificum. sunt autem mangones, qui emebant & reuendebant tam homines quàm equos.

Euco. Factio colore.

ἐλαττωτικός Redargutorios, reprehensuos.

Vocant. Platonici.

Præcipiendum, Id est, docendum sunt.

Com.

Compositi.) Dialogi Platonici.

Δογματμοι) Doctrinales, decretorij, à Δόγμα δόξω, in futuro, quod uidere opinariq. significat, inde Δόγμα decretū, doctrina.

Exercebatur) In usu erat.

Talem) Quartam partem adulationis.

τοῦτον.) Hoc modo, ad hunc modum quo uos administratis.

Honestam) Virtute prædnam.

Disputatio) Socratis.

δυνούν) Necessarium rhetoricum hominem iustum esse, iustū autem scilicet hominem, necesse est uelle iusta facere.

Ad quod) Dictum Socraticum.

Ille) Gorgias.

Polus) Gorgiae discipulus.

Calore) Temeritate.

Inconsideration) Audacior.

Illa) Supradicta.

Simulacro) Particulæ ciuilitatis.

Tum) Postea Polo fatigato excipit sermonem.

Producitur) Vi argumentationis adducitur.

ὅν μίλλοντα) Debeniem. Recte Rhetoricum fore iustum, ergo oportet esse scientem iustorum.

Appareat) Manifestum sit.

Phædro) In Dialogo quem scripsit de pulchritudine honestatis, nimirum φαιδρος per se pulchrum significat.

Aliter) Si non putasset æque rhetoricam bonam.

Scripsisset) Plato.

Quæ) Scilicet illa scribere.

Inuectus) Disputatione. sua.

Nam & Socrates) Accusauit Miletus Socratem apud iudices, quod iura uiolaret, per hoc quod deos ex instituto maiorum, in ciuitate susceptos, non existimaret, sed aliud nouum quoddam demonium introduceret, quemadmodum Plato indicat, & cum illi poena mors decerneretur, orationem

8 quam

quam ei Lyfias fcripferat, laudauit quidem, quod bona et præclara eſſet, uerum ſibi eam non conuenire. Percontanti igitur Lyſiæ, cur ſi bona eſſet ei non conueniret? reſpondit: Et in dumentis ſpecioſa eſſe poſſent, neg: tamen mihi conuenire. Porro quemadmodum plerique locis teſtatur Plato, erat omnino hæc popularibus magis argumentis inſtructa, quam ueris, & Philoſopho dignis.

Lyſias) Orator ſuauiſſimus, ſecundum poſt Platonem obtinens locum.

Litigatoribus) Litigantibus apud iudices.

Ita) Hac ratione.

Fraus) Dolus.

lure) Lege.

Quo pacto) Socrates & Lyſias alij orationes conſcripſere, uide M. T. Ciceronem in Bruto.

Ideo) Scilicet factum eſſe.

Superioribus) Infamantibus officia rhetorum.

Petit) Venatur.

Veri) Credibile.

Conſcientia) De iuſta ſcilicet cauſa.

Instrumenta) Præcepta artis rhetoricæ.

Nequitiam) Oratorum, uictoriam tantum petentium, & non conſcientiam.

Viderint) Perquirant.

Opinionis) Scilicet præuæ.

Ciuitatem) Scientiam rerum ciuiliū.

Cicero) Primo rhetoricorum, cuius hæc ſunt uerba: Quare haud oratoriam facultatem in eo genere ponemus, ut eam ciuiliſcientiæ partem eſſe dicamus.

Philosophiæ) Partem ſcilicet eſſe dixerunt.

Subſtantiæ) Eſſentiæ.

Virtutes) Ornatus, elegantias.

Mores) Rectos.

Chryſippi) Sophiſtæ.

Ductus

Ductus) Tractus.

Cleanthe) Philosopho Stoico, quem præceptorem Chrysippi habuit.

Plures) Finitiones.

Quæstiones) Quæ tractantur in rhetorica.

Oporreat) Deceat, rectum sit.

Alligat) Astringit.

Exitum) Dubium fortune euentum.

Illi) Scriptores.

Coercet) Scilicet Rhetoricam.

Anguste) In angustias.

Perlequi) Scilicet scripto.

Ad quod) Ad quem finem, finitionem.

CAPVT

XVII.

ORandi uiribus) Sic exercendi ingenij gratia, Picus Mirandula iusto pene uolumine barbarum defendens, eloquentiam insectatur, idq; potissimum efficit eloquentiæ uiribus: unde huic potissimum ab Hermolao Barro, & abunde responsum est Apologia.

Quidam) Maligno iudicio præditi Rhetores.

Indignissimum) Absurdissimum.

Orationis) Eloquentiæ.

Fraude) Dolo.

Pro falsis. In defensionem causas falsas habentibus.

Comici veteres Græci quorum est princeps Aristophanes, qui à quibusdam Socratis accusatoribus ingenti pecunia persuasus, in calumniam Socratis totam scripsit comediam, cui titulus, Nebule, in qua Socrates nubes, atq; id genus alia deos facit, & proficitur.

Meliorem facere quis possit. Quam professionem & Protagoræ tribuit A. Cellus li. 5. cap. 3. sicut et Lærtius.

Græcorum. Ut Pericli, qui eloquentiæ uiribus fretus, ty

rannidem in Athenienses, alioqui liberos exercuerit, et de Romanis Gracchis duobus.

Gracchi) Sic Cicero in persona Quinti Scaevolae ad Crassum loquitur lib. 1. de Oratore: Sempronius, inquit, Gracchus, homo prudens & graui, haudquaquam eloquens, & sepe alias, & Censor salutis Reipublicae fuit: At eius filij Tiberius & Caius, omnibus uel naturae, uel doctrinae, & fidei adendum parati, cum ciuitatem patrio consilio, uel auitis armis florentissimam acceperissent, ista praecleara ut tu ais ciuitatum gubernatrice eloquentia rempublicam dissipauerunt, unde alibi Cicero optat eandem fuisse in administranda republica mentem ipsorum, quanta fuit uis in utroque dicendi.

C. Flaminius) Flaminius consul, homo temerarius, contra auspicia profectus, signis militariis, quae tolli non poterant effossis, & ab equo quem conscenderat, in caput deuolutus, in fidijs ad Hannibalem, circumuentus, & seipsum et pulcherrimum perdidit exercitum, apud Thrasymenum lacum, auctor est Liuius xxii. lib.

Similia) Meliorem causam peiorem facere, & ediuerso.

His) iam dictis argumentis.

Adijciunt) Aduersarij.

Status) Conditionis.

Eoq;) Propterea adijciunt.

Expulsam) Legibus Lycurgi eorum principis, uelut testatur Xenophō in lib. quē scripsit de republica Lacedaemoniorum.

Vbi) In quibus Athenis.

Affectus) Iudicem ad misericordiam, iram, inuidiam, atq; id genus alia conciliare, quod, ut scribit Aristoteles Rhetoricorum lib. 1. in iudice affectus mouere ad causam non pertinet, et multo minus ad actorem, cuius officium saltem sit, fide facere, aliquid factum esse, uel non factum, futurum, aut non futurum: sed res ipse misericordiae dignior, an supplicio sit, id totum arbitrio iudicis relinquendum statuit: Quare laudat uehementer eas resp. in quibus legibus cauetur iudicem affectibus peruer-

peruertere, tractatq; hanc quæstionem doctissime, prudentissimeq; unde pleræq; excerpfit in lectiões suas Ludouicus Cælius, libro nono, cap. 13.

Quæ quidem) Id est, quæ ratio.

Si procedit) Quod uidelicet abutentium uitiō damnan-
da sint artes.

Dux) Scilicet fuit Gracchi Tribuni plebis, qui cum plebem legibus agrarijs contra senatores commouisset, a senatu interfectus est. Porro seditiosum Saturnini tribunatum cōcreuit C. Rabirius autoribus patribus, uelut testat Suetonium in Cæsare, & M. Cicero in Bruto.

Glaucia magistratus) Post natos homines improbi-
mus extitit C. Seruilus Glaucia: is prætor eodem die, quo Sa-
turninus Tribunus plebis, publice est interfectus, num plebem
contra patres armaret.

valetudinis) Aduersæ.

Procumbunt) Prociidunt.

Excudatur) Fabricetur.

Deformem) Pudendam.

Diremisset) Resecuiisset.

Militi) Pugnaturo.

Pyrrhi pacem) Pyrrhus rex Epirotarum, rei militaris ex-
pertissimus, cum traiecto exercitū in Italiam magnis cladibus
Romanos iam affecisset, iniquis & duris conditionibus Roma-
nis pacem proposuit, quam illi cum parum absuisset quin acce-
pissent, Appius Cæcus tum lecto grauius decumbens, sese in
Curiam deportari iussit, ac ibi dicendi uiribus Pactam Pyr-
rhi pacem disuasit atq; diremit.

Solem, lunamq; Subindicat hoc loco Fabius noster quo-
rundam Platoniorum sententiam, qui etiā animalia quædam
fatuebant immortalia, ut solem & lunam & reliquas stellas.
Verum hanc sententiam, quanquam forsan parum intellectā,
Aristoteles pariter & theologi refutant, deceruentes omnia
animalia esse mortalia, nec stellis, aut mūdo etiā ipsi aliquid

animalia esse mortalia, nec stellis, aut mundo etiam ipsi aliquid anime inesse. Sed hæc altioris sunt disputationis.

Aspernamur. Hac ratione.

Contra agrarias. Leges agrarie erant, quibus decernebatur agros ex hoste captos populo uiritim per triumuiros distribui debere. Hæ leges subinde à Tribunis plebis promulgabantur: sed M. Cicero in contrarium tanta grauitate orare solebat, ut etiã eis ipsis actionibus populi fauore emeritius fuerit.

Popularis. Grata populo.

Catilinæ. Coniurantis contra remp.

Toga. Orando in foro.

Supplicationes. Gratiarum actiones diuini facienda.

Honor. Supplicationum faciendarum pro aliquo.

Oratoribus dignitas. Nam post imperatoriam dignitatem, ut indicat Cicero in Bruto, orator summam dignitatem obtinebat. Vnde Cicero ibidem de Seruio Sulpicio Iurisconsultorum optimo, detrectante officium oratoris, sic scribit: Maluit enim in secunda arte, hoc est iuris civilis prudentia, esse primus, quàm in prima, hoc est, oratoria facultate secundus.

Aliter. Non alia arte.

Populus. Coetus.

Commota. Persuasa.

Astringerent. Obnoxios facerent.

Claritas. Fulgor: hoc idem de uarietate diuina Lactantius lib. 1. Inst. & Augustinus lib. 4. de doctrina Christiana, quæruntur. In dubio sunt.

Summam. Finem.

Persuadendi. Qualicumque opere intelligendi.

Obuius. In promptu, in procinctu.

Rationem. Principalem.

Fulgurare. Oratione: Sic enim Aristophanes Comicus de Pericle dicit: Fulgurabat, ac tonabat. & dicendo uniuersam com

commouit Graciam: Cuius rei mentionem facit eruditus Plinius iunior Epistolarum libro primo, ferme in fine.

Socios. Communes possessores.

Quod. Promere posse loquendo, quod in animo habeas.

Quandam. Etiam non perfectam.

Moliti. Extruere, conari.

Texere. Continuare.

Foetus. Pullos.

Excludere. Incubando.

Quantulum adiuuat. Parum admodum.

Cultu. Exornatione.

Parte. Negotiorum.

Amicos. Ab incurfu aduersariorum.

Intellectu. Opinione omnium hominum.

Pericli. Principi Atheniensium.

CAPVT

XVII.

Inis) Scilicet disputationis.

F Expatari. Ab instituto digredi.

Voluptati) Ingenio meo.

Quod) Rhetoricen esse artem.

Dicat) Primo libro Rhetoricorum.

Studijs. Affectibus proprijs.

Stoici. Vt Chrysippus.

Peripatetici. Vt Aristoteles, & Democritus et Phalerus.

Tractandam. Disputatione excutiendam.

Exercere. Periclitari.

Polycratem. Rhetorem.

Busyrim. Tyrannum Aegypti, qui homines ad aram mactare consueuerat.

Clytemnestram. Adulteram uxorem Agamemnonis, quae in mariti necem cum Aegystho conspirauerat, quam & perfecit, ut testatur Homerus cum alibi, tum Odysseum libro primo.

Socratem. Integerrimae ac laudatissimae uirum.

Naturalem. A natura insitam.

Quod. Rhetoricen esse observationem.

Antonius.) Vt seruiatur personæ decoro.
 Dissimulatur.) Negauit se artem didicisse.
 Opinionem.) Quod non sit ars rhetorica.
 Deprecentur.) Preibus mala auertere conentur.
 Cauillationes) Falsas reprehensiones.
 Fiat) Oriatur.

Semper) Omni seculorum memoria.
 Thyssiam & Coraca) primos præceptores artis bene dicendi.

Orationem) Artificio sam.

Huius rei) Eloquentiæ.

Laboramus) Solicite perquirimus.

Præceptorē Phœnicem) Adhibuit Achilli illustrando.

Oratores) Vt Nestorem Pyliorum principem, cui mediū et temperatum genus dicendi attribuit Homerus, si sistatur in dicio Ciceronis, & Faby in 10.

In tribus ducibus) Menelao, cui tenue attribuitur filum orationis: & Vlyssi, cuius orationem hybernis niuibz, copia scilicet & facit similem Poëta, Iliados 3. etiam si in primo ex Nestoris ore melle dulcior fluuit oratio

Iuuenes) Græcos. quod in 14. Iliad. Homerus habet, ubi in funere Periclis statuitur eloquentiæ præmium iuuenibz.

Achillis) Apud Homerum libro 15.

Consummauerit) Perfecerit.

Initia) Omnium artium semina, quæ natura indita esse probat fufius Plato multis rationibz in Memnone.

Salubrium) Rerum naturalium.

Contrariorum) Insalubrium.

Experimentis) Id est, usu, unde Plinius: Sunt eim generis medici, qui ab experimentis, quibus totam artem tribuebant, *μπερίπικους* nominarunt, id est, experimentorum professores.

Deligauit) Id est, Ligatura demulsi, curauit.

Febris) A febre prisca uoce, id est, feruere.

Ratio

Rationem) Quare scilicet faceret.

Fabrica) Architectura.

Modo) Arte.

Loquitur) Quomocumque; tum incultis illis seculis.

Fatentur) Fateri possint.

Quo) Responso.

Illud) Argumentum.

Didicerit) Scilicet dicere.

Ad cuius rei) Argumenti.

Demadem) Oratorem nobilem apud Athenienses, cuius pater nauta fuit, à quo ipse Demades non scholis Rhetorum, sed remis est adhibitus, autor Suidas.

Hypocriten) Actorem fabularum, siquidem Græcis ὑποκριτής significat similo, & eam personam represento, à qua ipse sum alienus: nam actores ipsi fabularum aliquoties Iro pateriores, representant personam Agamemnonis, aut regis, quo factum est, ut qui quoquo modo aliud præ se ferant quam debent, hypocritæ dicantur.

Falso) Non uere.

Hos) Demadem & Aeschinem

Pater eius) Lysanias nomine, ut Suidas testatur.

Genus) Exercitationem.

Potissimum) Dicendi genus est, quod non admodum ad superiora respondere uideatur, quod, ut ait M. Cicero: Vt sus & exercitatio omnium magistrorum præcepta superat.

Argumenta) Contra Rhetoricen, quæ aliud in se nil habent, nisi subtilitatem & argutiam quandam cauillandi.

Aristoteles) Reliquit enim librum singularem de arte rhetorica, quem amici cuiusdam nomine, Lertio autore inscripsit Gryllum.

Ei) Rhetoricæ.

Ciuitatis) Ciuili scientiæ, nimirum eam partem politices, quæ affectus & hominum mores tractare & formare pollicetur intelligi.

Multa) Argumenta.
 Critolaus) Philosophus, Peripateticus cuius Laërtius me-
 minit.

Agnon) Scriptor, cuius Suidas meminit.

Fidem) Ipse se indignum fide, & suspectum reddidit.

Epicuro) Contra Rhetoricam sentiente.

Hi) Rhodius, Epicurus, Agnon.

Locis) Sedibus dialecticis argumentorum.

In infinitum) Ne non sit finis huius disputationis.

Ex materia) Subiecta.

Aliunt) Aduersarij nostri.

Quæ) Opinio.

veris) Quæ tantum facere debebunt quantum uera.

Sibi ipsi) Scilicet uerum quod falsum est.

Falsis.) Verorum causa.

Inclusus) Circumseptus inter oppidum Castellum & Ca-
 llicolum montem, ut narrat historiam Liuius libro tertio ter-
 tiæ Decadæ.

Sarmentis) Romanis.

Montes) In Caliculum, supra quem presidium Romano-
 rum erat, & hoc stratagemate Hannibal cepit.

Habuit) Quod scilicet mulier esset.

Falsam) Fallitur.

Offudisse) Imposuisse, & falsum pro uero obtulisse.

In causa Cluentij) Aulus Cluentius ueneficij reus erat.

Recessisse) Caua esse.

Aliunt) Accusatores rhetoricæ artis.

Finem. Benedicere esse rhetoricæ artis.

Euentum) In alea fortune.

Norum) Prouerbum, Erasmus in Prouerbis & hoc inter
 adagia recenset, putatq; Hemistichium esse ex ueteri quopiam
 poeta, sed ignoto, est certe mensura dimidiati Heroici: dum cla-
 uum rectum teneam, modo officio meo fungar.

Petit) Spectat potissimum.

Vim. Immodicam poenam.

Summam. Finem.

Rationem. Iuxta præscripta artis.

Excidet. Abierit.

Actu. Diligenti actione.

Effectum. Persuasionis.

Illud. Argumentum.

Artes. Expertos.

Finem. Scilicet suum.

Nescire. Quando scilicet consecuta suum finem sit.

Quorum. Scilicet falsum dicere, & affectus mouere.

Ratione. Id est, cū salutare est illis apud quos fit, sic Orator causam pietatis agens, in adiutoribus moueri affectus, scilicet odium peccatorum, & amorem uirtutis, profecto in omni laude dignus, nedum non turpis erit.

Concessum. A' Platone in libro de mendacio.

Aliquando. Cum salutare est his, quorum gratia mendacium dicimus, sic enim sentit Plato, & hanc opinionem etiam Origenes in Omelijs editis in epistolam Pauli ad Galatas sequitur: Et Hieronymus hac parte Origenem sectatus, etiam in Petro & Paulo mendacium, hoc est, simulationem & dissimulationem interpretatur eo loco Pauli, ubi legalium ciborum gratia ipse Paulus se se restituisse in faciem Petro dicit: Quamquam Augustinus ex huius questionis occasione contentione penē cum Hieronymi clauo percussus, postea destitit, uelut indicant epistolę supra hac re ab utroque scriptę.

Aequitatem. Sententię proferendę.

Imperiti. Iudices causarum.

In hoc. Propter hoc.

Fallenti. Salubri mendacio.

Mihj. Oraturo.

Conci

Concilium) Cætus senatorum.

Inuidia) Apud iudices.

Præsumpta) Vel bona de malo, uel mala de bono.

Eloquētiæ) Arti ipsi.

Mobiles) Instabiles profunt, siue falsa siue uera.

Ex eo) Loco scilicet. Hæc) Scilicet dicunt.

Dicenda) In oratione.

Per hoc) Non erit rhetorica.

Vtraque) Hæc argumenta.

Propositus) Argumentis. Illa) Rhetorica.

Componuntur) Contendunt, committuntur.

Ars) Digladiandi scilicet. armorum erit scientia.

Componitur) Committitur.

Naualibus) Naumachijs.

Imperatoria) Erit ars: nam duobus apud iudicem contentibus oratione, cum alter persuadet, opus & finem suū consequitur, etiamsi aduersarius ad hunc finem nō pertingat: nō ergo est sibi cōtraria, cum per eam alter persuadeat, alter nō, nam hic defectus non artis ipsius, sed eius qui non plene didicisset, aut arte abuteretur, quærentur ab utroq; credibile saltem, quoniam contraria Philosophis autoribus quæ sunt eodē genere posita, maxime distant: ut sub colore album & nigrum contraria sunt, quoniam maxime distant, & æqualiter sub genere collocantur: flauum autē & album non sunt contraria, quod non maxime distant.

Frequentissime) Defendenda sūt.

Sciantur) Certissime teneantur per causas.

Opinione) Quæ iam falsa, iam uera est, & iudices nesciunt an sint certa.

Nihil) Pertinet. Ignem) Vt Heraclitus

Aquam) Vt Thales.

Quatuor elementa) Vt Empedocles.

Nec sciunt) Ant sint uera quæ dicunt.

Infe-

Insecabilia) Atomos, ut Democritus & Anaxagoras.

Res) Naturales.

Distantias) Intervalla, ut Astrologi.

Terræ) Vt Cosmographi.

Probationum) Argumentorum.

Sed) Obiectio.

Verisimilia) Quoniā eiusdē facultatis est ferē quæ sunt vera, & quæ uerisimilia, autore Aristotele, 2. Ethicorum.

Cleanthes) Philosophus Stoicus, locus à definitione

Nihil non) Omnia.

Inspectione) Contemplatione.

Ab ea) Dialectica, ut testatur Aristoteles in libris Rhetoricorum, ubi utriq; eandem materiā assignat, nempe res omnes, & nihil determinatum, imò addit quod Rhetorice cū Dialectica conuertatur, & recurrit, quod & Zeno indicauit cum dixit: Dialecticē & Rhetoricē utraq; esse manum, sed Rhetoricen uelut extensam, Dialecticam autem uel ut clausam, ut citat in Bruto.

CAPVT XIX.

A Estimatione) iudicio.

Astrologia), Ratio tractans motus & intervalla syderum.

Actum) Corporis. Intellectu.) Intelligentia.

Rei) Syderum coeli, quæ artium ratio θεωρητικὴ, contemplatiua, à θεωρέω diuino, contempletur.

Agendo) Consistunt. Hoc) Agendo.

πρακτικὴ) Actiua, effectiua, à ποιεῖν, ago.

Effectu) Consistunt elaboratione.

Operis) Scilicet sui. Quod) Opus.

Finem) Artis. Poëticen) Factiuam.

Qualis) Cuiusmodi, cuius generis. Hoc) Opus

Ita) Quod scilicet actiua, sit scientia.

Cæteris.) Effectiui ac factiui.

Rea

Res) Rhetorica. Impeditus) Orando.
 Medicus) Desinit esse.
 Secretis) Domesticis, priuatis, quæ ad solem non feruntur.
 Pura) Syncera propter conscientiam.
 Actiua. Vix æ effectiua.
 Opus) Conscribendarum historiarum.
 Ex tribus) Contemplatiua, actiua, effectiua.
 Vfus) Vilitas. Hoc) Administratiua.
 Rei) Artis actiua.

CAPVT XX.

Quari. Dubitari vulgo.
 Conferat. Momentum adferat.
 Quod. Scilicet disputare, inquirere.
 Vtroq. Et naturæ felicitate, & doctrine cura.
 Referre. Interesse.
 Hoc loco. Quomodo interpretamur hanc questionem.
 Vtrilibet. Vel naturæ uel doctrine præceptioni.
 Alteram. Si consideres naturam,
 Per se. Sine doctrina. Valebit. Efficiet.
 Doctrina. Præceptione. Natura, Felici.
 Ex pari. Aequaliter. i. si simul æstimentur per se priuata cul-
 tore.

Praxiteles) Nobilis statuarius, cuius meminit Plinius libro
 34. cap. 8.

Rude) Inelaboratum.
 Parium marmor) Aduectum ex Paro insula, de quo mar-
 more uide Plinium lib. 36.

Idem) Marmor. Expolisset) Exculpisset.
 Plus) Scilicet ingenij. Natura) Homini.
 Fingitur) Excolitur.
 Materia) Subiecta.
 Precium) Aestimatio. Summa) Insculpta materia.

CAPVT XXI.

Medijs

M Edijs) Quibus quispiam abuti potest: Sola enim uirtute ipsa abuti non possumus, alijs omnibus rebus secus: aristoteles libro tertio politiorum, & primorhetoricorum.

Secus) Inutiles.

Virtus) Qua nemo abuti potest.

Compluribus) Vt Phalereo Demetrio.

Illud) Genus facultatis.

Ratione) Certo modo artis.

Sine literis) Sine cæteris artibus, liberalibus, citra quas non constat ars dicendi.

Fames) Paupertas rerum.

nono rex vltv) Malam artem.

Multos) Id quod Cicero in Gracchi usuuuisse demonstrat, quorum eloquentia in id fuerat comparata, ut rempub. maioru consilijs, magis felicibus quam eruditius stabilitam, euerterent. Adde etiam quod flagitiosissimus quisq. olim eo bono magis magisq. polluit, ut testantur historie Rom.

In acum) Foramen acus.

Sine frustratione) Iactu non fallente.

His ergo) Inutilem operam anxie in res non ita magni momenti collocantibus.

Disimilimas ueritati) Cum longe secus ex rhetorum præceptis agere conueniat: quibus enim modis assequemur, ut ueras causas, atq. ob id serias cum dignitate tractemus, nisi antea circa declamationes ueluti tyrocinia exuerimus.

Instituere conamur) ab ipsis incunabulis.

Bono uiro conuenit) Inter dicacitatem, & eam quam Salustius loquentiam, et eloquentiam Fabius uel maxime inter esse existimat, quod prior illa in Catilinas, aut si qui sunt magis pestilentes, cadat: Altera uero, quæ uirtutis nomine censentur, non nisi in bonum uirum.

Philosophi) Quib. peculiare est res introspicere et uerbis de

de ijs non quibuslibet, sed ex præscripto loqui: cū oratori inter-
rim liberum sit suis uti pigmentis, remq; tanquam digno ob-
ter ostendisse.

Consonare sibi) Vix est quod grauis uiri, qui idē sapiēs
uideri uelū, dignitati æque repugnat, ac dictorū factorūq;
inconstantia, adeo ut inuenias qui experiundorum animorū
causa non alia censura utantur, q̄ si perpetuus sit quidam bene
consultorum cōsensus. Nihil interim prohibet declinare de uia
atq; sententiam palām mutare, si id rei honestas, antea parum
cognita, suadeat.

Quædam semina) Nam Cicero omnium uirtutum ani-
mis humanis inesse semina, id est, scintillas quas dā dixit, quæ
ad maturam frugem tum demum uenirent, cum studio, perpe-
tuaq; exercitatione ex altissimis tenebris producerentur.

Honestorum & turpiū peritus) Ob id in primo de
oratore Cicero philosophiam moralem adeo necessariam cen-
suit, oratori, ut cum sine hac affectus moueri non possint, tū
uirtutum laudes, uitiorūq; uituperiū, in quod se pe orator,
ita poscente argumento diuertit, nullo modo tractari possit.

CAPVT XXII.

Materiam rhetorices.) Seorsim quidā uerba ma-
teriam statuerunt, aliq rem, atq; in utraq; partem.
est acriter satis certatū antiquitus: Nos uero ur-
ba ipsasq; res materiam artis rhetoricæ nominamus: Hæc M.
T. Cicero de inuentione uel rhetoricorum, uel commentario-
rum in Hermagorū.

Appellatione) Scilicet Oratoris.

Argumenta per suasibilia) Id est, res quæ possint ora-
tione persuaderi, uel probationes, quæ possunt persuaderi.

Operis) Rhetorici.

Fiunt. Per suasibilia.

materia. A rebus, circa quas uersantur ciuiles quæstiones
quæ in coetu populi tractantur, & in republica ciuitatis agū-
tur.

tur. Qualitate. Id est, re ipsa.

Modo) Mensura, & numero minore, quoniam & priuate quaestiones cadunt in materiam rhetorices.

Vitam) Rationem uiuendi.

Omnium virtutum) Vniuscuiusque per se.

Earum) Virtutum.

Partibus) Vitae gubernandis.

Fine) Definicionibus.

Parte) Scilicet vitae.

Ethice) Morali philosophia.

Negotia) Occupatum in negotijs ciuilibus.

Quodam loco) Primo de oratore.

Alibi) De oratore.

Non propriam) Nam aliae disciplinae quoque res tractant.

Eamque artem) Rhetoricen.

Circumcurrentem) Ambientem omnes alias artes.

Materiam) Quam etiam cum alijs artibus communem haberet: Nam si singulae disciplinae singulas res habent subiectas & rhetorice omnes res subiectas ambit, certissimum est, quod hanc materiam cum alijs disciplinis communem habet.

χαλκουργικὴν) Aerariam: Intelligit fabros caldarium, sagittarum, chenorum, cantharorum, uasorum.

Vasa) Sic excussa.

Palestrica) Luctandi arte.

Communis) Medicinae.

Philosophiae) Moralis.

Non obstat) Nostrae sententiae.

Dicunt) Aduersarij.

Nam cum philosophum) Cum simpliciter Philosophum dicimus, intelligenda est ea quae uel ciuicatum, uel mores priuatorum, uel domus administrandae curam pollicetur, quod ea pars omnium maxime ad huius vitae utilitatem pertineat.

b Sic

Sic Socrates à Cicerone fons philosophiæ dicitur: nimirum quod relicta illa quæ naturæ arcana scrutatur, primus omnium Græcorum morum disciplinam docueris, aliqui iam ante apud Iudeos, gentem omnium antiquissimam, tres philosophiæ partes celebrate erant, quemadmodum probat Eusebius de Præparatione euangelica.

Obstat) Non est aduersarium nostræ sententiæ.

Hoc) Dicto suo.

Versari) Occupari.

Materia) scilicet cum philosophia.

Primo) In præfatione primi libri.

Illi) Philosophi.

Nostra) Rhetorica.

Cum sit dialectices) Etiam autore Aristotele ad Alexandrum.

Concisa) Breui, acuta.

Eadem) Materia.

Perpetua) Solutæ, pro se orationis.

Illud) Quod sequitur.

Respondere) Huic obiectioni.

Hoc ingenio) In præfatione lib. 1. de Oratore.

Magnarum) Quæ in controuersiam ueniunt.

Non inscium) aliquo modo conscium.

Causas) Lites quæ possint contingere.

Quærat) Controuersia sit.

Melius) Scilicet dicet faber uel muscum.

Confirmationem) Comprobationem.

Hoftiensi) Oppidi Hoftiæ, quod ostium & ianuâ in morem faciat.

Atqui) Scilicet certe.

Liuores) Non naturales colores in corpore ad flauedinem tendentes.

Cruditatis) Non cocti cibi.

Veneri) Scilicet dati.

Mensuras) Terminos agrorum.

Quod quidem). f. Verum esse.

Præfatione) Inter præfandum.

Polus) Discipulus Gorgia, qui idem dicit.

Hermagoras) Qui sex libros scripsit de arte rhetorica
& docuit sub Augusto Cesare Romæ quæstiones qualiscun-
que controuersie.

Instrumenta) Rhetorices.

Opus) Oratio.

Vox) Spiritus longus, & patientia laterum, sunt instru-
menta oratoris.

Celator) Artis professor.

Hæc) Dubitata.

IN LIB. III. CAPVT I.

Questum) Quæstionibus agitur.

Tulerunt) Permiserunt.

Materiamq;) Subiectum, quod Græci
ὑποθεσιν dicunt.

Dicere) Oratorem.

Hinc) Posthac, deinceps.

Vnde) Ex quo initio.

Quibus) scilicet partibus.

Exequar) Pertractem.

Intra quem modum) Intra quod præscriptum, id est,
metam.

Constiterunt) Gradum fixerunt.

In ceteris) scilicet artibus, ubi non tractamus nuda præ-
cepta.

In id) Vt iactaremus ingenium

Materia) Argumentum fecundius.

Hoc ipso) Hac ipsa miscella & mixtura.

Studijs) Rhetoricis.

h a Ea)

Ea) Præcepta.

Ieiuna) Tenuis, minus plena.

Delicatas) Delicijs assuetas, teneras.

Qua) Causa, ob quam causam, ne scilicet raderet, aures de
licatas: tacita est allusio ad uersum Persii qui est:

Auriculas teneras mordaci radere uero.

Absinthia tetra &c.) Supra modum amara: siquidem
ut est autor Dioscorid. lib. naturalis medicinæ 3. tam est acer-
bum absinthium, ut apud Græcos

* id est, in immensum acerbum cognominetur, discuti
uentris ac stomachi dolores, qua potissimum ratione pueris tor-
mina uentris patientibus solet misceri: Sed & Plinius lib. 27.
ca. 7. huius herbæ naturā ac medicinas plures ex Dioscor. fer-
mē ad uerba exscripsit Hermol. certe à Græcis poetis quisdā
ἀπὸ τοῦ διοσκωρῶν dici asserū, tanquā dicas impotabile, lib. 3. corollarij.

Et quæ sequuntur) Vt puerorum ætas improuida lu-
dificetur, labrorum tenuis interea oportet amarum absinthij la-
ticem deuorare.

Philosophiæ) Naturalis.

Lucretius) Epicureus.

Rationem) Insecutus

Vititur) Scilicet lib. 4. de rerū natura statim in principio.

Medentes) Medici.

Tetra) Amara.

Aspirant) Attingunt, obliuiscunt.

Oras) Extremitates, terminos.

Mellis) Suauitatis, iucunditatis.

Absinthij) Amariudinis, fastidij.

Ex eo) Propterea.

Gratiam ineat) Ne plus odij ferat, ne minus placeat.

Quosdam) Scriptores.

Contra) Scilicet opinionem nostram.

Eodem) Adeundem finem.

Diuerfas tamen uias) Rationes artis diuerfas, transla-
tione

tione sumpta à uiarum ductoribus.

Illi) Sequentes scilicet discipuli.

Nec mutaueris facile) Quispiam mutare possit
Persuasiones) Opiniones. Ad ea) Præcepta.

Mox) Deinde.

Sui) Ex suo ingenio natum, de promptum.

Recta) Recte inuenta.

Poëtæ) Vt Homerus, Empedocles Philosophus atq; etiam
rhetor, quem philosophiam carmine illustrasse constat.

Artium) Præceptionum, quauquam Aristoteles his prio-
res aliquas scribit in libro Redargutionum, qui tamen hi sue
rint non exprimit, nisi forte Empedoclem quispiam intelli-
gere uelit.

Vt traditur) A Suida.

Post eos) Opinor intelligi Phœnicen illum Homericum,
qui apud Poëtam Achillem docet & rerum actorem, et uerbo-
rum Oratorem esse, in 9. Ilia. tum & Menelaum, cui argutū
& subtile dicendi genus adscribit Homerus: & Nestorem, cui
dulce & mediocre: tum & Vlyssē, cui fœcundum & amplū
magnificumq; tribuitur ab eodem Hom. lib. Ilia. 3.

Gorgias Leontinus) Hic Gorgias autore Suida pri-
mus præceptis rhetoricis adiunctū translationes, Allegorias,
Apostrophos, & id genus alia, uel sententiarum, uel uerborum
lumina, de quibus Fabius ipse in 8. ac 9. perscribit: Porro huius
nomine librum de Rhetorica reliquit Plato: de etate autem ei-
us in idem consentiunt, M. T. in Catone maiore, & diuus Hie-
ronymus in epistola ad Nepotianum de Clericorum officijs.

Trasymachus Chalcedonius) Per ch scribendum est
sic enim Stephanus Chalcedonam Bithyniæ urbem describit.

Prodicus Chius) Ex insula Chio, discipulus Protagoræ
ob corruptam institutionem Athenis cicutam bibere coactus
est, autor Suidas.

Protagoras & Euathlus) De hoc Protagora & Eua-

h 3 thlo

orator
adversus
et uir

thlo Gellius copiose agit lib. 5. cap. 3. & 10. cui loco magna ex Fabio lux inferri potest, contenditur enim is sic super merce de pacta, uerum quæ fuerit non exprimitur: sed & Apuleius Floridorum lib. 2. florulentius idem tradit.

Is) Gorgias.

Multis) Rhetoribus.

Illorum) Coracis & Thyſie.

Aemulus) Studiorum æmulator, socius.

Abderites) Protagoras) Ex Abdera Thraciæ urbe.

Edidit) Euathlus ipse.

Eleus) Ex Elide oppido adiacente Olympiæ Aegyptiæ: Primum enim autore Stephano ab Elia nomen gentile uisitur, postea eliso *Αἰλῖος* et per contractionem *ἄλιος*, sed nos Latini frequenter ei diphthongon in e longum uertimus.

Eleates Alcidas) Ex Elea urbe Italiæ oriūdu.

Antiphon) Rhamnusius.

Primus) scilicet Alcidas discipulus Gorgiæ.

Orationem) Oratoriam.

Creditus) A scilicet Thucydide, qui audisse se scribit.

Pro se) In causa capitæ.

Etiā) scilicet eodem seculo fuerunt, floruerunt.

Diximus) In præcedenti libro.

In) Contra.

Theodorus) Eodem seculo floruit.

ipsi) scilicet Rhetores floruerunt.

Λογιστὰς) Artifices sermonis, ingeniosos: siquidem

Λογιστὰς ingeniosum & uasrum significat aliquem, Plato in Phædro & Protagora.

Locos) Communes.

Disputationes) Quasdam compositas in singularum uirtutum laudes, & uitiorum uituperationes, quas iuuenes discipuli apud eos discabant, cuius rei meminit & Aristot. in calce libri redargutionum Sophisticarū, idq. nō sine uituperio.

In Bru

In bruto) In libro, quem scripsit ad Brutū de Clavis Ora-
toribus.

Ornatum oratorium) Elegantiam Oratori peculiare.

Ferri) Circunferri.

Equidem) Ego quidem, quod ad me attinet.

Fama) Quae scilicet etiam apud comicum Eupolim, tri-
bun ei suadendi deam, quam Graeci *παιδα* uocant, dicitq; eū
ita auditorum animos demulxisse, ut etiam dictorum aculeos
relinqueret: tum & Aristophanes de hoc an: Fulgurabat, in-
quit dicendo, tonabat, atq; uniuersam commouit Graciam:
Meminit eum quoq; fama Plin. in Epistolis lib. 11.

Esse) Scilicet scriptores.

Hoc) Scripta.

His) Rhetoribus iam dictis.

Clarissimus) Scilicet omnium.

Eius) Isocratis, nam ut Suidas ac Plutarchus, alij Gor-
giam, alij Thyfiam, alij Hermogenem quendam, alij Prodicū,
alij Theramenem tradunt.

Aristoteli) Afferenti Gorgiam.

Hinc) Post Isocratem.

Vix) Rationes discendi.

Præstantissimi discipuli) Vt Theodectes, Theopom-
pus, Hyperides, & quidam alij, quos Cicero in Bruto recen-
set, & Suidas in collectaneis: Porro, quod de Isocratis etate
hic asserit Fabius, et confirmat Marcus Tullius in Catone ma-
iore, tum & Hieronymus consenti: illud ipsum uariatur apud
Suidam, qui mortuum scribi anno quarto & nonagesimo.

Præcipere) Docere.

Scholis) Dissertationibus, disputationibus: Graeci proprie
scholas uocant non ipsum discendi locum, sed magis disputa-
tiones, praelectiones, atq; id genus alia, quae res Platonis dia-
logos legenti statim est obuia.

Traditur) Laertio in uita Aristot.

and/or

4

Philo

perulis

S. G. L.

Philocteta) Comico scilicet. Est) Extat.
 Dictum est) In superiori lib. quod scilicet inter doctos am-
 biguum sit, cuius auctoris id sit opus, Aristotelis ne, an Theo-
 dectis.

Rhetorice) Nam testatur Laërtius librum unicum scri-
 ptum ab eo, cui titulus, Oratoria præcepta.

Hinc) Diligenter scripserunt de Rhetorica.

Stoicorum) Vt Chrysippus ac Diogenes.

Peripateticorum principes) Vt Demetrius Phalere-
 us, cuius liber de interpretatione oratoria in hunc diem extat.

Viam) Suam rationem dicendi.

Aemulus) Concertator, comes studiorum.

Athenæus) Ille antiquior scilicet, nam & recentior quidā
 extat Athenæus nomine, qui sub M. Antonio imperatore di-
 pnosophistas, id est, sapiētium hominum conuiuia doctissime
 scripsit, ad cuius imitationem composuit Saturnalia Macrobi-
 us, ut plerique existimant.

Apollonius Molon) Quem Cicero ipse in insula Rho-
 do audiuit, ut ipse sepe testatur.

Cæcilius) Nam hunc æmulum Hermagoræ Suidas facit.

Dionysius) Scripsit præcepta, quæ hodie Græce extant.

Pergamenus) Ex Pergamenis Phrygiæ urbe.

Apollonius) Quæ ciuitas est colonia Corinthiorū, quan-
 quam Stephanus hoc nomine uiginti quinque recenset urbes.

Gadarenus) Ita censet legendum Stephanus qui à Gade-
 ra, non Gadareis, sed Gadarenus uenire dicit, id est, oriun-
 dus ex Gadara ciuitate Palestine.

Viderunt) Scilicet uiuentem: nam ut Suidas autor est,
 potissimum sub Cæsare Augusto Romæ dicendo floruit, ac di-
 utissime uixit, quare non incredibile est Fabij seculo, quod su-
 ut Domitiano imperante, aliquos superstites fuisse, qui Herma-
 goram uiderint.

Cognoscas) Sicut nunc ponitur quando uidelicet secunda
 persona

Sipno sophistas

persona pro tertia quavis accipitur.

Valgium) Eu algium, utrumq; apud autores, alterum tamē frequētius inueniuntur, Valgius scilicet apud Macrobiū.

Atticus) Attici meminit Suidas, cum Rhetorem eū dicit.

Ipsius) Apollodoro inscriptos.

Epistola) Apollodori.

Agnoscit) Scilicet Apollodori esse: siquidem agnoscimus ante cognita, cognoscimus autem qualiacūq;.

Plura) Quam scilicet Apollodorus.

Cēlorinus) Sic cognominatus à seueritate cēsurae gestae inchoauit) Inchoatum opus de arte reliquit, quem exilē uocat libellum M. Tullius in Bruto.

Imperfectum) Ad finem non perductum.

Res) Neceffitas, usus.

Dedic) Apposuit.

Tacere) Nihil præcipere.

Elapsos) Excidisse.

Diceret) In præfatione librorum De oratore.

Minora) Præcepta.

materia) Argumento rhetorices.

Pater Gallio) Ad differentiam filij Gallonis.

Priores) Aetate, functum uia fuisse Plinium, ex hoc Fa-
bry loco conijcere possumus.

Parco) Taceo nomina.

Eorum) Hodie uiuentium scriptorum.

Inuidia) Alludit ad Ouidij dictum:

Maius ab extincto nomen in ora uenit.

Atq; ad Horatium simul, cuius hi sunt uersus in hanc senten-
tiam lib. Epist. 2.

Diram qui contudit hydram,

Notaq; fatali portenta labore subegit,

Comperit inuidiam supremo fine domari:

Vrit enim fulgore suo qui pergrauat artes

Infra se positas, extinctus amabitur idem.

h s Pige

Pigebit) Scilicet me. ^{addixi) Edixi.}
 Imbutus) Affectus. Alludit ad uersum Horatii, qui de se
 ait libro primo Epistolarum:
 Nullius addictus iurare in uerba magistri.
 Quo me cunq; rapit tempestas deferor hospes.
 Electuris) Lectoribus.
 Promeruisse) Quod promeruerim.

CAPVT II.

SErmonem) Loquendi facultatem.
 Protinus) Genitis hominibus sermonem inditum
 fuisse.

huic) Principio & semini indito à deo.

Vtilitas) Sperata scilicet ex eloquentia.

Studium) Amorem.

Summam) Perfectionem huic dedit principio.

Exercitatio) Vfus, qui omnium magistrorum præcepta
 superat: Vfus enim, ut ille dixit, potest omnia.

Video) Deflexio est à corpore ad animum.

Inde) Hoc principio.

Discrimen) Capitis, aut fortunarum.

Hæc causa) Hoc principium.

Prior) Quam sit accusandi causa.

Nisi quis dicit) Quod scilicet absurdissimū esset.

Qui) Scilicet latro.

Observatio) Diligens cura artis.

Artem) Scilicet medendi.

Eorum) Vtilium & inutilium inuentorum.

Hæc præcepta inuenta.

Dedit) In præfatione rhetoricorum.

Vagæ) Huc & illuc errantes sine mansuionibus. Id quod &
 de Aboriginibus narrat Sallustius in Catilina, et hodie in mul-
 tis gentibus Scythicis experientia cognoscere licet.

CAPVT III.

Legatio.

L Egationibus) Muneribus legatorum.
 Plurimi maximiq; Vt Aristoteles, Cicero,
 Hermagoras.

Sermo) Confabulatio philosophorum est: Oratio
 uero oratorum in senatu uel iudicio ad iudicem.

Grauis) Oratio.

Conclusione) Clausula.

Ultra) Supra rem & uerbum.

Quomodo) Sulté ne, an prudenter.

Dispositionem) Quae uidelicet indicat, quo quid loco
 dicendum sit.

Loco) Ordine.

Ea) Memoria.

Hoc) Scilicet sic disposita, uerbis ornata, fixa memoria.

Actio) Decorus gestus, uultus & motus corporis.

Modo) Saltepo.

Actioni) Quod uidelicet natura contingat.

Inuenire) Quae scilicet ad propositum facerent.

Iudicare) Dignoscere inter leuia & grauia inter stulta
 & prudentia.

Contraria) Sui instituto.

Communia) Parum ad rem facientia.

In rhetoricis) Recte Aldus pro rhetoricis topica legimus:
 in Ciceronis rhetoricis de Iudicio ne uerbum quidem sit ullus.

Quod autem hic Fabius citat, legitur in topicis ferme in prin-
 cipio his uerbis: Omnis ratio diligens differendi duas habet
 partes, unam inueniendi, alteram iudicandi: Inueniendi ra-
 tio prior.

Diuisisset) His uerbis: Vis oratoris in rebus est & uerbis,
 sed & res & uerba inuenienda sunt, & collocata proprie in
 rebus, inuenire in rebus eloqui dicit, collocare est comune, tñ
 ad inueniendū refertur uox, motus, uultus, atq; omnis ratio
 eloquendi comes est eorum omnium, atque custos memoria.

Indi.

2
 Seneca et
 Cicero de
 oratore

Cicero
 conia

Indicasse) non dignouisse.

Apta) Ab ineptis.

Topicis) Sedibus argumentorum.

Subiecit) Proposuit.

Mutuari) Mutuo accipi.

Oratorij) Quibus partes oratoris Cicero persequitur.

Omnium inuentorum) Dispositorum.

Postea) Post topica & rhetorica.

Non minus) Quam superioribus.

Dion) Rhetor uel Philosophus, cui Chrysostomo ab aurea eloquentia, nomen fuit qui circiter Fabij seculum, ut certū est, floruit, maxime gratus iam iam senex Traiano cæsari: Nec ratio temporum repugnat, quin hic sit Dion, cuius Fabius meminit, quum Domitiano quem celebrat Fabius suo seculo florētem successisset Nerua, Neruæ autē Traianus, neq; multi inter hos supputantur anni.

Modo) Saltem.

Oeconomia) Nam Græcis οἰκος, Latinis domum & familiam significat, vñus autem dispenso & distribuo sonat: unde οἰκονομος dicitur pater familiæ, siue dispensator domus: & res uel ars οἰκονομία, cuius est summum opus, quæq; suo loco, & tempore, & ordine facere prudenter, quam disciplinā Aristoteles duobus uoluminibus prosecutus est, quibus titulus, Oeconomia. Et item Xenophon in libris qui Oeconomicus dicitur. Porro quod Fabius abusione dicit, Græcis est species trophi, τροχός, appellata, quoties ad significandam rem proprio carentem nomine alio abutimur, ut cum pro magno nebulone furciferum dicimus, & lacum in quo pisces non sunt piscinā: quod in codicibus Aldinis hoc loco adicitur, Nam abusione: notatum ab aliquo superioris seculi docto homine suspicor, ac postea ab Aldo, forsan plus æque curioso, contextui interser-tum: nimirum quod cum Fabianis uerbis planē pugnet, quodq; in cæteris omnibus codicibus desideretur. Postremo non uide-

Oeconomia

tur aduerbium Abusue dignum purissima Fabij eloquentia.

Elocutionis) Scilicet uirtutis orationum.

Nomini) Huic neq; quadranti, nec apto.

Eloquamur) Verbis uestiemus.

Elementa) Principia quibus accrescit rhetorica.

Humor) Vt putat Thales Milesius.

Ignis) Vt putat Heraclitus.

Materia) Vt putat Aristot. Plato.

Insecabilia) Insectilia, quos Græci ἀσρόμους appellant, ut putat Democritus & Anaxagoras.

Parres sunt) Dicendæ.

Materiæ) Scilicet partes.

In his) Partibus tribus materiæ.

Quidam) De quorum numero est Aristot. 1. Rhet. cap. 3.

Causarum) Cadentium in officium Oratoris.

Aristotelem secuti) In rhetoricis ad Alexandrū.

Concionalem) Συμμορφικόν, hoc est, gen^o causarū quod in concionibus deliberantium uersatur, quāquam idem Aristoteles Rhetoric. 1. ad Theodocem ca. 3. ex trium eruditorū generibus ἀναγορεύον, hoc est, concionalis, δῆμοσόν, id est, iudicis, & ἐκτρού, id est, spectatoris, tria genera Rhetorices quoque statuit, Deliberatiuum, Demonstratiuum & Iudiciale, nihil planè in uerbis dissidens. Quam diuisione ex Platonis Gorgia ingratus discipulus furatus est, ubi Gorgias sic ad Socratem: Officium Rhetorices est, posse persuadere & in iudicio iudices, & in consilio consultores, & in concione concionales auditores.

Tunc) Aristotelis seculo.

CAP V T

IIII.

Maximo nostrorū temporū Autore) Intelligo hūc Pliniū Maiorē, qui ut inquit Gell. suæ ætatis tempore ingenij, dignitatisq; gratia summam tenuit autoritate: quib; ut iunior Plin. meminuit in quadam

phini auct
ritas

quadam epistola, reliquit 36. libros studioforum in sex uolumina, propter amplitudinem diuisos, in his Oratorem ab incunabulis & instituit & perfecit.

Genera) Causarum queruntur.

Causis) De iniurijs illatis.

Consilium) Amicia.

Mitigamus) Lenimus concitatum animum.

Concitamus) In iram scilicet.

Præcipimus) Docemus.

Obiurgamus) Amicitia.

maledicimus) Contumeliose.

Renuntiamus) Literis, id est, abstinemus nos à literis, desistimus à disciplinis.

Quo) argumento.

Rem tam late fusam) Causas forenses, & alias.

Breuius) Breui diuisione.

Hoc) Hanc causam.

In his) Tribus generibus.

Laudes) Encomia clarorum uirorum.

Scribebatur) Eo seculo. Dicere) Ad sepulchrum.

ἐπιτάφιος) Orationes funebres, sic Aristot. Rhet. 1. Periclem summum Græcorum principem introducit ἐπιτάφιον dicentem: Et apud Mausoleum, id est, Mausoli regis Carie sepulchrum, Epitaphijs dicendis certarunt nobilissimi Rhetores, Theodectes, Theopompus, ac Iunior Isocrates: Nā quod Gellius Maiorem suspicatur quoque in certamen descendisse, error est ex amphibologia ortus, ut liquere potest Suidam legenti diligenter. ἐν, ad uel iuxta præpositio, & τόπος sepulchrum, à τόπος quod sepelio sonat, τόπος in futuro.

Vt) Scilicet hac causa.

Frequentissima) Plurimum in usum uenientia,

Defendunt) Hanc partitionem triplicem causarum.

Tria faciunt etiam) Vt Aristote, in Rhetor cap. 3. & Plato,

Dele-

renuntia
litteris

Epitaphi

mausoleum

Delectationem) Quam scilicet Aristote. theatricam, id est, spectatorem uocat.

Ratio) Causa triplicis partitionis.

Manifestum) Indiciale.

Partium) Aliqua.

Sententia) Arbitrio.

Anaximenes) Rhetor Græcus, patria Lampfacenus, discipulus suus Diogenis, cui cognomen Canis, & Zoli Græmatici, eius qui Homeri poemata uenenato infecit uerū, postea Alexandri principis Macedonum præceptor in re Rhetorica extitit, de quo plura alia Suidas in Collectaneis.

apud Græcos quosdam) Atque adeo apud Platoni ipsum, qui in Georgia, postquam tria hæc genera uulgata expressisset, adiecit etiam officium esse Oratoris, in alio quouis coetu civili, dicendo persuadere posse.

Eorum) ludicum.

Lite) Controversia.

Species) Harum partium.

Quod) Scilicet posterius, etiam peculiari uocabulo.

ἑτασινον) Exquisitum.

Protagoram) Sophistam nobilem.

Precandi) Rogandi.

Quod) Precari.

ἐνχαλιν) Precationem.

Sophiste) In dialogo Sophistes, uel de Ente.

προσμιλιν) Consabulatoria: à πρὸς præpositione, quod hoc loco coniunctione & societatem significat, et ὁμιλιν, quod in circulis disserere sonat.

Permittamus) Indulgeamus.

Nobis) Latinis.

Cuius) Partis προσμιλιν.

Genere) Causarum.

Questione) Contineri putant.

Dictare) Ingerere, præscribere, instillare homini cordato. videt ῥό dictare

Dixi) In principio huius capituli.

*Peroratio
et hymn?
Dyotimus*

ἑνὸς αὐτοῦ) ἑνὸς αὐτοῦ autore Hammonio de differentiis
dictionum, proprielaudationem hominis, aut animalis, aut eti-
am rei inanimatæ significat: Sic extat ἑνὸς αὐτοῦ Helenes à
Gorgia scriptum, sed & ἑνὸς αὐτοῦ caluicij lusum à Synesio; po-
stremo & muscam Encomio celebravit Lucianus: porro hy-
mnus, laudem in aliquem deum compositam significat.

ἐνδείκνυμι) Demonstratiuum siue ostentatiuum.

Quam ostentationis) Quamquam enim δέκω, δέξω
in futuro, monstro significat, ἐνδείκνυμι tamen proprie ostenta-
re, & uelut iactare significat, quam etymologiam probasse ui-
detur, qui res ridiculas et nugacissimas nugas ad ingenij oste-
tationem laudibus uexerunt, uelut Phauorinus quartanam
Febrem celebravit, atq; etiam Therpsitem, Picus Mirandula
Barbariem, Clauco iniustitiam apud Platonem.

Intra hoc) Spatium laudandi & uniuersandi.

« Panegyricos) Sermones laudatorios.

ἐνδείκνυμι) Ostentatorios.

Ostentatione) Ingenij, atq; uirium.

Sequuntur) Scriptores.

Id) Hanc causam.

Cætera species) Causarum, si quæ sunt.

Ex his) Speciebus cæteris.

Intendere) Aliquid imputare.

Communia) Omnium scilicet causarum.

Conciliare) Fauorem parare.

Iudicis) Auditoris.

Docere) Rem factam, aut non factam.

Imminere) Quæ contra nos sunt.

Materiam) Causas.

Quæstione) Inquisitione.

Omnia) Genera causarum.

Consilijs. Dandis.

Aliquid. Vtile aut honestum.

CAPVT V.

Naturalibus ingenij dotibus)

Arte) Ratione quadam præceptionum.

Arti subijcimus) Dicimus partem artificij.

Doceat) Clara comprobatione auditorem scire faciat.

Delectet) Cum gratia & uoluptate audientium dicat.

Opus) Rhetoricæ.

Res) Quas narrando doceamus & inspergendo.

Quædam) Materiæ causæ.

Probationem) Quæ est pars docendi artificialis.

Celsus) Cornelius.

Quæritur) Est quæstio, controuersia.

Partitio) Diuisio eorum, quæ præstare debeat Orator.

Constet) Certum sit.

Quæstiones) Controuersias oratori tractandas.

Iure) Ambiguo, aut aliter alijs interposito, cum uerba ipsa uidentur cum legum latoris uoluntate pugnare, aut cum uerbum aliquod in lege positum, habeat plures significationes, cui negotio discutiendo Cicero iurisconsultos præfisse dicim^{us} lib^{ro} primo Rhetorices.

De re) Facta, aut non facta iure uel iniuria facta.

Illud) Quæstionum genus, quod uersatur in scripto.

Rationale) Quod scilicet rationibus sit probandum uel improbandum.

Idem) Quod nos iam dicimus.

Verbis) Legum.

Conuenit) Consensus est.

Similibus) Appendicijs circumstantijs.

Cicero) In Topicis ferme in fine, ex quibus hæc Fabius mutuatus est.

Ciuiles) Ad statum ciuilitatis pertinentes.

Philosopho) Qui contemptis singularibus, in scientiam non cadentibus, autore Aristotele, uniuersalia maxime spectat.

i

Genus

*Ambr
gen*

*ph
meca
vlt*

Genus. Infinitarum questionum.

Scientia. Cognitione.

Actionis. Scilicet exemplum fit.

Prius. Genus questionis infinita scientia distinctum.

Generum. Scilicet est modorum.

Quale. Ad iustum pertinet.

quid. Ad diffinitionem.

Sequens. Actio questionis infinita.

Adipiscamur. Scilicet rem, quae praeposit in questione.

Complexu. Adiunctione.

Personarum. Quibus res adhibebuntur.

Res. De quibus est controuersia.

Amplior. Vniuersalior.

quod. Scilicet a me dictum.

Aliquid. Scilicet certi.

Inde. Scilicet, ut infinita fiant finita.

Simplex. Nullo respiciens.

Prima enim quaestio. An sit administranda respu-
blica.

Altera. An tum administranda, cum tyrannus aliquis sum-
ma rerum praest, quo tempore difficillimum est bonum pra-
stare magistratum.

Hic Hermagoras. Ex Collectaneis Suida colligitur quē-
dem, duos Hermagoras fuisse, priorem Philosophum, qui nihil
ominus ad Gorgias, aduersum Academicos scripserit, hie ti-
tulus an ad rhetorem referri queat, nondum apud me statui,
cum Gorgias uocabulum ut plurimū in malam partem apud
Graecos accipiat pro falsa specie sapientiae, horum autē quen-
dam nominat celebriorem, cuius sex libros Rhetorices erat.

Refertur. Hæc simplex.

Hic. In hac quaestione.

Subest. Scilicet uerbis.

Tyrannus. Qui sibi, non populo gerit imperium.

Subest,

Subest. Præst.

Qualitatis. Quod scilicet is qui præst sit tyrannus.

Dixeris. Eiusmodi quæstionem.

Generales. Quod in genere & in uniuersum aliquid com-
plectantur.

Vtique. Maxime.

Prior. Natura.

Qualitatis. Vtilitatis uel inutilitatis, iustitiæ uel iniusti-
tiæ.

Iure. Quæstio fit.

Coniecturæ. Quas iurisperiti præsumptiones uo-
cant.

Coniecturis. In quibus non certis argumentis utimur, sed
quasi indicij, præsumptionibus.

Sceleris. Perpetrati.

Certum. Constabit.

In uniuersum. Generaliter.

Thesis. Quas Cicero proposita uocat.

Aliter. Alia ratione expressas.

Causa. Quæstio.

Orestes. Matricida.

Recte. Iure.

Generis. Naturæ.

Hæc. Causa.

Illic. In these.

Hic. In causa.

Negotium. Seculares circumsantias quasdam

quidam. Scriptores, ut Cicero.

Omnibus. Exemplis.

Occurri. Contradici.

Illis. Quæstionibus potissimum tractatis à Cicerone.

Finis. Felicias, summum bonum.

Personam, Certam,

Coniecturæ
21

Perueniri) Ab oratore.
 Speciem) Specialem questionem.
 Illam) Quam ego iam refuto.
 Quædam) Generales questiones.
 Non pertineant) Ad oratorem.
 Quam) Si ille prior scilicet.
 Materiam) Subiectam.
 Quod) Quam sententiam Hermagore.
 Contendit) Nūtur probare.
 Genus) Infinitum.
 Improbatur) In præfatione de oratore.
 Vniuerso) Generali.
 Status) Capita causarum.
 Summæ) Eadem.
 Adijcitur) A scriptoribus.
 Illud) Questio in rebus.
 Hoc) Questio ad aliquid.
 Negotium) Tractatus.
 Causarum) Rationum, quibus aliquis motus fuerit.
 in ipso) Circumstantiam, appendicem personarum.
 Cicero his uerbis) In Topicis & Rhetoricis utitur.

CAPVT VI.

Aliquo statu) Quasi cardine aliquo.
 Omnibus) Generibus commune.
 Ducatur) Eliciat.
 Id) Disputare de statu.
 Materias) Causas.
 Res) Progressus, uernas.
 Quidam) Ut Cicero libro primo Rhetoricorum.
 Appareat) Eluceat, eliciatur.
 Κεφαλαίον πρῶτον & γ) Generalissimum caput.
 Intereſt diſcentium) Non debet turbare diſcentes.
 Nomen) Scilicet σοφῶν.

Non

Non primum) Multo malim legere nonnulli.

Ab Eucrate) Naucrate legendum est & ex Gellio, et Sui
de Collectaneis, insignit inter Isocratis discipulos fuisse: Ve-
rum quod ipse sciam, nulla usq; mentio Eucratis alicuius fit.

Clazomonio) Putant primum traditum.

Euagari) Expatari orando.

Consistat) Quasi pedem figat.

Status est) Quod summus orator intendit ac iudex discer-
nit.

Causarum) Duarum.

Parum elocutos) Puto parum expressisse quod senserunt.

Status) In quo tota causa occupatur.

Quæstionis est) Scilicet status.

Ex his duobus) Quid & quis fecerit.

Utraq; pars) Quis & quid fecerit.

Confectio) Concussio.

Confectione) Nascitur.

Leuius) Scilicet est peccatum.

Intelligitur) Quid sit status.

Inde) Ex definitione status, qui est confectione duorum.

Confectionum) Causarum.

Ducendum) Elliciendum.

Aliæ) Quæstiones.

Porro) Deinde, sed.

Constat) Quæstio.

Harum) Quæstionum conferentium ad summam causam.

Interim) Aliquando partim.

Simplex) In qua unus tantum est status quæstio.

Inde) Ex quo orator præcipue spectandum putat.

Quæstionum) Scilicet status eorundem.

Posthumum) Reo de repetundis pecunijs.

Actionem) Repetundarum.

Competere) Ex Iulia lege.

*Naucra
to.*

Pecu-

Pecuniam) Regiam, publicam.

Potentius) Nullam pecuniam peruenisse ad Posthumū.

Milonis) Qui Clodium occiderat.

Insidiator) In uia Appia scilicet.

Liquere) Ostensum est.

CAPVT VII.

Deprecationem) Refutationem.
Cicero) In Topicis.
Congressia) Commissa.

Vnde) Ex quibus Ciceronis uerbis statuentis statum in de
pulsione criminis.

Rei) Opinioni.

A depulsione) Abiectione criminis.

Sumi) Duci.

Ab eo) Actore.

Propositionem) Intentionem, obiectionem suam.

Negat) A se probare, hominem occisum esse à reo.

Dicit) Respondendo.

Idem) Probatio quod iure fecerit.

Eius) Rei.

Intentio) Status ipsius.

Accedo) Assentior, quod uidelicet status oriatur ab accusatore.

cc Vero propius) Est uerisimilius.

Respondente) Ex ui responsionis.

Varium) Iam uerum, iam non uerum.

In coniecturalibus causis) In quibus crimen obiectum
reo actor ipse coniectus is probare cogitur.

Syllogismo) Scilicet coget uti aduersarium, cuius syllogi
smi propositio maior legem, ut uocant, habeat: Minor autē as
sumptio adhibeat crimen aduersarij, sicq; inferatur, legem la
tam esse de crimine, & si credimus Aristoteli Rhetoricorū pri
mo, leges in uniuersum feruntur, quibus particularia subsume
re li

Leges in uniuersum

re licet. Verbi gratia: Si is quem adulterium commisisse accusamus, dicat actorem legem non habere, coget actorem eius modo uti syllogismo: Ius est in adulterio necare deprehensum: tu es in adulterio deprehensus, ergo iure lege necandus eras, et ex consequenti licet totum iure agere.

Faciatur statum) Det ansam statui.

Eundem) Statum.

Inficiale) Negatiuam.

Arco) Propter reum.

Syllogismo) Collectione argumentorum.

Illis) Scriptoribus, qui ex depulsione statum ducunt.

Status) Factos ab ipso accusatore.

Negat) Reum.

Is) Qui negat.

Coniectura) Ad comprobandum.

Legem) Accusandi.

Nihilominus) Nihil priore impediante.

Permittat) Adulterum deprehensum occidere.

Qui artem ludicram exercuerit) Extat hodie edictum prætoris Pandectarum libro 11. titulo De ijs qui infamia notantur, quod referente Iuliano iuriconsulto, sic statuit: Qui artis ludicre, pronuntiandi uel causa in scenam prodierit, infamia notatur: Porro scenam Labeo iuriscōsultus ibidem interpretatur, locum, uel publicum uel priuatum, in urbe, aut uico quo homines ad spectaculum confluant. Iam qui se in hortis tantum exercendo Prætori ostenderit, haudquaquam hac interpretatione tenetur, id quod eodem titulo Caius iuriscōsultus apertius indicat his uerbis: Qui autem operas suas locat ut prodiret artis ludicre causa, neque prodijt, non notatur, quia non est res adeo turpis, ut etiam consilium puniri debeat.

Theatrali lege) Qua negabatur locus in quatuordecim primis ordinibus ei, qui uel ludicram artem exercuisset, uel ceterum equestrem non haberet, id est, quadringenta septertia.

Res ludi
era
scena

Ludicram) Vt qui prodierit in scenam.

Primis ordinibus) Theatri.

Ostenderat) Periculum suæ artis fecerat.

Prætori) Prætoris conficiente.

Intentio) Obiectio.

Quæstio) Scilicet oritur.

Excitatus) Ab aliquo.

Iniuriarum) Sibi illatarum.

Depulsio) Responsio accusatoris.

Frequentius illud) Vt scilicet intentio sit actoris, depul-
sio rei, & ex depulsione nascatur status.

Emineat) Emergat, exoriat, statuere.

Subiecta res) Materia, causa.

Diversi status) Particulares.

Res) Lis.

Id) In quo res maxime uerteretur.

Magis) Mihi pugna erit cum eo.

Eius rei) Status.

Quanquam) Et si.

Disputationem) De appellatione status.

Numerus) Statuum.

Conuenit) Consentitur inter autores.

Translatio) Probationis nomen.

Genera) Noue elementa, summa genera in quibus status
nascantur. Coniecturis aliquot in suspicionem uenio, locum
hunc ab oscitante aliquo scriptore confusum, quod exempla ad
ducta in elemēto ipsius sitis parum cum Aristotelis mente co-
hæreant, qui certe labefacere exemplum ponit elementi face-
re, & irasci quoq; cum nullaratione ad sententiam quadret,
& commodius referetur ad passionis genus: Est autem, autori
bus Philosophis, ira passio, qui & irascitur patitur, neq; dubi-
to quin docti, qui uel per trāsennam Aristotelem inspexerint,
nobis sint suffragaturi.

Tempus

Tempus quod $\chi\rho\acute{o}\nu\upsilon$ Hammonius Græcus autor, differentiam facit, inter $\chi\rho\acute{o}\nu\upsilon$ & $\kappa\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\nu$: $\chi\rho\acute{o}\nu\upsilon$ dicit simpliciter significare tempus infinitum, sed $\kappa\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\nu$, partem aliquam temporis alicui negotio opportune uel intempestiue adhiberi, id quod Fabij uerba penè exponunt.

Addicta) Dum fuerat tradita in seruilitatem creditori ad tempus: nam addicere est, se tradere creditori in seruilitatem ad tempus, donec soluat, qua de re est titulus in Pædectis: De ad-dictione in certum diem.

Videtur) Sumi.

Iterum) Secundo modo acceptum.

Speciem) Partem.

Operis) Superius dicti.

Huic) Elemento.

In pestilentia comeffator) Dubium non est, quin in declamationibus hoc celebre fuerit argumētum, nimirum eum accusare, qui grauiſſimo rei publicæ tempore, hoc est, pestilentia, comeffationibus, computationibusq; indulserit, nec magnè penderit publicum ciuitatis malum.

Quod) Elementum.

Strenue) Dedita opera.

Debeatur) A republica scilicet.

Tyrannos) Malos principes.

Tot tyrannos sustulit) Athenienses cum aliquoties infelicitè cum Lacedæmonijs pugnassent, tandè uicti sunt, at Lacedæmonij uictis ne per occasionem rebellionem pararent, triginta præposuere uiros, qui rei publicæ summæ præessent, hos triginta sustulit Thrasylbulus, unde declamandi materia olim fuit in scholis, tot ne præmia deberentur Thrasylbulo, quot tyrannos occidisset. Porro hæc materia in elemento numeri uersatur.

$\tau\rho\acute{o}\nu\upsilon$) Modum, rationem.

Hinc) Ex hoc elemento proficiſcitur.

Alio

Alio modo) Quam licuerat.

Adulter loris cæsus) Cum tamen lege Iulia alius ulciscendi modus præscribatur, nempe occidendi deprehensum in adulterio: Porro quod hic de adultero loris cæso adducit, opinor ex historia sumptum esse, quæ refert Crispum Sallustium deprehensum in adulterio loris bene cæsum à Tito Annio Milone, et sic dimissum.

Αφορμὰς ἔργων) Occasionis operum.

Hi) Qui nouem elementa statuunt

Detrahunt) Superiori numero elementorum.

Quidam) Vt Hermagoras.

Dicta Græcorum curiosa) Tam otiosi Græci fuere illi præci, ut Cicero, Græcum otium, pro summo in Bruto dicat.

His) Iam dictis.

Ostendi) Declarari.

Locos) Questionum.

Vtragre) Et statibus & locis.

Elementis) Principijs nouem.

Coniecturam à coniectu) Est enim coniectura, incerta rei indicium ab aliquo manifesto signo, aut suspitione, aut ex uultu eius, de quo agitur: ut deprehensus est quispiam corpus recens in solitudine sepelire, hic cædis reus fit à sepeliendo, & ex sepultura quæ manifesta est, inuestigamus incertum, hoc est, qui autor cædis fuerit: Hermogenes Rhetoricorum libro primo, capite tertio.

C A P V T VIII.

Autores) Græcos.

Colligeret) Comprobaret.

Quoque) Scilicet hac ratione.

Vtrorumque) Vtrolibet.

Coniectura) Diligens rei per signa.

Genus) Statum.

Archib

Archidemus) Scriptor Græcus, cuius tamen Suidas non meminit.

Quod genus) Status.

Et hæ quæstiones) In definitionem cadunt, quare sub finituo statu esse comprehendendas.

Inficiale) Negatiuum, quando reus negat factum.

Coniectura) Quia cōiecturis probare oportet quod reus inficiatur, id est, negat.

Alij in partem) Dederunt.

Nomine) Inficiali.

Furtum) Rei priuatae.

In rem) Scilicet diuiserunt statum.

Reliqui status) Scilicet oriuntur, finitium, qualitatiuum.

Idem) Hoc de statibus.

Quæstionem) Litem.

Illud) Genus positum in externis.

Hoc) Positum in opinionibus nostris.

ἡπι ἐννοίας) Cogitationem, mentis conceptum.

Idem) Alius dictum ab Apollodoro.

Ἀπορον) Dubium præscriptum.

Quo dubium) Dictum.

Præsumptum. De coniecturis.

Item. Dicin de statibus.

ἡπι οὐσίας. De essentia rei, & accidentibus.

Prius genus. Quæstionis.

Sequens. Genus accusantium.

Reliqua. Reliquos status habet.

Ad aliquid. Scriptum uel nō scriptum.

De eadem. Essentia.

De alio. Accusante.

Posidonius. Rhetor cuius Cicero frequenter meminit.

Coniecturam. Exhibet.

Quod. Genus.

Notio

Kar' & βουω) Constitutionem.**Kar' ενολεω**) Iuxta notionem, sententiam animi: notio uero est, quàm diu species in animo concepta manet.**Definitio**) Cum uerbis exprimitur.**Partes**) Species.**Legales**) Eligibiles ex orientes status.**Mentis**) Cognationis, opinionis nostræ.**Summo**) Ferè altissimo, ut honestum esse.**Succedentibus**) Posterioribus generibus.**Interdum**) Tractatur questio.**Melius**) Est dictum de statu substantiæ.**Pars**) Species.**Succedentium**) Partium, particularium magis subiectarum & subalternarum.**Aut**) Tractatur.**De re nominata**) Nomine expressa.**Vbi**) In quo genere questionis.**His**) Statibus.**Et**) Quia.**Quinetiam**) Scilicet quia.**Scripti & uoluntatis**) Scilicet queritur.

Ambiguitas

Ambiguitatē) Scilicet quia est: Ambiguitas autem hoc loco dubitatio est, quæ ex uariis uerborum accentu, aut distinctione diuersa syllabarum oritur: uerbi gratia: Duo erant cuiusdam filij, alter Leon, alter Pantaleon dictus, pater moriens, sic testamento scripsit: Habeat mea Pantaleon: Ex his uerbis uterque filius contendit paternam bona ad se attingere, alter legem, habeat mea notat, id est, oia Leon, alter coniungendum censet.**Kar' & βουω**) Id est, iuxta dictum & sententiã, siue mentem.**Testamenta**) Decreta.**Abdicationes**) Certo tenore uerborum comprehensæ, id est, ex heredationes, nomina, quæ uerbis conceptis continentur.**Μητάλατ-iv**) Is status est, quoties crimen ipsi cõfitemur qui dem,

dem, sed à nobis trāsferimus, uel in ipsum actore, uel in quam
 aliam causam, ita ut factum quidem ipsum concedamus, cul-
 pam autem in alium reiiciamus: quanquam hac de re paulo ali-
 ter Hermogenes, qui cum putat $\mu\tau\acute{o}\lambda\lambda\eta\iota\upsilon$ esse, quando crimē
 ipsum scilicet in totū à nobis reiicimus, quasi ad nos nihil per-
 tineat, nimirum quod iusta ex causa negetur ansa aduersario
 nos accusandi: uel si quispiam cædis damnatus, casu aliquo car-
 nificis nifum frustratus, dicat non bis supplicium de uno cri-
 mine sumendū, id quod partim ex Hermogene colligimus, quē
 iuridicalem statum sic uocat, partim ex ipso Fabio, cuius uer-
 ba paulo supra hæc fuerunt: iuridicalis est, qui $\Delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\mu\omicron\varsigma$
 Græce dicitur: $\Delta\iota\chi\eta$ & iustum, $\Delta\iota\kappa\eta$ iudicium, $\lambda\omicron\gamma\omicron$ & dictio,
 sermo.

$\Sigma\upsilon\lambda\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\mu\omicron\nu$) Est enim, Hermogene autore, syllogism⁹ apud
 Rhetores, applicatio alicuius facti non scripti particularis ad
 scriptum ipsum, hoc est, legem uel testamentum, ita ut ex hac
 coagmentatione existat forma syllogismi dialectici, uerbi gra-
 tia: Negatur alicui facultas per syllogismum hoc modo: Mere-
 tricis filius ne dicat apud iudices, hic est meretricis filius, ne-
 gabitur ergo ei locus orandi.

$\Pi\rho\omicron\beta\eta\mu\iota\mu\omicron\nu$) A $\pi\rho\omicron\beta\epsilon\pi\omega$ exhorter.

$\Sigma\upsilon\pi\tau\epsilon\lambda\iota\mu\omicron\nu$) Expletium statum & perfectium.

$\Υ\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\gamma\eta\mu\iota\mu\omicron\nu$) Subiunctiuam, $\alpha\lambda\lambda\omicron\iota\sigma\iota\omega$ nanque muto sonat,
 quia in translatione actor uel iudex mutatur.

Mutatione) Definītiōe, in qua mutatis uocabulis una per
 diffiniūm & diffiniūnem explicatur.

Comparatiuo genere) Causarum, in quibus compara-
 mus crimini, cuius res agitur, aliquod egregium factum, quod
 plus in se habuerit cōmodi, quā crimen obiectum detrīmēti.

$\Μετὰ\alpha\iota\tau\iota$) Antiquum enim erat, & iam ante uulgatum $\mu\epsilon\tau\acute{o}\lambda\lambda\eta\iota\upsilon$.

In alio statu) Id est, de.

Ab Hermagora) Similiter & ab Hermogene, qui mihi
 Herma-

Syllogismus

Hermagoræ rationē uelut referre uidetur, eius hæc sunt uerba eo loco, ubi de iuridicialibus statibus agitur: Fit autem, inquit, contraria accusatio, quando reus confitetur se crimen commississe, & peccasse, uerum culpam transfert in aliquod aliud, ut in actore, qui eo nomine merito poenas dare debeat, quod si, inquit, in aliud transfert culpā, tum rursus fit diuisio, aut enim in aliquod culpabile merito transfert crimen confessum, & facit περὶ ἑσέως, aut si hoc non possit, precatur, & contendit sibi ueniam dari, causa extrinsecus adducta.

Sit ne liber. Existimandum.

Perinde. Ac si esset liber aliquis.

Tantisper. Dum uindictatur apud iudicem ab aliquo in libertatem: Asserere enim apud ueteres iurisconsultos significat, homines quoquo modo pro seruīs æstimatos in libertatē uī iuris restituere.

Omnia. Ista quæ sita scilicet.

Referri. Relationem aliquam mutuam fieri.

Statuum. Causarum.

αἱ δὲ. Dignitatem, æstimationem, pretium.

Hoc. Scriptori.

Tribus rationibus. Coniecturæ, finitionis, qualitatis.

Ratio. Statuum.

In illis. Rationalibus statibus.

In his. Questionibus legalibus.

Hos. Legales status.

Illas. Questiones.

Proprietatem. Finitionem.

Hanc qualitatem. Secundum accidens.

Quæ. Species qualitatis.

Laudatio. Pars causarum.

Eadem. Quæ in negotiali.

Destinatis. In animo conceptis.

Negotialis. Scilicet est pars.

rud.

Iudicium. Censura.

Regestræ. Repositæ.

Deduxerat. Conscripserat.

Scholæ. Disputationes.

Tradentis. Eim qui Ciceronis præceptor fuit.

Hoc loco. De negotiali statu.

Nos ad Hermagoram. Scilicet redeamus.

Hic. Theon Rhetoricæ traditor.

Semina. Fontes.

Citra nomen. Sine nominis translatione.

Reperiuntur. Apud Aristotelem tertio Rhetoricorum
ad Theodecten.

Has. Sequentes.

Voluntatis. Legum latoris.

Quam. Quæstionem legalem.

Ipsæ. Hermagoras.

Karæ. Id est, iuxta uerbum, siue dictum sub exceptione.

Quorum. Nominum.

Prius. Dictum.

Ei. Hermagoræ.

Omnibus. Scriptoribus Græcis artis Rhetoricæ.

Exceptionis. Voluntatis.

Legum. Contrariarum.

Albutius. Rhetor Latinus.

Eadem. Diuisione, qua usus est Hermagoras.

Detrahit. Ab aceruo legalium quæstionum.

Nullum. Statum.

Excesserunt modum. Veniam petit, quod tam uarias
maiorum sententias cōgesserit, id quod certe opus fuerat, est e-
nim modum in rebus, sunt certi deniq; fines, ut Horatius inq̃t.

Et fortasse tutissimum erat, Palinodiam modeste in-
cinit, quod post uiginti annos nunc demum secus incipiat sen-
tire. Hoc Hieronymus, Augustinus, item Origenes fecerūt, et

Cicero

Cicero quoque facit in præfatione libri de Oratore, ubi dicit sibi quædam rudia excidisse.

Rhetoricam rem) Scilicet ad Herennium conscriptam, ut Hieronymus uult, & approbat, id quod fecisse pro tempore præceptor existimatur: Hoc quoque faciunt doctissimi quique homines nostri seculi.

Hippocrates) Com suū ex Asclepiadum genere.

Catulum) Cuiem Romanum, alij Catullum, Aldus legit Lucillum, alij Lucilium.

Particulas) Preceptionum priorum.

Didicisse) Priora.

Satisfactum uolo) Dicit propter suos discipulos sui temporis.

Persuaserim) Vera scilicet esse ea.

Et) Quatuor.

Quartum) Legalem.

Diximus) In duobus prioribus Rhetoricæ libris.

Quæstionum) Ciuiliū.

Cecidisse) Quæ sequuntur.

Actione) Iura persequendi quod alicui debetur.

Quæstio) Principalis status.

Maiores summa) Scilicet fideicommissio uel hereditatis, quibus non poterant hereditatem uel legata relinquere: si relinquebant, eorum fideicommittebant, qui capere ex testamento poterant hereditatem, et ideo fideicommissa appellata sunt, quia nullo uinculo iuris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur: Verba autem fideicommissorum hæc maxime in usu habentur: Peto, rogo, uolo, mando, fidei tuæ committo, quæ perinde firma singula sunt, ac si in unum cōgesta forent.

Controuersia facti) Id est, coniecturalis status.

Cognitor enim fieri) Triā genera sunt eorum, qui nobis in causa nostra apud iudicem adesse possunt: Patronus, qui pro

fidei
missa

prie erit Orator. Aduocatus, hoc est, iuriconsultus, qui im-
psum suggerit. Et cognitor, qui omnem rei causam cognita ha-
bet, & propterea tuetur ut suam, absente ueroreo.

Iudicio. Controuersia.

Interdicere. Mihi usu huius rei.

Petere. Vt tibi crederem.

Interdictum. Mihi.

Omnia. Exempla iam dicta de translationibus.

Legitimis. Veris statibus.

Prescriptionem. Iure ciuili constitutum fuerat, ut quib-
na fide ab eo qui dominus non erat, cum crediderit eum domi-
num esse, rem emerit uel ex donatione, alia ue causa quauis ac-
ceperit, is eam rem, si mobilis erat, anno ubique uno, si immobi-
lis, biennio tantum in Italico solo usu capiebat, ne rerum domi-
nia in incerto essent. Verum Iustiniano imperatori legum in-
stauratori, melior, ut ipse ait, sententia resedit, ne domini ma-
turum suis rebus defraudarentur. Ideoq; cauit, ut res quidem
mobiles per triennium, immobiles uero per longi temporis pos-
sessionem, id est, inter presentes decennio, inter absentes ui-
ginti annis usucapiantur: Primum illud de mobilibus usucapione,
posterius uero prescriptionem uocant.

Leges. Quibus agitur. Actio nihil aliud est, quam ius perse-
quendi in iudicio quod sibi debetur.

Species. Legalis status.

Leges. Habent.

Status. Principale caput cause.

De qua. Causa.

Sed. Scilicet ea quaestio habet caput liti.

Apertius erit. Exemplis.

Non est tale. Non est huiusmodi exemplum, ut statim ex
intentione & depulsione oriatur status.

Causam. Principalem.

Ad id. Pertinet.

*Prescriptio
usucapio*

Actio

Pronuntiat. In uera causa.

Quæstio. Principalis.

Vt puto statum habet. Quæstio et status hinc oriuntur.

Ergo. Status hic.

Agis. Persequeris ius tuum.

Ignominiosus. Infamia.

quæstiones. Scilicet oriuntur.

Ulli. Superiori exemplo non nego.

Simile. Hæc conflictatio.

Propositiones. Obiectiones plenæ.

Sed. Hæc res statum facit.

In hunc. Modum.

Hæc. Morte hostiis morere.

Cætera. Omnia exempla iurium.

Status. Sic se habent.

Tensa. Scilicet est quæ & breuissima. Nam Geometria lineam definiunt, extensionem esse à puncto ad punctum, aut fluxum puncti in longum. Porro rectam lineam esse dicunt extensionem à puncto ad punctum.

Apertior uia. Breuissimam hanc uiarum rationem, quantum licet sectamur: sed si montes interponantur, aut paludes, aut flumen, aliquoties compendio neglecto commoditatem inspicimus, ad hunc modum Fabius tametsi breuissimo præcepto statuum doctrinam absolueret queat, mauit tamen commodiorem rationem, & rudiores uiam sequi.

Licebat. Lege xii. tabularum.

Libertas testamentorum. Omnia per testamentum facere et heredibus alienare. Sed lege Falcidia cautum est, ne supra dodrantem, id est, tres partes bonorum legando exhaustum. Porro iurisconsulti hereditatem uniuersam per assem intelligunt: Vide titulum de lege Falcidia libro Pandectarum primo.

Deserui. Desertor imperatoris factus sum.

Non

Non stetit per me. Non fuit culpa mea factum.

Aquibus. Scriptoribus.

Ea prima quaestio. An res sit.

Hoc. Quod sit res.

Rationali parte. Admixto statu rationali.

Illæ. Quaestiones scilicet uersantur.

Disputationem. Legum xii. tabularum.

Philosophorum. Philosophum Sextum Cæcilium Iuris
consultum apud Aulum Gellium libro xx. capite 1. differen-
tem uide, & consule si uidebitur.

Præmio. Quod quis premuerit.

quatuor. Coniectura, Finis, Qualitas, Legalis.

Proposita, forma & p. Thematata, et exemplaria causarum

Tum uocabā. In duobus libris prioribus emis. (quædā.

Simplicius. Magis peruiit intellectui. (his per incuriā.

Contemplatione. Respectu.

Legalium. Quaestionum.

Nitimur. Fulcitur.

Voluntate. Aequa interpretatione, quam limitationem ho-
die iurisperiti uocant.

Cōparamus. Vtra sit nobis accommodata & cōueniens.

Efficacior. Potentior.

Diuersum. Vario sensu aduersarij.

Simplicia. Quod tantum unum statum præ se ferunt.

Faciem. Speciem.

Scripti. Verborum.

Voluntatis. Rerum.

Syllogismus. Nasceitur hinc.

Legis. Cōtrarietatis legum, quæ ἀντινομία Græcis dicit.

Iisdem. Statibus.

Ἀμφιβολία. Ambiguitas.

Generi. Statuum legalium.

Rerum. Voluntatis.

k a Scripti.

Scripti. Verborum.

Hæc omnia. Specialia.

Rationem Naturam, modum.

Varietatem. Varium sensum.

Ratione referenda. Quam obiter adhibemus cause nostre.

Qua mente. Aliquid factum sit.

Singulos. Legalibus & rationalibus.

Illud. Caput, principale.

Quo statu sit utendum. In qua parte cause pes sit figendus.

Colore. Figura, habitu.

Vitium. Argumentorum roboris.

Pro Milone. Qui in Appia via Clodium occidit.

Componeret. In defensionem Milonis.

In coniunctis. Causis.

Conuenit. Inter scriptores.

Generis. Naturæ.

Re. Vel hereditate.

Legibus. Ex formula legum.

Civis tantum. Sit in urbe.

Liceat. Per leges.

Adoptionum. Ut adoptentur ab alijs in locum filiorum.

Familiam. Naturalem.

Sustulit. Procreavit, genuit.

Instituto. Per testamentum.

Abdicato. Filio.

Lex. Ab aduersarijs.

Fit. Abjicitur.

Prior status. Questio.

Altera. Questio.

Habet. Statum.

Ante legitimum. Cum nullus nothus secutus sit.

Sed

Sed natus. Filius.

Voluntate. Sententia.

Nato. Tanquam non ante legitimus nato.

Argumento. Quod sequitur.

Tantum ciuis. Qui non ante legitimus est natus.

Post filius. Scilicet ne erit ante legitimus natus, quia nullus secutus est.

Legis. Ob contrarietatem scilicet.

Voluntas. Legis.

Duo status. Scripti, uoluntatis atque etiam syllogismi.

Duplex. Lex ipsa.

Volenti. Filio adoptato.

Redire liceat. Ut demus tibi quod maxime tibi liceat redire.

Idem status. Oritur.

Duobus. Nato, atque abdicato.

Eorum. Duorum.

Alter. Nothus.

Repellitur. Ab hereditate per adoptatum scilicet abdicatus, ne quid de bonis paternis capiat hic, quia pater adhuc dicitur abdicati, certum est abdicatum inter liberos esse, cum pater & filius mutuam relationem habeant.

Intestati. Præsentis.

Legem. Scilicet sibi.

Status. Oritur hic.

Quia pater. Adhuc dicitur.

Colligit. Comprobat.

Petitione. Hereditatis.

Filium. Scilicet legitimum.

Legitimi. Filij.

Legitimi. Ex legibus profecti.

Tres illi status. Scilicet cadunt in controuersiam.

CAPVT

IX.

k

Panc

PArte. Iudicialium caufarum id remotum esse.

A negotiali parte. Seu statu.

Quod ab ostentatione. Est autem hoc nomen etiam

Agitur, ut Fabius ipse indicat supra in capite quodam.

Quæ. Genera caufarum. Negotijs. Civilibus.

Munus. Laudandi & uiuperandi.

Momentum. Censura. Iudicium. Aestimatione.

Quo. More Romano.

Quæstio. Celsi, cuius supra capite quodam meminit.

LFortuna. Nam talis quisque est, qualis est in fortunis.

Suis. Dispendiis, hic enim uel seruilis animus auaritia uincitur, uel generosus liberalis & magnificus apparet.

Si eum qui ex Thetide. Id est, Achillem.

Sacri certaminis. Menæder à Philemone nequaquam par scriptore, in certaminibus comœdiarum ambitu, numeroque & factionibus sæpenumero uincebatur, eum cum forte obuium habuisset, quæso, inquit, Philemo, bona uenia dic mihi, cum me uincis non erubescis? Euripidem quoque, Marcus Varro ait, cum quinque & septuaginta tragedias scripserit, in quinque solis uicisse, cum eum uincerent aliquot poetæ ignauissimi, Gellius libro XVI. capite IIII. Propterea uidelicet, quod quemadmodum ait Pindarus in Olympijs: Gratia, quæ omnia dulcia facit mortalibus, sepe falsa ostendit, dies autem posteri testes sunt sapientissimi &

Maius ab exequijs nomen in ora uenit. Ut Ouidius dicit. Cum reginæ Lydiæ habitum. Herculem, gigantum, monstrorum, ac leonum uictorem, usque adeo in Lydia emolliuit amor Omphales reginæ, ut etiam non uereretur habitum suum, hoc est, leonis à se interfecti exuium, cum reginæ monilibus commutare, tremereque haud aliter, ac timidus canis ad scuticas dominæ, statotque tempore certum fili modum à se ductum, amica perfoluere, pensa enim certa pondera sunt, quæ statotempore ancillis cōficienda attribuire solebant ueteres matresfamilias, qui

pensa

qui mos & hodie apud plerasq; durat: Historiam scribit Qui-
dius pulcherrimæ in epistola Deianiræ ad Herculem.

Pietas principis nostri. Nam autore Suetonio, impotē-
tia tyrannidis prouectus Domitianus, in capite edictorum sic
dictauit, dominus deusq; noster, id quod et Martialis indicat
hoc uersu de Domitiano scribens: Edictum domini deiq; nostri.

Intestatorum. Qui emortui sunt nullo facto testamento.

Decreta. Senatus consulta.

Inter quæ. Scilicet mortuis decreta.

Monumēta. Lucubratiōes. Menāder. Poëta comicus.

Vt in Paride. Nam cum Hecuba Paridis mater somnia-
set se flammam parere, quæ Troiam succenderet, adhibui con-
iectores interpretati sunt: Paridē filium recens natum, Tro-
iani regni, & suppositus excidium fore, quod ob raptam Hele-
nam Menelai uxorem postea usu uenit, uelut narrant Poëta,
Homerus & Vergilius.

Et Therfitæ. Quem Homerus ad portentum usque de for-
mem facit, capite acuminato, eoque raris capillis consperso, tum
oculis strabis, humeris contractioribus ad caput, altero pede
claudum, postremo graculorum instar bonis sententijs obstre-
pentem. Vnde ob contemptum ab Ulyssæ uerberibus coercetur.
Hunc Homerus in nauium catalogo omnium principum, qui
ad Troiam uenerint, formosissimū scribit, sed tamen imbellē.

Plistinem impudicum. Hunc Plistinem tradunt adul-
terino cōcubitu sustulisse Agamemnonem & Menelaum, cum
aliās Atreus legitimus pater dicatur, porro forma egregia
Plistines adiutus, obrepit uxori Atrei.

Vt Melio. Spurius Melius eques Romanus frumentū po-
pulo sua impesa largitus est, et ob id factū cōciliata sibi plebe,
regnum affectans, à Caio Serulio Hala magistro equitum oc-
cisus est, ac domus solo equata, autor est Liuius.

Marcus quoq; Manlius. Qui Capioliū à Gallis defen-
derat, cum obstrictos ære alieno liberaret nexos crimine affe-

tratus

k

4

ctati

Domini
amici

paris

obstru

plisim

sp:

u:

Stati regni damnatus, de saxo Tarpeio directus est, in cuius notam senatusconsultum factum est, ne cui de gente Manlia Marco cognomen esset.

Perses. Persen hunc uel regem Persarum, à quo Perse nominati sunt, intelligo, uel quempià nomine Persen, qui autor fuerit Persis eius legis, qua sciebant matres & sorores in conubium adducere, id quod Catullus Epigram nate quodā infectatur: Porro quod Ludouicus Cælius hūc locum correctio rem fere in totum mutare conatur, non placet, etiam si doctissima sint quæ ad locum hunc congerit, libro x. capite xviii.

Lacedæmoni. De differentia gentium uide stultitiam Erasmi.

Rapto uiuere. Xenophon in libro quem scripsit de Republica Lacedæmoniorum, inter alia complura & mire potentiam eorum commendantia, recenset legum, fortitudinis & patientiæ uelut speciẽ fuisse, unde & Horatius sic ait in Odis: Me non tam patiens Lacedæmon. Et Lycurgus Lacedæmoniorum princeps, masculis pueris uictus rationem tenuissimā præscripsit, concessit &, ut si quæ insuper desiderarent ad famem restringendam, furarentur et raperent, modo non deprehenderetur, nam deprehensis poena statuta erat, nimirum ut hac ratione bellicosiores, & in hostem ferociiores euaderent.

Laudantur autem urbes. Sic Ausonius Treueros, & Mosellæ fluuiū, Romam, Mediolanū, Viennā Galliæ urbem.

Veteribus Romanis. Vnde submouit senatu Cato Censorium, qui decem argenti pondo domi haberet, ut refert Florus: Et Fabritius, ut est apud Gellium, ingens auri pondus à Samnitibus oblatum recipere noluit, malens in scutulum uasorum usu ipse uiuens aurea habentibus imperare.

Frugalitas apud Sybaritas. Populus Calabriæ, quæ ob luxum nimium & uestium & ciborum, de se prouerbia dedere: Nam Sybaritica mensa, prouerbialiter pro lautissima uiuendi ratione dicitur: Tum & Martialis Sybaricos libellos uocat

uocat amatorios, & obscenos. Vide Erasmus.

Factorum laus generalis. Apud Lærtiū philosophū quīpiam, opinor Carneades, fragilitatem humanæ conditionis differēs, mortem adeo plausibilem auditoribus fecit, ut plerique domū regressi, uitæ tædio mortē suis sibiq; consueuerint.

Quorūdam à medicis ciborum. Vt Cato & Chrysippus brassicæ laudes peculiari uolumine persecuti sunt, uelut testatur Plinius libro xx.

Iu uituperando Catone. Autor Suetonius à Iulio Cæsare duos libros, quos contra Catonem scriptos reliquit, Anticatores inscripsisse.

Honesti quæstionem. Opinio est Stoicorum præcipue philosophorū, qui omne utile honestum statuunt, quorum sententiam Marcus Tullius fusissime tractat, libro tertio Officiorum, & etiam in Paradoxis.

Hæc est ratio uerissima. Quod scilicet non sint utilia nisi honesta.

Communis magis intellectus. Iuxta uulgi sensum. Loquendum. Est apud imperios.

Eas. Deliberationes.

Iugumq; Caudinū. At uero Titus Veturius, & Spurius Posthumius: Quia cum male pugnatum apud Caudium esset, legionibus nostris sub iugum missis, pacem cum Samnitibus fecerant, dediti sunt ijs, iniussu enim populi senatūq; fecerant. Eodem tempore T. Mutius & Q. Acilius, qui tum Tribuni plebis erant, quod eorum autoritate pax erat facta, dediti sunt, ut pax Samnitum repudiaret. Atque huius deditio nis ipse Posthumius qui dedebatur, suusor et autor fuit. Quod idem multis annis post C. Mancinus, qui ut Numantinis, quibus cum sine senatus autoritate foedus fecerat, dederetur, rogationem suasit eam, quam Lucius Furius & Sextus Attilius ex senatusconsulto ferebant, qua accepta, est hostibus deditus. Hæc Cicero libro tertio Officiorum. Hic utilius certe fuisset,

k s præcla-

Elagium
vnt
uers

Cato
v. h. g. a.

hic x. caput
anno f. a. d. c. i.
Exordium

præclaros illos uiros in republica adseruare. Verum quia honestas dissuasit, dediti sunt hostibus.

Legales tractatus. Controuersie legales, an liceat, an sit permissum legibus.

Interim. Dum eo perueniamus.

De Halonesum. Insula: Cuius titulus est hodie in codicibus Græcis ἡ δὲ ἁλυνήσων. Est autem Haloneson insula, quæ cum ante Atheniensis ditionis esset, capta à piratis, & hinc à Philippo Macedonũ rege recepta, diu in ambiguo erat utrius esset, Atheniensis'ne populi, an Philippi. Quare cum Athenienses ipsi repetundarum agerent, Philippus reddere eam quidem Atheniensibus recusauit, quod uidelicet ipse eis nõ extorsisset, sed à latrõibus redemisset, uerum doni & muneris titulo se daturum hanc uelut gratiam Atheniensium populo, id quia ignominiosum uidebatur Atheniẽsibus res bello agi coepta est, idq; ex consilio Demosthenis.

Apud Ciceronem in Philippicis. Nona Antoniana, De statua erigenda.

Panegyricis. Orationibus laudatorijs.

Libera. Arbitrio dicentis exposita.

Isocrates fecerit. Nam à laudibus eloquẽtiæ exorditur.

Vicina. Cognatione quasi.

Gorgias. Eodem modo fecit.

Olympico. Lau de Olympicorum ludorum.

Conuentus. Scilicet uniuersæ Græciæ, ut quoque quinto anno essent celebres.

Salustius **Crispus Sallustius.** Nam Catilinam auspicatur collatione animi ad corpus, & utriusq; uirtutum. Et Iugurthinum bellum incipit à refutatione opinionis, quæ fragilitatem humanæ naturæ querebatur.

Extrinsæcus. Aduenientis obiter.

Concitantia. Commouenda est aduersus hostem.

Conciliationem. Ad amicitiam restaurandam.

Fas

Fashabetur. Permissum est.

Studio. Gratia.

Mores. Eius qui consulit.

Operibus. Aedificijs.

Voluit. Cicero ex sententia Aristotelis.

Vires. Facultates.

Mores. Leges, constituta.

Rerum. Facultatum & morum.

Re. Ipso argumento.

An Isthmos intercidi. Isthmos Græcis terræ angustiam inter duo maria sitam significat, cuiusmodi est in Achaia, ubi Corinthus oppidum: Tum et in Thracia. Porro destinauit Iulius Cæsar Achaia Isthmum perfodere, ut maria conflueret, idemque exiccare paludes Ponticas, autor Suetonius, sed morte præuictus non perfecit. Portum autem Hostia extruxit ingentibusque impedij Claudius Cæsar, ut in eius uita refert Suetonius.

Alexander terras. Alexander Magnus cum ex autoritate Democriti philosophi accepisset plures esse mundos, statuit Oceano pernauigato eos uincendos inquirere: Vnde declamationum argumenta antiquitas duxit. Innuit hoc Iuuenalis:

Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis.

Plurima. Diverse species.

Sententiæ rogantur. Queruntur consilia.

Stipendium. Apud Liuium libro v.

Simplex. Vnum statum tantum facit.

Accedunt causæ. Aliquoties ad materias.

Deliberat Cæsar. Vide Cæsarem in Commentarijs.

Gallis bellum minantibus. Gallorum rex Brenno in Heruriae finibus Clusianos adortus, magna affectu clade. A Romanis ergo missi sunt legati ad pacem faciendam inter Clusianos & Gallos, exorta rixa regem ipsum trucidarunt. Vnde Galli commoti Romanis indixerunt bellum. Hinc deliberatio quam proponit Fabius.

Milites.

Milites. Deterrui ferocia Germanorum.

Hæ. Materie.

Quæstio. Simplex.

Fas. Ius gentium.

Locus. Occasio.

Hunc casum. Hanc consternationem militum.

Defecti. Destituti.

Necesse est. Deditionem facere.

Idipsum. Quod subiicitur.

Circuuenti. Ab hostibus.

Saguntin
Non fecerunt Saguntin i. Saguntum Hispaniæ oppi-
dum munitissimum, cum diu frustra oppugnationem Hanni-
balis sustinuisset, ut quidvis potius quam fidem Populo Roma-
no datam deditione facta frangerent, ad extrema adacti, sese
una cum domicilijs concremabant.

Op
In rate Opitergina. Opitergium oppidum est Italiae, non
procul à Venetijs, uelut indicat Plinius lib. XIII. capite XIX.
Eius ciues pugna nauali ab hostibus circuuenti, potius quam
se hosti trucidandos relinquerent, mutuis cædibus sese confecerunt.

Non magis. Mihi uidetur esse consilium.

Dubijs. Quorum euentus est incertus.

Tertiam partem. Suadendi.

Quas parte. Vtilitatis.

Partes. Suadendi & dissuadendi.

Illic. In exemplo Opiterginorum.

Hymni deorū. Vnde ludi Apollinares in honorem Apol-
linis instituti sunt, & Megalenses ludi in honorem magnæ de-
æ matris Cybeles.

Serui armentur. Nam cum multis cladibus exhausta es-
set Romana ciuitas, ita ut iuuentum libera ad exercitus reparan-
dos non suppeteret, consilium factum est, & senatusconsultum,
quo permittebatur seruos armari contra hostem, quando lege
statue-

statuebatur capitalis poena seruo militanti.

Cæsar uicerit. Pompeianos, & ex sequenti fidem nō seruata[m] auxilium ulciscitur.

Quod est uerisimilius. Posterius scilicet Cæsarem uincere.

Vtriusq[ue] differentia. Hoc est, pluribus & singulis consulantibus.

Senatus. Concio omnium ciuium.

Catoni. Maximæ seueritatis uiro, & ab omni ambitione alieno.

An Caio Mario. Nouarum rerum studiofissimo, & ex altera parte ciuili belli autori, arma enim contra Syllanam factionem cepit, uelut refert Lucius Florus.

scipio prior. Vehementis & ferocis ingenij uir.

Fabius deliberet. Lentissimi quin & mansuetissimi ingenij homo, qui quemadmodum ait Ennius apud Ciceronem de senectute:

Vnus cunctando Romanis restituit rem.

Nam Hannibalem iuueniliter exultantē, sua patientia fregit.

Proficiet. Mouebit.

Vanitas. Pro qua grauitas.

Aliquanto uero magis. Scilicet permouendus est animus eius.

Propter id. Id est, hoc argumentum.

Malorum. Scilicet ex uitij[s].

Bonorum. Ex uirtutibus.

Liberare. Occasionem responsionis.

Cæsari. Sed citra utilitatem eius recta sunt, quæ proposuimus honeste persuaderi Cæsari.

Suasorias. Materias.

Hæc consilia. Parum decora.

Suadere. Scilicet sese, sed tanquam eius persona qui consilium petit, digna.

Impel-

Impellunt. Suadendiratione.

Color. Scilicet quidam honestatis.

Loquitur. Ad milites.

Indignatione. Quod uidelicet indignissimum ei uideretur, rei publicæ administræ gubernacula paucis quibusdam præpotentibus, & nouis hominibus in manus dari, per quorum factionem nobilitas non admodum diues, & plebis paupertas opprimeretur.

Sic Atreus. Qui proprios liberos occidit.

Ambitus. Studium honoris conseruandi, etiam per scelus.

Hæc. Consultatio.

Quæ dicuntur. Per consilium.

Summis flore m. Mensuram quandam minorem.

Ratio ipsa. Argumentatio.

Prosopepoeia. Id est, quædo introducimus in oratione de liberatiua consilium, ad imitationem alicuius personæ compositum, uocabulum certe ipsarum personarum fictionem sonat: *πρόσωπον* personam significat, & *ποίησις* fingo.

Aliter Cæsar, aliter Cicero. Cæsari enim tribuit Sallustius orationem mitem, & supra modum indulgentem, dum uidelicet uel sic in Catilinaria coniuratione negat animaduertendum in coniurationis autores, idque facit callide nimirum, quo ad clementiam audacissimi cuiusque fauorem conciliet, sicque aditum ad imperium occupandum præparet. Rursum Cicero, dum gloriam ueram ex patriæ libertate omnibus uiribus sectatur, mauult mortem subire, quam non uel ingenij artibus rem publicam tueri: At Cato seuerissime animaduertendum in coniuratos, uelut patriæ honestas suadet, censet.

Duplicis est operæ. Alterius suadendi, alterius seruare decorem.

Vocem dabat. Quibus accommodabat orationem suam.

Indoctis. Hominibus, nam si indoctus esset cui scribebat, indoctam quoque & eo dignam orationem meditabatur.

Habitus

Habitus. Gestus.

Alio. Discrimine.

Hoc. Personis distare.

Controuersias. Contentiones iudiciales.

Poni. Proponi in declamando.

Priami uerba. Quibus exorat animum Achillis ferocem,
ut Hectoris filij occisi corpus reddat honorifice sepeliendum:
Est autem locus apud Homerum ultimo.

Syllæ dictaturam. Cum eam seruare licuisset, unde &
Iulius Cæsar dixit, Syllam lueras nesciuisse, quod dictaturâ
deposuisset, cuius occasione potuisset imperium inuadere.

Hæc. Themata.

Substituimus. Introduximus pro nobis loquentes.

Pro Cælio. Cælius adolescens hac causa suspectus erat iu-
dicibus quibusdam, quod Clodiæ uenenum parasse diceretur:
Verum Cicero hæc causam Cælij sic tuetur, ut substitutis per-
sonis Appij Cæci, quem non pudeat de libidine uerba facere,
& Clodij fratris iunioris ipsius Clodiæ, qui quod una cum so-
rore concubuerit, facile promere queat, quæ se conscio soror li-
bidinosa commiserit, atque hac arte eludit iudicium Cicero,
quodq; Cælius spreuerit Clodiæ blandicias, in ius ab alijs
adulteris uocetur.

De poena Theodoti. Qui cum præceptor esset Ptolomei
regis Aegypti, autor fuit discipulo pupillo ut Pompeium Ma-
gnum illuc ad litus appellentem in fuga iuberet interfici, &
caput eius ad Caium Cæsarem hostem deferri: Cæsar autem
uiso Pompeij capite, illachrymauit eum uirum interfectum,
cuius uita uictoriam suam clariorem reddidisset, quare delibe-
rat, an supplicio afficiat Theodotum eius cædis autorem, ui-
de Florum.

Permista autem est. Et utilitatis ratio, quæ proprie est
suasoria materie.

Quæritur & de honesto. Ut nonnihil etiam demonstra-
tius

tuini generis accedat.

Abrupta. Nihil auditorem preparantia.

Concitatam. Vehementem, hoc est, affectibus plenam.

Non quiritet. Id est, non quaestionibus obturbet, quæ omnium maxime declamationes desiderant.

Torrens. Impetuosa oratio.

Cur. Quasi dicat, nullam ob causam.

Nam & Philippicas. Constant Philippicæ deliberatiui genere, suadet enim Demosthenes Atheniensibus, bellum suscipere contra Philippum.

Breuitas quoque. Quæ semper generale quiddam habet: Porro hoc demum generale est, quod in singularibus similiter contingere est deprehensum.

Namque in his. Historijs.

Conciones. Habuæ ad populum, siue milites.

Sententiæ. In senatu habitæ.

C A P V T XI.

Quæ est quaestio. Quasi dicat nulla plane.

Aristoteles. Libro III. Rhetoricorum.

Hoc quoque. Hanc rationem partium cause iudicialis, quæ proponit breuiter, postea uel narranda, uel explicanda, idem Aristoteles.

C A P V T XII.

In pecunijs repetundis. Pecuniarum repetundarum nomine, intelligimus ea omnia quæ diuitijs constant, uelut uestes, uasa aurea, & argentea, æs signatum: Porro actio repetundarum frequenter cadere solebat in magistratus Romanos, qui in prouincias à senatu emissi, prouincialium opes propria libidine arrobebant, adeo ut sæpenumero in tolerandis iniurijs adacti prouinciales, ipsis proconsulibus actiones repetundarum pecuniarum intenderent, in quibus alius ob aliam rem ereptam, crimen diuersum intendebat, ut cognoscere licet ex actionibus in Verrem.

Quoniam

Quoniam Prætor certa lege sortitur. Constitutis diebus per sortem indicat seorsum, & diuerso tempore de diuersis criminibus: Olim enim dies iudiciorum per sortem partibus condicebatur, autore Sexto Pompeio.

Centumuiuri. Trīginta quinque tribus Romæ erant, & ex singulis tribubus terni ad priuata iudicia cognoscenda legabantur, qui iudices, Centumuiuri dicti sunt, etiamsi numerus cētenarium excedat, sed appellatio sic seruata est, quoniam fascilior.

Quidam. Scilicet ex delatoribus.

Sicut diuinationes. Cum de constituendo accusatore queritur, iudiciūq; super ea re redditur, cui nam potissimū ex duobus pluribusue accusatio subscriptione in reum permittatur, ea res atq; iudiciū, Diuinatio appellatur, quoniam iudiciū iudicem diuinare quodammodo oportebat, quam sententiā sese ferre par sit: Aulus Gellius libro II. capite IIII.

CAPVT XIII.

V Si ferē omnes exemplo. Intentio omnis: Orestem Clytemnestram matrem occidisse. Depulso, occidi, se diure: Ratio, quia patrem Agamemnonem interfecit: Firmamentum, sed non oportuit matrem indemnata occidere filium. Nascitur iudicatio ex firmamenti & rationis controuersia, an Orestis interfuerit patrem ulcisci, et matrem nullo iudicio damnatam occidere? Est autem firmamentum, quod ad deiciendam rei rationem ab accusatore refertur, si ne quo accusatio non consistit: Inde ex firmamenti & rationis conflictu nascitur questio, quæ & iudicatio dicitur, et hoc in statu coniecturali non inuenitur, quoniam in ea non est ratio: Prius iudiciū dicitur res, quæ cum statuta fuerit, exemplum assert iudicaturis quod sequatur: Porro iudiciū est res, quæ causam litemq; determinat, sic Asconius.

Conuicium. Obiurgatio est, qua audientes uelut ad uitiū uocamus, unde iurisconsultus quispiam in Pandectis, nisi me falso

pro
tu:

me fallit memoria, quasi conuocium dictum putat, ut sit exprobratio quædam multis audientibus.

Amplificatio. Ea est, cū uerbis aut sententijs plusq̃ res poscere uidetur, dicimus.

PETRI MOSELLANI PROTEG.

IN QVARTVM LIBRVM MAR-

ci Fabij Quintiliani, annot.

S Anctissimus cēsor. Grauiſſimus æſtimator morum, Augustus uidelicet Domitianus.

Eloquētia quoq̃ eminentiſſimū. Opinor: laudē maxime pertinere ad prima tēpora ſuſcepti imperij à Domitiano: Quandoquidem, Suetonio Tranquillo autore, in ijs modeſtiſſimū geſſit imperiū adeo ut ſi perſeueraret in inſtituto, inter laudatiſſimos referri poſſet: Porro ut in cæteris, ita & in eloquentia utriuſq̃ linguæ inſignis deſcribitur à Suetonio, ut qui etiam commentaria hiftoriarum reliquerit.

Musas inuocarent. Vt Homerus in Iliade ſua ingreſſurus deſcriptionē principū, qui ad Troiā expugnandā uenerāt: Et Vergilius ad exemplū Homeri idē hoc in ducibus obſeruat.

C A P V T I.

Q Vd principium. Etymologia uidelicet. Id fieri. Vt ſcilicet præparemus auditorem, ut ſit nobis accommodator.

A perſonis. Iudicis, actoris, rei.

Suſpicio. Immodica.

Sordium. Auaritiæ.

Videamur. Exordiēdo.

Patronus dabit. Vt beneuolentiam captet ab eorū perſonis, quod tamen perraro fieri debet.

Negat eſſe proemia. In quibus ſcilicet beneuolentiam captemus ab aduerſe partis patrono, ſiue etiam à iudice.

Rectum

Rectum. Seuerum.

Illud. Inuidiam, odium, contemptum inducere.

Fecisse aliquid. Contra inimicos iniusti.

Tali causæ. Vbi scilicet iudex erat suarum rerum.

Pro regina Berenice. Regi Ptolemæi uxore: Vnde apud Stephanum, ciuitatis nomē in Sicilia Beronice est factū, cum ante Hesperis diceretur.

Consilio. Dum multi iudices præ sunt.

Nūq̃ suaserim. Adhiberi meū corrupti iudicij p̃ minas.

Quid uero. Scilicet dicemus.

Ex partibus. Quibus constat.

Pro Cælio. Nam miratur Cicero, quod præter consuetudinem festo die ad causam cognoscendam sederunt iudices.

Pro Deiotaro. Nam in oratione eius principio queritur Cicero, sibi intra angustiam priuatorum parietum dicendum pro rege, ubi eloquentiæ lucem explicare non queat: Dixit enim apud Iulium Cæsarem, & cetera.

Habitus. Hoc est, noui iudicij, noua forma: erat enim confessus iudicum septus magna armatorum manu, ex factione Clodiana, quare timorem sibi dicturo incuti fingit Cicero.

Opinio. Ne mali aliquid suspicetur iudices de Cicerone, quod cum ante semper defenderit, nunc primū accusare Verrem incipiat, multis modis hanc hominum opinionem à se reijcit, indicans urgentissimis causis ad hoc se instituti perductum.

Rogantis. Demosthenis.

Accusator. Aeschines.

Fidutia. Oratoris.

Pene omnia. Omnibus exordijs.

Abominari. Specie aduersariorum.

Vanitate. Leui mendacio.

Pro Cluentio. Qui rem agebatur coempti iudicij per peruniam, ut hac ratione Albutium aduersarius damnaretur.

Niti. Firmari.

Iudicij Iuniani. Habui à Iunio, quo iam damnatus erat A. Cluentius; uerum res postea prouocationibus extrahebatur. Rationem ueneficij. Nam præterquam quod existimabatur iudicem pecunia corrupisse, et ueneficia parasse, rumor erat uenenum ab A. Cluentio paratū aduersantibus inimicis.

Quædam. Crimina.

Eleuanda. Leuiora facienda.

Remittendam. Diminuendam.

Pro Ligario. Quo Cicero obiecta crimina cōfiteatur Cæsari, apud quem dicebat.

Expectatione. Iudicij suscepti etiam festo die.

Genera causarum. Quæ genera recipiatur in tribus primis generibus causarum: Nam ut in iudiciali, sic & in deliberatio materia occurret honesti, humilis, dubij, admirabilis, atque obscuri.

Plurimi fecerunt. In quorum numero & Cicero est libro de Inuentione I.

Evdofov, & cætera. Probatum, improbatum, in utraque pariter æstimatum, præter opinionem, minime uerisimile.

Remedijs. Arte quadam, qua iudicem conciliamus.

Et eò quidam. Ut Cicero libro I. Rhetoricorum.

Insinuationem. Ut sit insinuatioratio, quadam dissimulatione & circuitione obscure subiens animum audiutoris, sic in Rhetoricis.

Surrepat animis. Iudicium.

Res sit improba. Quam petamus.

Probetur. Commendetur causa.

Et quidam. In quorum numero est Hermogenes Græcus,

Tomo II.

Causa laboramus. Parum honesta.

Propria ratione. Ex causæ habitu.

Se quoque moueri dicit. Nam facilitatem & imprudentiam

dentiam Rabinj litigatoris damnat & ipse, qua opes suas regi Alexandrino Ptolemæo profugo crediderat, unde de pecunijs repetundis reus factus sit Posthumus.

Apud fatigatos. Detrimentum quod possit inde euenire est, quod animi iudicum actione aduersarij sint occupati.

Alterum. Fatigationem.

Sociorum. Siculorum.

Schema. Figura sententiæ, dicitur occupatio & presumptio.

Quæ sunt. Scilicet species.

Veras. Rectas.

Facillime possunt. Rationes procemiorum.

Ibi. Iudicio.

E re. Causa.

Fidem. Autoritatem.

Decebit. Decorabit.

Compositionis. Breuioris.

Vocis. Leuioris.

Vultus. Honestioris.

Indubitabili. Certissimo.

Accuratos. Omnino plenos.

Recepti. A iudicibus.

Conciliatis animis. Iudicum.

Feretur. Tolerabitur.

Locos communes. Contra uitia, & pro uirtutibus.

Notari. Damnari.

Nitore. Eleganti.

Diducta. Distincta uarijs membris.

Inelaboratæ. Extemporali.

Sed hæc. Sunt tractanda.

Turbari. Labi.

Destitui. Turpiter se dare.

Nusquam turpius. Esse potest quam in procemis.

Cicatri.

Cicatricosa. Cicatricibus affecta.

Sensus. Sententias.

Ne in caput. In iustam orationis summam.

Vcilitas. Auerſi sermonis.

Demoſthenes. Vnica forma dicēdi, in oratione pro Cteſiphonte.

Inſtitit. Fortius mouit.

Hoc tantum indicasset. Simplici modo.

Quod idem. Langueſcere orationem.

Vt modo. In eodem capite.

Præterea. Vitioſum eſt proœmium.

Hæc. Scilicet de proœmio ſeruabuntur.

Ariſtoteles. Libro III. Rhetoricorum.

Apud bonos iudices. Quod uidelicet ij non affectibus, ſed qualitate cauſæ ad pronuntiandum impellantur: iam hoc præcipue molimur proœmio, ut iudices, quiſque in ſuæ cauſæ utilitatem cõciliet. Verum apud Lacedæmonios cautum erat, ne quis proœmijs uteretur.

Prodicus. Rhetor Græcus.

Frigida eſt affectatio. Vt progreſſio efficiat aliquam ſententiam.

C A P V T II.

PICĒS. Ager is eſt in Italia, ſic appellatus, quaſi minus celebratus & inglorius, ut eſt apud Ciceronem de Amicitia.

Loci. Quam ſcriptores ἡγεμονίαν, loci deſcriptionem uocant, quemadmodum perſonæ narrationem προσωποποιεῖν, & temporis χρονολογεῖν, cauſarum αἰτιολογεῖν, aut etiam κριτολογεῖν.

Vt idem. Cicero in Verrem.

Ciceronis de diſcurſu. In oratione pro Roſcio.

Chryſogonus. Inimicus Roſcij.

ὑπερφύσις. Subformatio.

Vel de re constat. Cum narrationis uirtute res ita depingit oculis, ut non tam audiri, quàm spectari pueretur, quod maxime fit proprijs uerbis, et naturali rerum seruato ordine: Porro τὸν & Græcis imaginem sonat, ὑπὸ sub, quod sit uelut subiectæ rei imago.

Pubertas. Quando corpus pilis uestitur, tunc pubertas incipit.

Diuersæ partis expositio. Aduersarij pars tenetur explicare solum, quàm actor proposuit sub cōpendio, si cōmodum Rabinio Posthumio. Reo repetundarum. (fuerit.)

Conuenit. Inter autores.

Ante acta uita. Modeste & pacifice.

Alijsq. De causis.

Tragædijs. Euripidis in Aiace.

De laude. Gloria bellica propter arma ipsius Patrocli, quæ certamine actus Ajax per moerorē in insaniam reductus est, unde postea sibi ipsi mortem conscisse narratur.

Eiusmodi narrationes. Parum plenas.

Petitionem. Magistratus.

Hic. In ea narratione.

Veneficio. Cuius reus agebatur.

Illæ duæ. Narrationes.

Excutiendi. Repellendi.

Ventum. A rege Ptolemæo.

Curationem. Administrationem pecuniæ.

Suscepisset. Posthumus.

Vel augendi. Gratia.

Iter. Per Siciliam.

Cuius. Narrationis.

Paulo ante. In principio huius capituli.

Solvendos. Recreandos.

Proserpina. Quæ sit a matre Cybeles.

Comparatum. Inuentum.

Conciliator. Magis fauens.

Sed hoc. Hunc ordinem.

Nisi forte. Quod absurdum est dicere.

Pro Milone scriptam. Nam non pavit eam causam, sed armatorum, qui iudicium sepebant strepitu deterritus, in media causa obmutuit, & quod uoce non poterat, domum regressus calamo Miloni prestitit.

Præpositis. Disputatis.

Distulisse. Protulisse.

Præiudicatione. Quæ prima est questio post proemium.

Quæ est secunda. Questio.

Gratiam. Clodij.

Quod fiet. Qui ordo orationis.

Cauendi. Excipiendi.

Flagitijs. Grauibz sceleribus.

Criminibus. Accusationibus.

M. Cælius. Adolescens perditus.

Petulantia. Procacitas.

Deinde. Nonne?

Ipsius. Sceleris.

Actione. Oratione, accusabatur enim ab amicis Clodie nobilis matrone, tanquam pro are quod debebat ipsi mulieri, uenenum parasset.

In quibus. Ludis.

Certa quædam. Argumenta.

Ideoqz. In scholis suo loco, contra suam partem.

Meditatio. Præexercitatio.

Utrunqz. Seorsim.

Scholasticis. Declamationibus.

Zelotypum. Maritum: Zelotypus maritus dicitur, qui cum uxoris pudicitie non credat, eam quibus potest rationibus ita deformat, ne corporis elegatia alios in sui amorem alliciat pelliciatqz, nomen sumptum est ab emulatione formæ, sua & emulatione latia

latio dicitur, & τὴν & forma.

Malæ tractationis. Quod se male tractet, uel enormis
lesionis.

Aristoteles. Libro III. Rhetoricorum.

Per medium. Mediocre modum narrandi imitari.

Quo. Id est, quare.

Esse uerisimilem. Nam nisi uera esset ista narratio, haud
quaquam posset tota pro nobis esse.

Non tamen exquisitis. Parum obuijs autoribus.

Quæ quidem uirtus. Perspicuitatis.

Nescias præstare, & cætera. Dubitare quis poterat, *fol. 239*
utrum minus uelint proprie loqui, an minus possint, adimit au-
tem Fabius hoc sermone istis nouatoribus & facultatem & uo-
luntatē puræ orationis, & ad hunc modum exponit Fabij uerba
Erasmus in commentarijs de Verborum & Rerum Copia.

Rerum. Dicendarum.

Funis. Quo nauis è puppi alligat reticulo alicui ipsius por-
tus, sic enim exponit hunc locum Sy pontinus Pontifex, quem
admodum uidet epistola 1. libro 1. quo legere mauult auram, ne
que desunt, qui diuersam lectionem secuti, oram legunt, ut sit
sensus, soluere oram, a litore disce dere: Ego tanto codicum cō-
sensui, qui oram habent, non repugnare audeo.

Σύντομος. Concisam, à τὴν scindo & σύν, id est, con.

ἑπανάληψις. Id est, superfluas locutiōes, per iterationes in-
telligo quas Grammatici uocant ἑπανάληψις et ἑπανάλογιας,
id est, reparationes & iterationes eiusdem sententiæ, idq; per
eadem uerba.

Apud Ciceronem. In oratione pro Aulo Cecinna.

At partitio. Quod secundo loco criminandum.

Quod Cicero. Pro Quinto Ligario, reo le se maiestatis
apud imperatorem Iulium Cæsarem.

Mimis. Fabulis.

Præparationes. Faciundæ,

! s Latue

Latuerint. Irreperint in animos iudicum.

Simplicitatis imitatio. Vt enim homines simplices in mendacij suspicionem haud temere ueniunt, ita quoque hæc morum simplicitatem imitata aliquoties plus fidei meretur q̃ arte contorta, unde etiam prouerbio dicitur: Veritatis esse simplicem orationem, et pueris ætate simplicissima in prouerbio attribuitur ueritas.

Festinatō. Festinanter.

Hæ sunt. Videlicet rationes.

Magnificentiam. Rerum & uerborum.

μεγαλοπρέπεια. Magnificentiam, per Aristotelem in Moralibus, μεγαλοπρέπεια uirtus est eorum, quos magna decet, ut illustrium uiro-
rum et principum, id quod uocabulum indicat, quandoquidem & Græcis μέγας, μέγαν, magnus dicitur, & πρέπει decorum. Constat autem magnis sumptibus faciendæ in utilitatem publicam, hinc transfertur ad orationem, quæ nihil habeat humile, nihil uulgare, siue res, siue uerba spectes.

Submittendum. Diminuendum.

ἐνσπύειν. Velut lucem quandā orationis, partim in Partiti-
onibus, partim in de Oratore, partim in Topicis, qui hanc uirtutem ea parte considerant, quæ reddit sermonem efficacem, & uelut plus operantem, ab opere ἐνσπύειν uocant, ἐπὶ enim Græcis opus significat, & sic utitur uocabulo hoc diuus Hieronymus in epistola quadā ad Paulinam sic inuens: Habet ne scio quid latentis energie uiua uox, & in aurem ab ore præceptoris diffusa fortius sonat, tamen si uulgares codices fere omnes ἐνσπύειν habent: Porro qui lucem quam rebus adfert spectant, ἐνσπύειν uocant, quod ἐπὶ lucidum & clarum Græcis significat: Et secundum hunc modum accipiendæ est hoc loco apud Fabium, quando ipse uelut speciem subiicit, quam ipse euidenciam uertit, & perspicuitati uelut speciem subiicit.

Mora-

Moratam cum dignitate. Mores & sensum hominum communem præ se ferentem, & exprimentem.

Præterea narratiōem. Vt Cicero in II. de Oratore inclinat in hanc partem.

Actione. Ratione, genere, natura, penè quando aduersarij actio non id intendū, quod commissimus, aut plus intendū q̄ sit amissum, aut leuius commissum grauioris nomine accusat, ut si quis furem sacrilegij accuset.

Ingenuum stuprauit. Ad legem Iuliam de stupris & adulterijs, statuitur stuprum cōmīti in muliere ingenua, uel libera, uel uidua, etiam in uirgine & puero.

PETRI MOSELLANI PROTEG.

IN QVINTVM LIBRVM MAR-

ci Fabij Quintiliani, annot.

C A P V T II.

E præiudicijs. Præiudicium, inquit Ase-
nius Pædianus, dicitur res quæ cū statuta fue-
rit, offert iudicaturis exemplū quod sequant̄.

De rescissis. Annihilatis uidelicet per co-
gnitionem iudicum, cuiusmodi iuriconsulti
inofficioſum uocant, de quibus rebus est apud Valerium Ma-
ximum libro VII. capite VII. & VIII. Tum & in Pandectis.

Qualia in Oppianicum. Hic enim Oppianicus de uene-
ficio Aulo Cluentio parato accusatur, ad quod conuincendum
adhibet Cicero iudicium, quo libertus Fabritij damnatur, quæ
si uenenum is exhibiturus fuisset.

In reis deportatis. Relegatis, quemadmodum fieri sole-
bat in quadam capitis diminutione, cum ciuitas quidem amie-
tiur, sed libertas retinetur, quod accidit ei, cui aqua & igne
interdictum fuerit, qui uel in insulam deportatus est, sic lu-
stinianus libro I. Institutionum de capitis diminutione.

In duas hastas. Hinc est q̄ Valerius Maximus iudiciū
centum-

centumviralium sæpe iudicium hæc uocat: ipse certe quam apud idoneos scriptores de hac antiquitate nihil comperit deprehendi, coniecturis tamen aliquot adducor, Centum viros iudices in duas partes distributos, ut causas à priore parte iudicatas, posterior denuo accuratius recognoscere discute retq; itaq; si in causa aliqua altera pars pronuntiavit, potuit ex sententia hoc firmamentum adferri, quod minus recognitio posterioris partis iam facile in aduersum pronuntiare ausa fuerit.

Aduersus consulta. Decretum enim senatus conscriptum erat, eadem Clodij contrariam publicam esse, quod iudicium ad causam Milonis pertinet.

Signatum. Nam si argentum omne legatum est, & signatum argentum est quod; argentum, sequitur & hoc legatum, siquidem signatum argentum species est argenti.

Quæ mater familiâs. Huiusmodi enim uxor apud iuris consultos tantum dicitur mater familiâs

Alterâ. Scilicet quæ tantum uxor erat.

Probatis. Scilicet moribus in manum & potestatem cum uniuerſa dote uenit.

Alterâ. Quæ simpliciter uxor est, et suum habet peculium, sibiq; non marito lucratur.

Absolutum Catilinam. Hic enim cum minorem Africam Prætor expilasset, à prouincialibus reus repetundarum satisfactione optimatum absolutus est, nisi quis malum referre ad minime plane sententiam, quam de huius coniuratione dicit Cæsar apud Sallustum in Catilina.

CAPVT III. ET IIII.

PARS. Actionis.

Alijs. Stupidus.

Publicum testimonium. Ut adulterio polluisse sacra, quæ matronis adire tantum concessum erat, uiris autem capitale, atq; Clodius ut indicat Cicero, muliebri habitu indutus, nocte ingressus, et ab aliquibus matronis agnum, sacrum omne

omne perturbauit.

Quem. Liberum aut seruum.

Causa. Præsumptione.

Quis. Torfit.

Iniquam. Duram.

Metum. Religionem.

CAPVT VI.

Q Videos. Vt Epicurei, Diagoras, Lucianus, Plinius.
Nullo offerente. Iurandi conditionem.

Id. Iusurandum.

Cognitio. Qui cognoscit causam.

Qui. Iudex.

Atq; id agi. Meliri. spectari.

Occupaturum. Ante capturum.

CAPVT VII.

Circa testimonia. Circa ea quæ per tabulas aut per
testes formantur.

Significatio. Emphasis.

Voluntate. Coactus.

Quo ipso. Facto.

Contra quem. Et per hoc suspectum se reddit, quasi ex
odio det testimonium magis quam ueritate.

Præsentibus. Testibus.

Actionum. Accusationum.

Nixa. Firmata.

Inuadere. Accusare.

Eleuata. Infirmata, quemadmodum in oratione pro Lucio
Flacco eleuatur testimonium Græcæ nationis, sic enim Cice-
ro ait: Veruntamen hoc dico de toto genere Græcorum: Tri-
buo illis literas, do multarum artium disciplinas, non adimo
sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: de in-
de si qua sibi alia assumunt, non repugno, testimoniorum reli-
gionem & fidem nunquam ista natio coluit, totiusq; huiusce
re

rei quæ sit uis, quæ autoritas, quod pondus, ignorât. Vnde est illud: Da mihi mutuum testimonium. Non Gallorum, non Hispanorum putatur, totum istud Græcorum est, ut etiam qui Græce nesciunt, hoc quibus uerbis à Græcis soleat dici, sciant. Porro hæc ipsa oratio, indicat omnes homines hic à Fabio notatos, quibus refelli possunt testes.

De auditionibus. *Qui audita testantur.*

Diuerſa. In foro.

Argentium. Ostendentium.

Illæ. Scilicet diuerſa.

Conſitentium. *Quasi inuiri.*

Satis est. Scilicet eis contra quos dicturi sunt.

Per hoc ipsum. Testimonium.

Euocare. Expiscari.

Propositi. Animi.

Pedetentim. Proverbium à tentanda glacie tractum com
creti primum fluij.

Interrogando. In iudicio.

Incessere. Inuadere reprehensione.

His temporibus. Vipote Demosthenis.

Post finitas. Scilicet in medijs actionibus.

Pertuicax. Malignus.

Prudens. Qui usu rerum est edoctus.

Efficere. Comprobare.

Ex medio. Sumptis è uulgarī consuetudine.

Frigus. Inepitudo.

Artes. Fraudes.

Subsellia. In eo loco, ubi aduersa pars est.

Noceat. Aduersetur parti.

Quorum mentionem. *Quarum artium.*

Testatio. Litterarum.

Testes. Præsentes.

Illæ. Testationis.

Quasi.

Quæsitum. Dubitatum, pugnatum est.

Religionem. Iurifurandi.

Ingenia. Quibus argumenta inueniantur.

Hinc. Dicitur.

In his. Argumentis.

In illis. Testibus.

Vtrinque. Ab utraq; parte inigantium.

Quæstio. Controuersia.

Ipsis. Testibus.

Omnibus. Præfagijs.

Duplicem. Verborum.

Stoicos. Qui deum omnia providere putant.

Coniectorum. Interpretum somniorum.

Mathematicorum. Astrologorum.

Amœnioribus. In affectibus tractandis.

Traduntur. Videlicet ab Homero libro IX. *Odyssæ*.

CAPVT VIII.

GRaminis. Herbae. Plinius libro XIII. capite XVI. Lo-
ton arborem facit, quæ Celte alio nomine dicitur, cu-
ius baccaë saporū magnitudine tam sunt dulces, ut ge-
ti etiam ab earum usu nomen sit inditum, siquidem Lotophagi
dicant, et hoc certe ab arbore Homerum intellexisse apparet,
alioqui & genus herbae est, de quo forsan memoria lapsus Fa-
bius hic sentit, nisi quod quibusdam placere uideo, ut germine
legat. Mihi si detur libera suspicandi facultas, à semidocto alē
quo & temerario castigatore putauerim arborem in germē cō-
mutatam, nimirum qui de herba Loto aliqua legerit, de arbo-
re autem nihil.

Nec ulla res probari. Vnde cum alij loci emergunt à ge-
nere ad speciem, à maiore ad minus, ex pari uero fingunt lo-
cos à similibus, à definitione, ab interpretatione, à specie ad ge-
nus, ac à minore ad maius.

Quadruplex ratio. Quæ scilicet argumentando appa-
ret.

ret: Fiunt autem argumentationes rhetoricæ, ut plurimū con-
ditionalibus, quorū formæ quatuor sunt usitatissimæ: De qui-
bus hic Fabius, & copiosius M. Cicero in Topicis, & Boëthi-
us ex Theophrasto in libro de hypotheticis syllogismis, tū Ge-
orgius Trapezuntius, et Martianus Capella uterque in sua
Dialectica.

CAPVT IX.

TΕΝΧΕΙΡΙΔΙΟΝ. Aristoteles Rhetoricorum primo, capite 3.
& Hermagoras.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ. Verisimilia.

Idcirco ingreditur qui mouetur. Quia locus arguen-
di affirmatiue à specie quidem ad genus ualet, à genere uero
ad speciem non est nisi negatiua consequens: recte enim sequi-
tur, qui non moueatur eum nec ingredi.

Virginem Athlantam. Filiam regis Colchorum, uenā
di studiosam, à Meleagro amatore in hoc apri capite donatā,
etsi Suidas Acasti cuiusdam filiā facit, quam Peleus adama-
rit: sed de alia sentit opinor, prioris mentionem facit uetustis-
simus poëta Græcus Musæus.

Deferuntur. Litigatoribus.

Areopagitæ. Iudices Athenienses, qui in Ariopago loco
Marti sacro, unde & nomen habet, scognocebant causas tan-
tum capitū. Autor Iulius Pollux.

Spuriū Melij. Spurius Melius, ut narrat Liuius libro
quarto, populum Romanum annonæ penuria laborantem, fru-
mento distributo in sibi conciliauit, ut spem regni conciperet.
Verum cum innotuisset, gladios ac tela in eius domum cōpor-
tata, cum iudicium huic indictum re fugeret, à Seruilio Hala
magistro equitum cæsus est.

Marcij Manlij. Manlius cum æs alienum, quo populus
demersus erat, sua largitione dissoluisset, in suspicionem regni
affectati uenit, ex Capitolij arce præcipitatus supplicium de-
dit. Liuius in quinto.

CAPVT

Finis
li. 2.
a. p. c.
ap. p.

gan. 28

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

13982

10-b

